

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม - ธันวาคม 2564

Vol. 4 No. 4 October - December 2021

SASAJ

School of Administrative Studies

Academic Journal

ISSN : 2673-0758 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2564)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสน์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน และได้ปรับเป็น 3 ท่านตั้งแต่เดือนตุลาคม 2564 ที่ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพยารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะขำ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศราภา ศุทธิรินทร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันทร์ส่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ออกแบบปก

นางนิตยา ไพอารมณ

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช

ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

พิมพ์ที่

ร้าน Top Speed Copy & Com

เลขที่ 151/10 หมู่ 9

ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย

จังหวัดเชียงใหม่ 50290

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ (Peer Review)
ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2564)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภนา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. อาจารย์ ดร.เจตพล ดวงสงค์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันสถา โรจนตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมันต์ สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระครูสุตวรธรรมกิจ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรพงศ์ ตระการศิรินนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ราม โชติคุต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน	มหาวิทยาลัยทักษิณ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจสุวรรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15. อาจารย์ ดร.สุรัช พุดชู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ประจำเดือน ตุลาคม – ธันวาคม 2564 วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 และเผยแพร่วารสารออนไลน์ในระบบวารสารของ ThaiJo2.0 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์จำนวน 9 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 3 บทความ บรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่เพื่อมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้อ่าน กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้พิมพ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:

■ แนวโน้มสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์สำหรับภาคเหนือ	1
: เกศสุตา สิทธิสันติกุล, สมคิด แก้วทิพย์, สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์ และพงศกร กาวิชัย	
■ การจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน: กรณีบ้านทับทิมสยาม 07	16
ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษและบ้านหน้าทับ ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช	
: ชลัท ประเทืองรัตน	
■ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล	31
ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา	
: ทิพย์ศรี รักษาสิน, ลินดา นาคโปย และสายฝน เสกขุนทด	
■ พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ	48
อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง	
: วัฒนา นนทชิต, ชนิกันต์ ทุมสิทธิ์, ณัฐพร ใจแข็ง, กรรณิการ์ ดีเบา, ส่วนชูไฮลา นิพร่อน, ธัญลักษณ์ ฮึงฮก และเอื้อการย์ พงษ์นัยศาสตร์	
■ ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่	62
: ณัฐดนัย นันตา และสุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล	
■ แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่	77
โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่	
: อัญชิริย์ จิตินันญา และธรรมพร ต้นตรา	
■ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้าน ผ่านวิธีการท่องเที่ยว	91
เชิงสร้างสรรค์: ตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง	
: นภาพรณ เนตรประดิษฐ์, บุญทววรรณ วิงวอน และหัตยาพร อินทยศ	
■ แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหนองกระดุกเนื้อ	105
ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์	
: กฤษณะ ดาราเรือง	

■ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสตึงพระ จังหวัดสงขลา	113
: ณัฐพร ทองฤทธิรัตน์, วรรณกานต์ พุทธิรักษ์, ชลมี แคมะ และ ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ	

บทความวิชาการ:

■ การศึกษาเปรียบเทียบความหมายและหลักการระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจชุมชน	128
: ภัทราภรณ์ จุมพรม	
■ การนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน: ความท้าทายแห่งการเปลี่ยนแปลง	142
: ปุณยวีร์ หนูประกอบ และภาวิดา รังษี	
■ การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลี	157
: พิชญ์ จิตต์ภักดี, อาภาลัย สุขสำราญ, เจตพล ดวงสงค์, ภัทร ชมภูมิ่ง และสุดเขต สกุลทอง	

ภาคผนวก:

■ กระบวนการพิจารณาบทความ	170
■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	171

**แนวโน้มสถานการณ์และทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
เชิงยุทธศาสตร์สำหรับภาคเหนือ ***
**Situation Trend and Strategic Sustainable Development
Direction for Northern Thailand**

เกศสุดา สิทธิสันติกุล¹, สมคิด แก้วทิพย์², สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์³ และพงศกร กาวิชัย²
Katesuda Sitthisuntikul¹, Somkid Kaewthip², Suwichan Phattanapriwan³ and
Pongsakorn Kavichai²

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ³

Faculty of Economics, Maejo University, Thailand¹

School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand²

Bodhivijalaya College, Srinakharinwirot University, Thailand³

Corresponding Author, Email: katesuda@mju.ac.th

บทคัดย่อ

เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษเป็นกรอบทิศทางสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่นานาประเทศให้การยอมรับ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาแนวโน้มสถานการณ์การพัฒนาและวิเคราะห์ประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วนตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และเพื่อเสนอทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์ในพื้นที่ภาคเหนือ มีการใช้วิธีการเดลฟายในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และ

* ได้รับความเห็นชอบ: 23 มกราคม 2564; แก้ไขบทความ: 26 พฤษภาคม 2564; ตีพิมพ์: 27 พฤษภาคม 2564

Received: January 23, 2021; Revised: May 26, 2021; Accepted: May 27, 2021

สถาบันการศึกษาของภาคเหนือจำนวน 60 คน และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มสถานการณ์ที่มีผู้เห็นด้วยสูงสุด ได้แก่ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) ที่สูงต่อเนื่อง รองลงมา คือ การเป็นแหล่งผลิตข้าวและอาหารแต่แนวโน้มการถือครองที่ดินลดลง และประสบภัยแล้งซ้ำซาก ตามลำดับ อย่างไรก็ตามกลับพบว่าประเด็นพัฒนาและสำคัญเร่งด่วน ได้แก่ การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรลดลง ระบบเกษตรที่ไม่เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหาร ระบบการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม และไม่ตอบสนองท้องถิ่น ขาดการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมินิเวศวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ และค่าฝุ่น PM ที่สูงต่อเนื่อง ส่วนทิศทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วน ได้แก่ การจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดิน การสร้างนวัตกรรมความมั่นคงทางอาหารและเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และสร้างโอกาสทางอาชีพ การสนับสนุนการจัดการเศรษฐกิจและสวัสดิการโดยชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการไฟป่าและฝุ่น PM

คำสำคัญ: การพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

Sustainable development goals (SDGs) were admitted as the frame of development trend internationally. This study was aimed to investigate situation trend and to analyze significance and urgent issues for development by framework of sustainable development goals (SDGs), including to suggest strategic direction for sustainable development in the north of Thailand. Data were derived by Delphi method with questionnaires from 60 experts in the sectors of government, private, civil society, and academic. Data analysis included descriptive statistics, correlation coefficient, and content analysis.

The results indicated the most acceptance of situation trend increase of elderly proportion and consistent high particulate matter (PM). Subsequent

acceptance of situation trend consisted of decrease of land holding on rice and food farming areas and recurring drought concern, respectively. However, significance and urgent issues for development were: 1) decrease of land holding for agriculture, 2) agricultural system inconsistent with food security, 3) unequal and unresponsive educational system to local community, 4) lack of community economic development based on eco landscape, cultural and natural resources, and 5) consistent high PM. Therefore, the strategic direction for sustainable development should focus on land use management, innovation of food security and sustainable agriculture, education for learning and developing occupation, community management of economy and welfare, and participatory management of forest fire and PM.

Keywords: strategic development; sustainable development

1. บทนำ

นานาชาติต่างมุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เพื่อลดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนา นับตั้งแต่การประชุมสหประชาชาติปี 1972 ว่าด้วยมนุษย์และสิ่งแวดล้อม กรุงสตอกโฮล์ม สวีเดน (นงนภัส คูวรัญญู เทียงกมล, 2551) ทั้งนี้สหประชาชาติกำหนดเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Sustainable Development Goals /SDGs) ปี 2016-2030 (SDGs) 17 ข้อ เพิ่มเติมจาก Millennium Development Goals (MGDs) 8 ข้อ ปี 2001-2015 (Sachs, 2012) เพื่อให้ครอบคลุมมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สันติภาพ และความเป็นหุ้นส่วน ได้แก่ การขจัดความยากจน การขจัดความหิวโหย สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การศึกษาที่มีคุณภาพ ความเท่าเทียมทางเพศ น้ำสะอาดและการสุขาภิบาลที่ดี พลังงานสะอาดและราคาถูกลง การส่งเสริมงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมอุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน การลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ระบบนิเวศบนบก การสร้างสังคมสันติสุข

ยุติธรรม และสถาบันเพื่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations, 2016; สยาม อรุณศรีมรกต และยงยุทธ วัชรดุลย์, 2559) การบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ต้องการองค์ความรู้หลากหลายนานาชาติ รวมทั้งความร่วมมือระหว่างประเทศจากสถาบันและภาคส่วนต่างๆ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม เป็นต้น (Sachs, 2012)

ในประเทศไทย การวิจัยหลายเรื่องแสดงถึงการประยุกต์ใช้กรอบคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับการพัฒนาธุรกิจ อาชีพ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การเกษตร องค์กรการเงิน การจัดการความรู้ การเรียนรู้ นวัตกรรมภูมิปัญญา และทรัพยากรมนุษย์ เช่น พืชผักอินทรีย์เป็นอาชีพที่นำไปสู่ความยั่งยืนได้ต้องประกอบด้วยวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการรวมกลุ่ม การวางแผนการผลิต การบริหารจัดการที่ดี การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ตลาดที่มั่นคง และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น (นภาพรณ บัวแก้ว, 2561) ขณะเดียวกันรัฐมุ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างต่อเนื่องนับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) บรรจุยุทธศาสตร์ด้านการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การบรรเทาวิกฤตสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การจัดการภัยพิบัติ และสร้างความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม กลับพบว่า ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการถือครองทรัพย์สินสูงที่สุดในโลกโดยเฉพาะปัญหาการขาดโอกาส รายได้ และการเข้าถึงปัจจัยการผลิต (ประชาไท, 2561)

ภาคเหนือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยโดยได้รับโอกาสการพัฒนา ด้านเกษตร หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และอื่นๆ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภูมิภาค เนื่องด้วยลักษณะภูมิประเทศที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติอันหลากหลายและความเป็นแหล่งวัฒนธรรมล้านนา อย่างไรก็ตามกลับต้องเผชิญกับปัญหาความยากจน รายได้ที่เหลื่อมล้ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินน้ำป่า มลพิษสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ เป็นต้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม, 2562) ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ภาคเหนือเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์อย่างยั่งยืนภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือด้านเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและความมั่นคง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาแนวโน้มสถานการณ์การพัฒนาและวิเคราะห์ประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วนในภาคเหนือตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อเสนอทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์ของภาคเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ขอบเขตเนื้อหา** การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสถานการณ์การพัฒนา ประเด็นการพัฒนาสำคัญ และเร่งด่วน และทิศทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) 17 เป้าหมาย ที่ครอบคลุมด้านสังคม (People) เศรษฐกิจ (Prosperity) สิ่งแวดล้อม (Planet) สันติภาพ สิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาล (Peace) และความเป็นหุ้นส่วนหรือความร่วมมือเพื่อการพัฒนา (Partnership) (United Nations, 2016)

2. **ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย** พื้นที่วิจัยครอบคลุมภาคเหนือโดยดำเนินการกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน จำนวน 60 คน ที่กระจายอยู่ในภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคองค์กรชุมชนและชาวบ้าน และภาคองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. **ขอบเขตระยะเวลา** การดำเนินงานอยู่ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน 2563

4. **ขั้นตอนการดำเนินงาน** มีการใช้วิธีการเดลฟาย (Delphi Method) ซึ่งเป็นการคาดการณ์ปัจจุบันและอนาคตตามประเด็นที่กำหนด (Renzi & Freitas, 2015) เพื่อการเก็บรวบรวมความคิดเห็นตามขอบเขตเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ในภาคเหนือที่กระจายอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เพื่อสร้างแบบสอบถาม ครั้งที่ 1 (Delphi 1) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ 40 คน เกี่ยวกับแนวโน้มสถานการณ์การพัฒนาจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบไปด้วย 23 ประเด็นตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ด้าน โดยแบ่งออกเป็นเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่แน่ใจ

4.2 การวิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถาม ครั้งที่ 1 ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (ร้อยละ) ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารเพิ่มเติม เพื่อสร้างแบบสอบถามครั้งที่ 2 (Delphi 2) สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 60 คน เกี่ยวกับความสำคัญและเร่งด่วนของประเด็นการพัฒนาโดยกำหนดคะแนน 1-10 เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก และ

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งนี้แบบสอบถามประกอบด้วย 26 ประเด็นตามกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 ด้าน

4.3 การวิเคราะห์และประมวลผลแบบสอบถามครั้งที่ 2 โดยใช้การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient/r) ในการวิเคราะห์ประเด็นพัฒนาสำคัญและพัฒนาเร่งด่วน รวมทั้งใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจากแบบสอบถามร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารเพิ่มเติมเพื่อเสนอทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์

4. สรุปผลการวิจัย

1. แนวโน้มสถานการณ์การพัฒนา

การวิจัยในครั้งนี้มีผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถามแนวโน้มหรือสัญญาณสถานการณ์ตามกรอบประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Delphi 1) จำนวนทั้งสิ้น 40 คน จำแนกเป็นผู้อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนร้อยละ 87 และกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างร้อยละ 13 กระจายอยู่ในภาคประชาสังคมร้อยละ 35 สถาบันการศึกษาร้อยละ 23 ภาครัฐร้อยละ 22 และภาคเอกชนร้อยละ 20 ในภาพรวมมีผู้เห็นด้วยต่อทุกประเด็นเกินครึ่งหนึ่ง เมื่อจำแนกรายประเด็นพบว่าประเด็นที่มีผู้เห็นด้วยอันดับ 1 ได้แก่ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) ที่สูงต่อเนื่องซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน ถัดมาเป็นแหล่งผลิตข้าวและอาหารแต่แนวโน้มการถือครองที่ดินลดลง และประสบภัยแล้งซ้ำซาก ซึ่งใกล้เคียงกับอันดับแรกมาก อาจเนื่องมาจากเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อเรื้อรังมานานและยากต่อการแก้ไขโดยเฉพาะเรื่องสิทธิทำกินในเขตอนุรักษ์ ในทางตรงกันข้าม ประเด็นที่มีผู้เห็นด้วยน้อยที่สุด ได้แก่ ปัญหาขยะมีแนวโน้มลดลง อาจเนื่องด้วยสามารถจัดการขยะได้ดีในบางพื้นที่เท่านั้น รองลงมา คือ การพบความเปราะบางของสตรี ซึ่งอาจเป็นเพราะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาสตรีน้อย

ตารางที่ 1 ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อแนวโน้มสถานการณ์การพัฒนา ภาคเหนือ

ด้าน	ประเด็น	จำนวน (ร้อยละ)		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
People	ติดอันดับความยากจนลำดับต้นของประเทศ	32(80)	6	2
	เกษตรเป็นรายได้หลักแต่อัตราขยายตัวต่ำ	34(85)	3(7.5)	3(7.5)
	อัตราผู้ป่วยทางจิตและฆ่าตัวตายสูงสุด	27(67.5)	3(7.5)	10(2.5)
	มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพ	33(82.5)	4(10)	3(7.5)
	สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงกว่าระดับประเทศ	38(95)	2(5)	2(5)
	การพัฒนาการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	29(72.5)	8(20)	3(7.5)
	พบความเปราะบางของสตรี	25(62.5)	5(12.5)	10(2.5)
Prosperity	เป็นแหล่งผลิตข้าวและอาหารแต่แนวโน้มการถือครองที่ดินลดลง	37(92.5)	3(7.5)	0(0)
	ประสบภัยแล้งซ้ำซาก	37(92.5)	2(5)	1(2.5)
	เป็นแหล่งผลิตพลังงานทางเลือก	27(67.5)	9(22.5)	4(10)
	ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจต่ำ	29(72.5)	3(7.5)	8(20)
	อุตสาหกรรมเติบโตต่ำแต่มีจุดเด่นด้านสินค้าหัตถกรรมและการแปรรูป	36(90)	1(2.5)	3(7.5)
	มีการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐาน	34(85)	4(10)	2(5)
	รายได้เฉลี่ยล้าปานกลาง	28(70)	8(20)	4(10)
	สิทธิการเข้าถึงสวัสดิการและทรัพยากรแตกต่าง	31(77.5)	3(7.5)	6(15)
Planet	ค่า PM ที่สูงต่อเนื่อง	38(95)	1(2.5)	1(2.5)
	มีการรุกรานของสิ่งมีชีวิตของชาวจีน	32(80)	4(10)	4(10)
	ปัญหาขยะมีแนวโน้มลดลง	17(42.5)	22(55)	1(2.5)
	อุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	33(82.5)	5(12.5)	2(5)
	พื้นที่ป่ามากที่สุดและมีเขตอนุรักษ์หลายแห่ง	36(90)	4(10)	0(0)

ด้าน	ประเด็น	จำนวน (ร้อยละ)		
		เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ
Peace	ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	32(80)	4(10)	4(10)
	มีกลุ่มผู้ลี้ภัยตามแนวชายแดน	30(75)	2(5)	8(20)
Partnership	มีโอกาสร่วมมือทางด้านการค้าชายแดน	35(87.5)	2(5)	3(7.5)

2. ประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วน

ในการทำแบบสอบถามโดยประมวลผลจากข้อคิดเห็นต่อสถานการณ์ของ Delphi 1 เกี่ยวกับประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วน (Delphi 2) มีผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละด้านจำนวน 40 คน ยกเว้นด้านสังคมที่มีผู้ตอบจำนวน 60 คน และมากกว่าร้อยละ 60 อยู่ในภาคเหนือตอนบน ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient/r) พบว่า ค่าความสำคัญและค่าความเร่งด่วน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้าน ปรากฏดังตารางที่ 2 เมื่อนำผลมาวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์แต่ละประเด็น พบว่าประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วนภาคเหนือ ประกอบด้วย 1) การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรลดลง ซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาโครงสร้างและระบบสิทธิการเข้าถึง ทรัพยากรและสวัสดิการที่แตกต่าง 2) ระบบเกษตรที่ไม่เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งเชื่อมโยงกับความจำเป็นในการขยายรูปแบบการเกษตรแบบครบวงจร ปัญหาภัยแล้ง และภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) ระบบการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมและไม่ตอบสนองท้องถิ่น ซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาการพัฒนากระบวนเกษตรและเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น 4) ขาดการพัฒนากระบวนเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมินิเวศวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเชื่อมโยงกับรายได้ที่เหลื่อมล้ำและปัญหาสิทธิการเข้าถึง ทรัพยากรและสวัสดิการที่แตกต่าง และ 5) ค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM) ที่สูงต่อเนื่อง ซึ่งเชื่อมโยงกับกับปัญหารายได้ที่เหลื่อมล้ำ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และสิทธิการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าความสำคัญและเร่งด่วนด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม
สันติภาพ และความร่วมมือ ภาคเหนือ

ด้าน	อันดับ	ความสำคัญ	ความเร่งด่วน
People ($r = 0.752$)	1	การพัฒนาระบบเกษตรที่ไม่เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหาร (8.25)	ระบบการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม/ไม่ตอบสนองท้องถิ่น (8.30)
	2	ระบบการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม/ไม่ตอบสนองท้องถิ่น (8.18)	การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรลดลง (8.25)
	3	การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร (7.98)	การพัฒนาระบบเกษตรที่ไม่เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหาร (8.23)
Prosperity ($r = 0.275$)	1	จำเป็นต้องขยายการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบครบวงจร (8.93)	จำเป็นต้องขยายการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบครบวงจร (8.95)
	2	โครงสร้างและระบบสิทธิการเข้าถึงทรัพยากร/สวัสดิการที่แตกต่าง (8.80)	โครงสร้างและระบบสิทธิการเข้าถึงทรัพยากร/สวัสดิการที่แตกต่าง (8.35)
	3	ขาดการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนบนฐานนิเวศวัฒนธรรม/ทรัพยากรธรรมชาติ (8.13)	รายได้เหลื่อมล้ำปานกลาง (8.20)
Planet ($r = 0.474$)	1	ค่า PM ที่สูงต่อเนื่อง (8.70)	ค่า PM ที่สูงต่อเนื่อง (8.75)
	2	ประสบภัยแล้งซ้ำซาก (8.78)	ประสบภัยแล้งซ้ำซาก (8.70)
	3	ภัยพิบัติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (8.50)	ภัยพิบัติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (8.33)
Peace ($r = 0.807$)	1	การใกล้ชิดข้อพิพาทยังยึดกฎหมาย/ขึ้นกับกลไกรัฐเป็นหลัก (7.55)	การใกล้ชิดข้อพิพาทยังยึดกฎหมาย/ขึ้นกับกลไกรัฐเป็นหลัก (6.88)
	2	ปัญหาผู้ลี้ภัยที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า (6.88)	ปัญหาผู้ลี้ภัยที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า (6.63)
Partnership ($r = 0.723$)	1	ขาดระบบการจัดการบนฐานความร่วมมือระหว่างประเทศ (7.80)	ขาดระบบการจัดการบนฐานความร่วมมือระหว่างประเทศ (7.43)
	2	การมีโอกาสร่วมมือทางการเมืองการค้าชายแดน (7.20)	การมีโอกาสร่วมมือทางการเมืองการค้าชายแดน (6.88)

3. ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะต่อทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์ต่อประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วน ดังนี้

3.1 ด้านการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตร ควรออกแบบและวางแผนการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีส่วนร่วม และควรจัดทำฐานข้อมูล (Big data) เกี่ยวกับการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างเป็นธรรม

3.2 ด้านการพัฒนาระบบเกษตรให้เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหาร ควรสร้างความตระหนักของเกษตรกรต่อการทำเกษตรอย่างต่อเนื่อง พัฒนาฐานข้อมูลปัจจัยการผลิตของชุมชนสู่การกำหนดนโยบายการพัฒนาที่สอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น สร้างพื้นที่อาหารปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหาร สร้างนวัตกรรมความมั่นคงทางอาหารและเกษตรกรรมยั่งยืน ค้นหาคุณค่าของเกษตรผสมผสานและวนเกษตรวิถีดั้งเดิม ขยายแนวทางการขับเคลื่อนความมั่นคงทางอาหารโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดการเกษตรกรรมยั่งยืนแบบครบวงจร ส่งเสริมการเกษตรแบบพอเพียง จัดการดินน้ำป่าเพื่อการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการปรับตัวต่อภัยแล้งและภัยพิบัติจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และควรให้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการผลิตและการตลาด

3.3 ด้านการพัฒนาระบบการศึกษาให้เท่าเทียมและตอบสนองท้องถิ่น ควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการศึกษา ขยายและเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาในพื้นที่ห่างไกลและคนด้อยโอกาสโดยการกระจายอำนาจการศึกษาสู่ท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วม พัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับทักษะชีวิตและเทคโนโลยี คุณค่าและอาชีพในท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ ควรเน้นการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้โดยชุมชน ส่งเสริมการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และรับรองการศึกษาทางเลือกและนอกระบบ

3.4 ด้านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนบนฐานภูมินิเวศวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ควรส่งเสริมอาชีพและลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ สนับสนุนการจัดการเศรษฐกิจและสวัสดิการโดยชุมชน สร้างการเรียนรู้ในการปรับตัวและใช้ความรู้ในการจัดการเศรษฐกิจตนเอง สร้างเครือข่ายการจัดการเศรษฐกิจและตลาดที่เข้มแข็งเพื่อลดการผูกขาด สร้างผู้ประกอบการคนรุ่นใหม่ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ความรู้ และนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และควรเสริมสร้างระบบเศรษฐกิจแบบเกื้อกูลและมีความมั่นคงทุกด้าน

3.5 ด้านการลดปัญหาฝุ่น PM ควรพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและระบบการเกษตรยั่งยืนที่สร้างรายได้มั่นคงเพื่อลดการเผาป่ายังชีพ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ความรู้ และนวัตกรรมลดการเผาวัสดุทางการเกษตร สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อจัดการปัญหาหมอกควันข้ามแดน ส่งเสริมการกระจายอำนาจแก่ อบต. ในการจัดการกับไฟฟ้าและฝุ่น เสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการจัดการปัญหาฝุ่นสู่การเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

สถานการณ์สำคัญของพื้นที่ภาคเหนือที่มีผู้เห็นด้วยมากที่สุด ได้แก่ สัดส่วนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ค่า PM ที่สูงต่อเนื่อง ประสพภัยแล้งซ้ำซาก และแนวโน้มการถือครองที่ดินลดลง ตามลำดับ อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ความสำคัญและเร่งด่วนของประเด็นพัฒนากลับพบความจำเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านสันติภาพและการสร้างความร่วมมือ โดยเฉพาะปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก ระบบการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมและไม่ตอบสนองท้องถิ่น การพัฒนาระบบเกษตรที่ไม่เอื้อต่อความมั่นคงทางอาหารซึ่งสัมพันธ์กับการประสพปัญหาภัยแล้ง ความจำเป็นในการขยายเกษตรกรรมยั่งยืนซึ่งสัมพันธ์กับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ไม่สอดคล้องกับภูมินิเวศ และการถือครองที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรลดลงซึ่งสัมพันธ์กับปัญหาโครงสร้างและระบบสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรและสวัสดิการที่แตกต่าง

ด้านการถือครองที่ดินเป็นปัญหาสั่งสมมายาวนานและเกี่ยวพันกัน ดังรายงานว่ามีผู้ถือครองพื้นที่เกษตรเพียง 1.3 ล้านราย (ร้อยละ 22) 27.2 ล้านไร่ (ร้อยละ 23.7) เนื้อที่ถือครองเฉลี่ย 20.9 ไร่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) การลดลงของพื้นที่การเกษตรเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่ดินให้เป็นสิ่งปลูกสร้างและใช้ประโยชน์อย่างอื่นทดแทนอันกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร (สุพรรณิ ไชยอำพร, 2560) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและอาชีพภายใต้เศรษฐกิจกระแสหลักยังส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำของรายได้และความไม่มั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน (นวิรัตน์ นิธิชัยอนันต์, 2559) อีกทั้งวิกฤติฝุ่น PM ภาคเหนือยังเป็นวาระแห่งชาติ และสัมพันธ์กับการเกิดหมอกควันไฟป่า วันที่ฝุ่นละอองเกินมาตรฐานในภาคเหนือตอนบนปี 2558 ถึง 2560 คือ 42 วัน 61 วัน และ 38 วัน โดยจำนวนวันเกินมาตรฐานสูงสุดอยู่ในลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ ตามลำดับ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2561; ขนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ

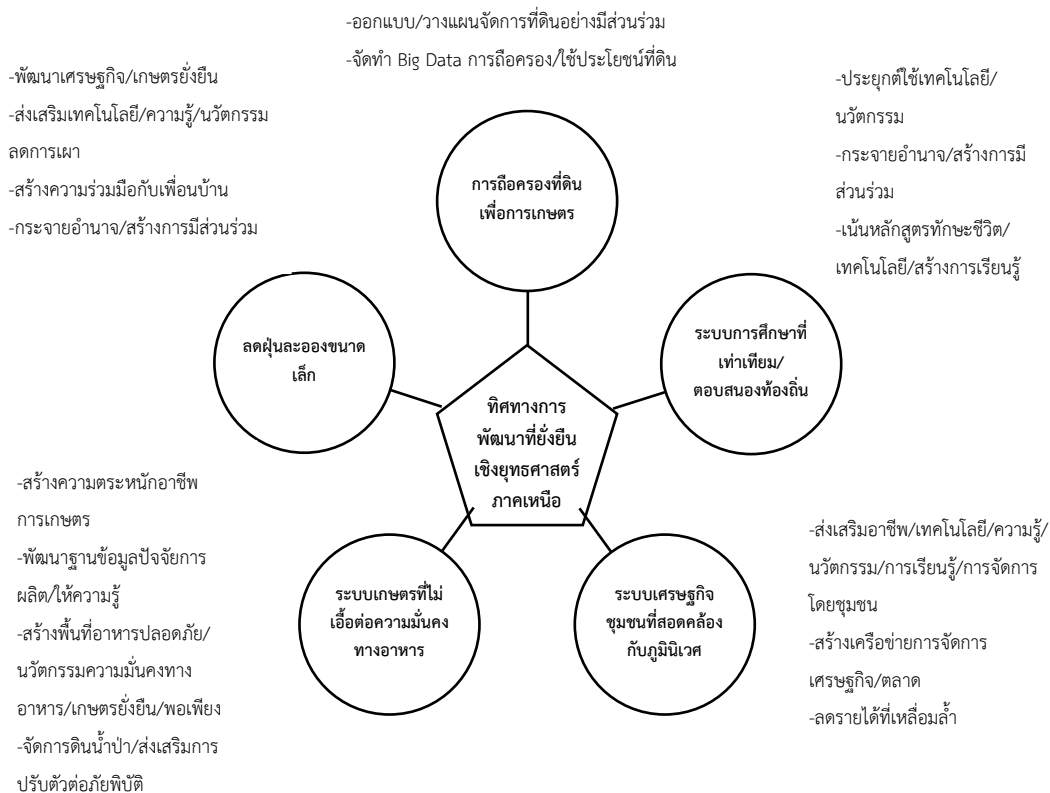

และณัฐพศุทธิ์ ภัทธีราสินศิริ, 2563) นอกจากนี้การจัดการศึกษายังนำมาซึ่งความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษาทุกระดับ (พรนค์พิเชฐ แห่งหน, 2560)

ดังนั้นจึงควรกำหนดทิศทางการพัฒนาดังกล่าวในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบ โดยเฉพาอย่างยิ่งการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทและทรัพยากรที่มีอยู่ซึ่งสัมพันธ์กับการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน และการจัดการดินน้ำป่าเพื่อการเกษตรอย่างเหมาะสม การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารโดยคำนึงถึงการปรับตัวต่อปัญหาภัยแล้ง การจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการเข้าถึงของคนทุกกลุ่มและการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน รวมไปถึงการควบคุมการเผาป่าจากรายได้ที่มีมั่นคงเพื่อลดปัญหาฝุ่น PM อย่างไรก็ตามการนำประเด็นดังกล่าวไปสู่แผนยุทธศาสตร์เพื่อให้บรรลุตามกรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนซึ่งประกอบไปด้วย 1) การตรวจสอบสภาพแวดล้อมโดยการประเมินจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัด 2) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ แผนกลยุทธ์ รวมถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย หน่วยงานรับผิดชอบ หน่วยงานสนับสนุน ตัวชี้วัด 3) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ 4) การติดตามประเมินผล (ดำรงค์ วัฒนา, 2553)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ค้นพบประเด็นปัญหาสำคัญของพื้นที่ภาคเหนือภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้กำหนดนโยบายโดยเฉพาะสภาพพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภาคเหนือ สำหรับการพิจารณา กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบอย่างยั่งยืน ดังสรุปในภาพที่ 1

ภาพที่ 1. ทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์สำหรับภาคเหนือ

7. ข้อเสนอแนะ

สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือควรพิจารณานำประเด็นพัฒนาสำคัญและเร่งด่วนที่ค้นพบเข้าสู่การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ของภาคเหนือโดยเฉพาะปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก การถือครองที่ดิน ความมั่นคงทางอาหาร การพัฒนาระบบการเกษตร และระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบร่วมกับภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลักดันให้เกิดการปฏิบัติและกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนภายใต้กรอบเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อประสิทธิผลเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่ภาคเหนือ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

(2561). รายงานยุทธศาสตร์/มาตรการแก้ไขปัญหาไฟป่า ปี 2561. สืบค้นจาก <http://www.dnp.go.th/forestfire/web/frame/2561/Forestfire2561.pdf>

ชนิษฐา ชัยรัตนาวรรณ, และ ญัฐพศุทธิ์ ภัทธีราสินศิริ. (2563). แหล่งกำเนิด ผลกระทบและแนวทางการจัดการฝุ่นละออง PM 2.5 บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสารสมาคมวิจัย*, 25(1), 461-474.

ดำรงค์ วัฒนา. (2553). แนวคิดและแนวทางในการจัดทำยุทธศาสตร์. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 2(2), 1-34.

นงนภัส คู่วัฒนุญ เทียงกมล. (2551). *สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภาพรณ บัวแก้ว, และ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. (2561). รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. *Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(1), 1721-1738.

นวรรตน์ นิธิชัยอนันต์. (2559). ศักยภาพเศรษฐกิจชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านโจรก ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(พิเศษ), 66-75.

ประชาไท. (2561). นักเศรษฐศาสตร์ชี้ไทยอาจเหลื่อมล้ำมากกว่าในรายงาน Global Wealth Report. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2018/12/79991>

พรณัฏพิเชฐ แห่งหน. (2560). การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี. *Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 919-935.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2556). รายงานผลเบื้องต้นสำมะโนการเกษตร พ.ศ.2556. กรุงเทพฯ: บางกอกบล็อก.

สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. (2562). แผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ.2560-2565 ฉบับทบทวน. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=8533

- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2560). ความมั่นคงทางอาหาร: สิ่งบ่งชี้ต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 57(1), 200-223.
- สยาม อรุณศรีมรกต, และ ยงยุทธ วัชรดุลย์. (2559). เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 11(3), 1-7.
- Sachs, J.D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals. *The Lancet*, 379(9832), 2206–2211.
- Renzi, A.B., & Freitas, S. (2015). The Delphi method for future construction. *Procedia Manufacturing*, 3(2015), 5785-5791.
- United Nations. (2016). *The sustainable development goals report*. New York, NY: United Nations.

การจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน:
กรณีบ้านทับทิมสยาม 07 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ
จังหวัดศรีสะเกษและบ้านหน้าทับ ตำบลท่าศาลา
อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช *

Conflict Management through Community Mediation:
Ban Tubtim Siam 07, Bak Dong Subdistrict,
Khun Han District, Sisaket Province and Ban Na Thap,
Tha Sala Subdistrict, Tha Sala District,
Nakhon Si Thammarat Province

ชลัท ประเทืองรัตนา
Chalat Pratheuangrattana
สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
Office of Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute, Thailand
E-mail: chalat@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน 2) ศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้ ใช้การสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม มีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ผู้นำชุมชนที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม และผู้นำศาสนารวมถึงประชาชนทั่วไปในชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการ

* ได้รับบทความ: 14 กันยายน 2564; แก้ไขบทความ: 14 ตุลาคม 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 15 ตุลาคม 2564

วิเคราะห์เชิงเนื้อหาเชื่อมโยงแนวคิดกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ทั้งสองแห่งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง 2) ความขัดแย้งในชุมชนทั้งสองแห่งไม่ได้เป็นความขัดแย้งยึดเยื้อด้านชาติพันธุ์ที่จะมีโอกาสลุกลามขยายตัวกลายเป็นความรุนแรงได้มากขึ้น แต่เป็นความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ เรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งสองพื้นที่ แบ่งได้เป็นขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการจัดการความขัดแย้ง ขั้นตอนระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเชิญคู่กรณีมาที่บ้านของผู้นำ และขั้นตอนภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีการติดตามผลภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งสองแห่ง มีการบูรณาการที่เชื่อมโยงการทำงานระยะสั้น กลางและยาว ไม่ใช่เพียงแต่ได้บันทึกข้อตกลงเท่านั้น และมีทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในวงกว้าง

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง; การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน; บ้านทับทิมสยาม 07; บ้านหน้าทับ

Abstract

The objectives of this research article are as follows: 1) to examine the context related to the conflicts and mediation in the communities; and 2) to examine the process of conflict management and mediation in the communities. This qualitative study employed the focus group discussion, semi-structured interview, and non-participatory observations. The target groups included community leader from the public sector, the civil society and religious leaders, as well as people in community. The data were derived from the principles of content analysis by connecting relevant concepts with the actual phenomena to examine the consistency and relations.

The result revealed that 1) the general contexts of the conflicts and mediation in the communities revealed the similarities and differences of the two communities in terms of their economy, society, and culture. 2) the result from examining the process of conflict management and mediation in the communities. The conflicts in both communities were not protracted and related to ethnicities, so they were unlikely to be escalated. In fact, the conflicts were related to either interests or emotions of the public and individuals. The mediation process of both areas can be divided into the following: the mediation process which examines the possibility for resolving the conflict; the mediation process which invites both parties to the leaders' home; and the process after the mediation which involves post-mediation follow-up. The mediation in both communities was conducted in a short, medium, and long term. Not only the agreement but also mediation was broadly applied along with people's participation. Last, the result led to the guidelines of conflict management and mediation in the communities for both the general context and the sustainable process.

Keywords: conflict management; community mediation; Ban Tubtim Siam 07; Ban Na Thap.

1. บทนำ

การสร้างสันติภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการออกแบบสันติสุขด้วยคนในชุมชนเอง พบว่า ในหลายพื้นที่ของประเทศไทยสามารถสร้างได้ และกลายเป็นพื้นที่ต้นแบบที่แตกต่างกันในความ เป็นชุมชนสันติสุขในด้าน การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ความ เข้มแข็งของการรวมกลุ่ม การจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อีกทั้งการมีส่วนร่วมของภาครัฐและ สังคม ตัวอย่างเหล่านี้พบได้ใน ชุมชนย่านกุฎีจีน ชุมชนคลองตะเคียน ในภาคกลาง ชุมชนละงูใน พื้นที่ภาคใต้ เป็นต้น สรุปได้ว่ามีปัจจัยที่สำคัญนำไปสู่สันติสุขในชุมชน 13 ประการ คือ ประวัติศาสตร์ชุมชน ชาติพันธุ์ พหุลักษณะ พหุวัฒนธรรม อาชีพชุมชน ข้อกำหนดของชุมชน การ

สื่อสาร การเจรจา ศาสนา โครงสร้างทางสังคม เจตคติ ผู้นำและการใช้ทรัพยากร (นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการเสริมสร้างสังคมสันติสุข รุ่นที่ 4 สถาบันพระปกเกล้า, 2555)

การวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ จะทำให้เห็นบริบทของความขัดแย้งได้อย่างชัดเจน เข้าใจในองค์ประกอบของความขัดแย้งในประเด็นคู่ขัดแย้งที่เกี่ยวกับ มุมมองที่แตกต่างกัน ประเภท จุดยืน ความต้องการ ความกลัว พฤติกรรม และความสัมพันธ์ต่อกัน โดยวิเคราะห์ผ่าน เครื่องมือต่างๆที่ใช้ในการวิเคราะห์ความขัดแย้งซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากและสามารถใช้ผสมผสานกันหลายเครื่องมือ ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง สามารถแบ่งได้เป็นหลายขั้นตอน ดังที่ Moore (2014) ได้นำเสนอขั้นตอนไว้ถึง 12 ขั้นตอน สามารถจัดกลุ่มได้เป็น 1) ก่อนการไกล่เกลี่ย 2) การดำเนินการไกล่เกลี่ย และ 3) การติดตามผลภายหลังการไกล่เกลี่ย ในส่วนของการบันทึกข้อตกลงนั้น งานของ Ibrahim Abdi and Mason (2019) ได้อธิบายถึงบันทึกข้อตกลงว่าเป็นแนวทางระยะสั้น แต่ต้องพัฒนาต่อไปในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายต่อไป และยังสอดคล้องกับงานของ Forester (2009) ซึ่งได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างการเจรจาที่มีประสิทธิภาพ (คู่มือฝึกฝน) (Effective negotiation) กับการส่งเสียงหรือการมีส่วนร่วม (High Voice/Participation) ซึ่งเป็นการบูรณาการทั้งการรับฟังประชาชน และได้ข้อตกลงที่เกิดความพึงพอใจ

การศึกษาความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางจากชุมชน จะทำให้ได้เห็นภาพความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งได้อย่างชัดเจนจากพื้นที่ เป็นประโยชน์ให้เห็นความเป็นท้องถิ่น เอกลักษณะเฉพาะถิ่น และเสนอแนะจากพื้นที่ อันจะนำไปเป็นบทเรียนให้กับชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ การเลือกพื้นที่สองแห่งดังกล่าว มาจากเกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันมีความเคารพความแตกต่างดังกล่าวและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน บริบทความขัดแย้งในชุมชนทั้งสองแห่งมีความรุนแรงเกิดขึ้นในอดีต จากปัจจัยที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนบักดอง ได้รับผลกระทบจากการสู้รบกันระหว่างรัฐบาลไทยกับกัมพูชา ในเรื่องความมั่นคง เป็นปัจจัยภายนอกที่ชุมชนไม่สามารถควบคุมได้ เป็นการปกป้องอธิปไตยของทั้งสองประเทศแต่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนต้องอพยพชั่วคราวจากเหตุการณ์ดังกล่าวในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ในขณะที่ชุมชนท่าศาลา ในอดีต การเมืองท้องถิ่นในตำบลท่าศาลารุนแรงมากเป็นความขัดแย้งที่ถึงตาย โดยผู้นำชุมชนจะถูกทำร้ายถึงชีวิตหลายคน จากหลายเหตุการณ์ แต่ความรุนแรงทั้งสองชุมชนในปัจจุบันคลี่คลายลงไป ไม่มีความรุนแรงดังกล่าวเกิดขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา งานวิจัยเรื่องนี้เป็น

โครงการวิจัยย่อย ภายใต้โครงการวิจัยถอดบทเรียนชุมชนสันติสุขของสถาบันพระปกเกล้า การศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากสองพื้นที่ภาคใต้และตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการถอดบทเรียนภายใต้บริบทของชุมชนสันติสุขและพหุวัฒนธรรม โดยศึกษากระบวนการในการจัดการความขัดแย้งด้วยคนกลางในชุมชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการศึกษาเอกสาร สนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยเน้นการถามคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบผ่านการเล่าเรื่องอย่างละเอียด และได้อาศัยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมร่วมด้วย

1. การศึกษาเอกสาร เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสากลและบริบทชุมชนในประเทศไทย

2. การสนทนากลุ่มย่อย การสนทนากลุ่มย่อยนั้นเป็นการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยในการจัดสนทนากลุ่ม แต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมประมาณ 10 – 15 คน โดยเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม และผู้นำศาสนา รวมถึงประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคำถามหลักจะเป็นการถามถึงบริบทพื้นที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ การร่วมการพูดคุยถึงนิยามของชุมชนสันติสุขในแต่ละคน และการร่วมกันแลกเปลี่ยนกลไกในการจัดการความขัดแย้ง และการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่

3. การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีแนวคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ถามคำถามด้วยคำถามตามกรอบคำถามที่ตั้งไว้และคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าถึงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ในเชิงลึก ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐ ภาคประชาสังคม ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำทั้งระดับที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและผู้นำศาสนา พื้นที่ละ 5 คน รวมเป็น 10 คน โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับ บริบทของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมถึงกลไกในการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

4. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการศึกษาสภาพพื้นที่ชุมชน สภาพแวดล้อม และ สถานที่ที่การใกล้เคียงข้อพิพาท

5. การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการลงพื้นที่ และใช้แนวคิดทฤษฎีของการจัดการความขัดแย้งและการใกล้เคียงข้อพิพาท มาเป็นกรอบในการอธิบายข้อมูลจากการถอดบทเรียนในชุมชน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ระยะเวลา และสถานที่ เพื่อหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจากหลากหลายกลุ่มจากทีมนักวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลใน 2 ลักษณะคือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารเพื่อศึกษาถึงบริบทความเปลี่ยนแปลง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนการนำเสนอผู้วิจัยนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) และใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) มีการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับแนวคิดทฤษฎีว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

4. สรุปผลการวิจัย

1. ศึกษาบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชน

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาบริบททั่วไปโดยเน้นการทำความเข้าใจบริบทของชุมชนทั้งสองแห่งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ดังนี้

1.1 บริบทของตำบลบักดอง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ข้อมูลพื้นฐานของตำบลบักดอง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ มีประชากรที่หลากหลายมีทั้งเขมร ลาว ส่วย เยอ จากจำนวน 22 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศมีพรมแดนติดกับประเทศกัมพูชา มีป่าไม้ ป่าชุมชน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ประชากรเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ พิธีสำคัญ เช่น แชนโฌนตา (องค์การบริหารส่วนตำบลบักดอง, 2564)

กล่าวอย่างเจาะจงถึงข้อมูลพื้นฐานของบ้านทับทิมสยาม 07 หมู่ที่ 15 ตำบลบักดอง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ป้องกันประเทศตามแนวชายแดน เพื่อตอบสนองพระราชเสาวนีย์ ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ องค์ประธานสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ (พระยศในขณะนั้น) โดยการอพยพราษฎรจากหลายพื้นที่ ที่มีฐานะยากจนเข้ามาอยู่ในโครงการ การเมืองการปกครองในอดีต เคยมีประเด็นการร้องเรียนผู้ใหญ่บ้านแล้วให้พักการปฏิบัติงาน แต่ปัจจุบันสามารถทำงานร่วมกันได้เป็น

อย่างดีประชากรส่วนใหญ่พูดภาษาเขมร มีประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีแซนโฌนตา ผลงานสำคัญในด้านอาชีพ มีกลุ่มผลิตภัณฑ์โครงการปราชญ์ชาวบ้านผลิตภัณฑ์กลุ่มจักสานหวายหมู่บ้านทับทิมสยาม 07 (โครงการทับทิมสยาม 07, 2564)

1.2 บริบทของตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

บ้านหน้าทับ อยู่ในตำบลท่าศาลา ตำบลดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับสายน้ำและการค้าขายทางน้ำกับเมืองต่าง ๆ สภาพพื้นที่เป็นที่ราบชายฝั่งทะเลเป็นหาดทรายสลับกับป่าชายเลนจำนวน 15 หมู่บ้าน มีมัสยิด และบาราย จำนวน 27 แห่ง วัด 3 แห่ง และโบสถ์คริสต์ 1 แห่ง ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนประกอบอาชีพการประมงเป็นส่วนใหญ่ ตำบลท่าศาลาเป็นตำบลที่ตั้งของศูนย์ราชการอำเภอท่าศาลาและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจสำคัญ ๆ เป็นจำนวนมาก องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาได้จัดงานวันสงกรานต์ ประเพณีลอยแพ วันเข้าพรรษา ถวายเทียนพรรษา งานประเพณีด้านศาสนาอิสลาม เช่น งานเมาลิดกลาง การเข้าสู่นัต ฯลฯ ซึ่งได้จัดเป็นประจำทุกปี (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา, 2564)

ชุมชนบ้านหน้าทับ หมู่ที่ 7 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประกอบอาชีพประมงมาตั้งแต่เดิม มีรายได้หลักจากอาชีพประมงและการเกษตร ในชุมชนมีศาสนาสถาน ประกอบด้วย มัสยิดดารุลอามานและบารายส่วนวัดตั้งอยู่ในหมู่บ้านอื่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ กลุ่มงานไม้ และอีกหลายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีความร่วมมือจากเครือข่ายภาครัฐและเอกชน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา, 2564)

2. ศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

2.1 ความขัดแย้งและกลไกแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ชุมชนบักดอง มีความขัดแย้งในพื้นที่มีหลายเรื่อง หลายเรื่องคลี่คลายไปแล้ว บางเรื่องยังดำรงอยู่ เช่น

2.1.1 ความขัดแย้งของผู้นำท้องที่จากการเลือกตั้งผู้นำในอดีต แต่เรื่องนี้คลี่คลายไปได้แล้ว จากการทำงานร่วมกันได้ในปัจจุบัน

2.1.2 ความขัดแย้งเรื่องการค้าขายที่อยู่อาศัยให้กับคนที่ไม่มียศ

2.1.3 ความขัดแย้งในเรื่องที่ทำกินเรื่องเขตแดนและการรุกรานเขตแดน เรื่องการไม่มีเอกสารสิทธิ์ ความขัดแย้งเรื่องการจัดการป่า การใช้ทรัพยากรป่าไม้ การบุกรุกพื้นที่ป่าจะมีคนจากพื้นที่อื่นมาบุกรุกด้วย แต่ก็ได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน

2.1.4 ความขัดแย้งในด้านชาติพันธุ์ที่มีอยู่บ้าง แต่โดยรวมเป็นการอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่างและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

2.1.5 ความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้ใหญ่บ้านได้ให้ผู้อาวุโสเข้ามาทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยปัญหาครอบครัวหลายกรณี มีการตั้งศาลหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้น ปี พ.ศ. 2550 ในช่วงเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนมากเป็นเรื่องกระทำความรุนแรงในครอบครัว ภายหลังจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว มีการติดตามประเมินผล และช่วยสร้างงานสร้างอาชีพให้

2.1.6 ความขัดแย้งจากการทะเลาะวิวาทของเด็กวัยรุ่น เยาวชน มีการเปิดศาลหมู่บ้าน ให้คู่กรณีมารวมถึงผู้ปกครองของเด็กทั้งสองฝ่าย และมีการขอชวากัน

ความขัดแย้งที่กล่าวมาในชุมชนบักตอง หลายกรณีสามารถจัดการให้คล่องได้ โดยใช้คนกลาง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนชาวบ้าน และในรูปแบบผสมผสาน แบบคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน มีการตั้งศาลหมู่บ้านเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้านทับทิมสยาม 07 ผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลักร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยให้บทบาทของผู้อาวุโสเพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แบ่งได้เป็นขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ระหว่างและภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยกตัวอย่างเช่นการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น ขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จะมีคนมาแจ้ง มาร้องเรียนที่ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะนัดคู่กรณีให้มาพร้อมกันที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน พร้อมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ใหญ่บ้านหรือประธาน (ผู้อาวุโส) จะพูดให้เห็นถึงโทษของการทะเลาะกัน และประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน พูดให้คู่กรณีรักกัน หากสามารถให้อภัยกันได้ ก็ให้อภัยกัน และยกขึ้นหมากมาขอมาพ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่าย รวมถึงมีการทำบันทึกข้อตกลงเก็บไว้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ขั้นตอนภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภายหลังจากไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีการติดตามประเมินผล ภายหลังจากไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่ายังมีการทะเลาะกันอีกหรือไม่

2.2 ความขัดแย้งและกลไกแก้ไขความขัดแย้งในพื้นที่ตำบลท่าศาลา มีความขัดแย้งหลายกรณี หลายเรื่องคลี่คลายไปแล้ว บางเรื่องยังดำรงอยู่ ได้แก่

2.2.1 การจัดการความขัดแย้งในบริบทของมุสลิมตามหลักศาสนาอิสลามการแก้ไขปัญหามานกลไกหมู่บ้าน คือมัสยิด มีกรรมการมัสยิด 15 คน ช่วยกันแก้ไข ในขณะที่เรื่องทั่วไป

มีคณะกรรมการที่ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวหลัก หลักการที่สำคัญในการแก้ปัญหาที่ผู้นำศาสนาใช้คือ ทุกปัญหาแก้ด้วยความรัก และการใช้คำพูดที่ดี

2.2.2 การจัดการความขัดแย้งจากการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรทางทะเลในท่าศาลา ที่เรียกกันว่าอ่าวทองคำ จากความอุดมสมบูรณ์ในทรัพยากรทางทะเลทำให้มีหลายฝ่ายต้องการใช้ทรัพยากรทั้งคนนอกพื้นที่และคนภายในพื้นที่ ความขัดแย้งระหว่างเรือประมงพาณิชย์กับเรือประมงพื้นบ้าน และความขัดแย้งของคนในชุมชนด้วยกันเอง ระหว่างเรือที่วางลอบอวนปูม้ากับเรือประมงพื้นบ้านที่เป็นเรืออวน คนกลางใช้การลงพื้นที่ในทะเลเพื่อเห็นสภาพปัญหา และ ใช้ความเป็นกลาง มองว่าทุกฝ่ายเป็นญาติและเพื่อน และมีกติกาในการคุยกัน เวลาเริ่มคุยกันแยกคุยทีละฝ่าย

2.2.3 ความขัดแย้งในการเมืองท้องถิ่นสู่ความร่วมมือในชุมชน ในอดีตท่าศาลามีความรุนแรงทางการเมืองท้องถิ่นถึงแก่ชีวิต แต่ในปัจจุบันเหตุการณ์รุนแรงลดน้อยลงไปมาก มีความร่วมมือกันระหว่างท้องถิ่นกับท้องที่เป็นอย่างดีจากการประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอแบบสภาน้ำชา กาแฟ ทุกวันเสาร์ที่บ้านนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จากในอดีตมีการประชุมสลับกันเป็นเจ้าภาพที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน

2.2.4 ความขัดแย้งสิ่งแวดล้อม เช่น การทำเตาเผาถ่าน การทำกรงนกในอดีตมีการแก้ปัญหาด้วยการประชาคมและใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาช่วยพิสูจน์

2.2.5 การจัดการความขัดแย้งจากการสร้างโรงพยาบาล การสร้างโรงพยาบาลศูนย์ การแพทย์มูลค่าสูง ผู้นำชุมชนร่วมพูดคุยกันถึงประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชน ต้องเสร็จทันเวลา และห้ามทำร้ายกันจากเรื่องผลประโยชน์

2.2.6 ความขัดแย้งจากการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น หากไม่รุนแรงมาก สามารถคลี่คลายได้ด้วยกระบวนการของคนกลาง

ความขัดแย้งที่กล่าวมาในชุมชนท่าศาลา หลายกรณีสามารถจัดการให้ลุล่วงได้ โดยใช้คนกลาง เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ และคณะกรรมการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการมัสยิด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบ้านหน้าทับ ผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลักร่วมกับผู้อาวุโสในชุมชน

ขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แบ่งได้เป็นขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ระหว่างและภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ยกตัวอย่างเช่นการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น ขั้นตอนก่อนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ใหญ่บ้านจะคุยกับผู้ปกครองก่อนว่ามีแนวโน้มจะตกลงกันได้หรือไม่

และประเมินว่าทะเลาะกันรุนแรงหรือไม่ หากมีการใช้มีดทำร้ายไม่เจ็บมาก จะเชิญเจ้าหน้าที่ตำรวจ และโต๊ะอิหม่ามมาร่วมด้วย และให้ผู้ปกครองสองฝ่ายมา การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ใหญ่บ้านหรือโต๊ะอิหม่าม จะพูดให้เห็นถึงโทษของการทะเลาะกัน และประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน โต๊ะอิหม่ามจะพูดให้คู่กรณีรักกัน และใช้คำพูดที่ดีต่อกัน เมื่อตกลงกันได้จะมีการชดเชยค่าเสียหาย เด็กจับมือกันขอโทษกันตามหลักศาสนา และตกลงกันว่าจะไม่มีเรื่องกันอีก จะมีการทำบันทึกข้อตกลงเก็บไว้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ขั้นตอนภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภายหลังจากไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีการติดตามประเมินผลภายหลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ว่ายังมีเรื่องกันอยู่หรือไม่

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

กล่าวในเชิงเปรียบเทียบในบริบททั่วไป บ้านหน้าทับเป็นหมู่บ้านทำประมงเป็นหมู่บ้านชาวมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยอยู่ริมทะเลใช้เครื่องมือหาปลาอย่างง่าย ๆ มีบริบทที่สอดคล้องกับ วิชัย กาญจนสุวรรณ (2547) ได้อธิบายหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกในอดีตหมู่บ้านทำประมงมักจะเป็นหมู่บ้านชาวมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามที่อาศัยอยู่ริมทะเลใช้เครื่องมือหาปลาอย่างง่าย ๆ เช่น วางเบ็ดวางไทรและวางอวนโดยใช้เรือขนาดเล็กออกเรือทุกวัน ยกเว้นวันศุกร์เพื่อทำละหมาด ในขณะที่บ้านทับทิมสยาม เป็นหมู่บ้านสุดท้ายติดชายแดนเขมร สภาพภูมิประเทศมีความลาดชัน เป็นชุมชนที่อพยพมาจากหลายที่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทั้งเขมร ลาว ส่วย เยอ และเขมรในระบอบอาวุธสอดคล้องกับวิถีแบบเจ้าโคตร ภูมิปัญญาอีสานที่เขมรในระบอบอาวุธและระบบความเชื่อ ชาวบ้านทับทิมสยาม 07 จะมีอาชีพเกษตรกรรม ทั้งข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น โดยมีอาชีพเสริมเช่นการทำจักสาน สิ่งที่สำคัญในการหล่อหลอมรวมคนในชุมชนบ้านทับทิมสยาม แม้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีความหลากหลาย คือ มีความภาคภูมิใจในพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ (พระยศในขณะนั้น) ที่ได้ก่อตั้งหมู่บ้านแห่งนี้ และให้โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน ส่วนระบบความสัมพันธ์แบบพี่น้องซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบแนวนอนจะมีสูงในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันเห็นได้จากงานบุญ ประเพณีต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม แม้ต่างกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อมีพิธีกรรมสำคัญก็จะร่วมแรงร่วมใจกันทั้งหมู่บ้าน เช่น ในพิธี แชนโฌนตา ของชาติพันธุ์เขมรคนลาวก็จะมาร่วมงานด้วย

ในประเด็นวัฒนธรรมชุมชนในเชิงเปรียบเทียบ ชุมชนบ้านหน้าทับเมื่อพิจารณาจากวัฒนธรรมชุมชน จะมีความสอดคล้องกับที่ บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร และเทพพร ณ สงขลา (2547) อธิบายไว้คือ 1) ลักษณะการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนที่ยาวนาน มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง 2) ระบบความสัมพันธ์แบบพี่น้องซึ่งมีความสัมพันธ์แบบแนวนราบที่ไม่มีความแตกต่างทางชนชั้น ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนฐานของความปรารถนาดีต่อกัน ความเป็นเครือญาติ เป็นมุสลิมเกือบทั้งหมด 3) ความรู้สึกของคนในชุมชนที่ตระหนักและภาคภูมิใจในคุณค่าวัฒนธรรมชุมชนของตนเอง ส่วนในเรื่องวัฒนธรรมชุมชนในด้านของคุณธรรม โดยเฉพาะการที่คนในชุมชนคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมจะมีทั้งลักษณะคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ส่วนตัวเห็นได้จากความร่วมมือในการใช้ทรัพยากร ปกป้องทรัพยากรไม่ให้คนนอกมาสัมปทานทางทะเล ในขณะเดียวกันก็มีการแย่งชิงทรัพยากรในบางครั้ง ในส่วนของบ้านทับทิมสยาม 07 จะสอดคล้องในเรื่องความภาคภูมิใจในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน และการร่วมกันทำกิจกรรมประเพณีแม้ว่าจะมีความต่างทางชาติพันธุ์ ในประเด็นการที่คนในชุมชนคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมจะเห็นได้จากการรวมตัวกันปกป้องทรัพยากรธรรมชาติด้วยการจัดตั้งป่าชุมชน

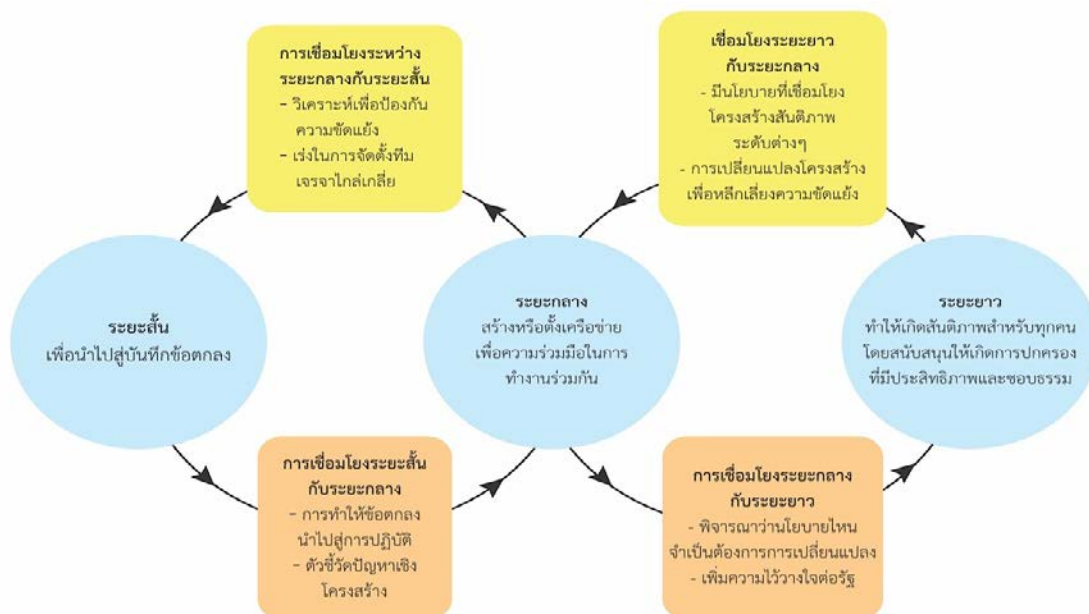
2. กระบวนการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของทั้งสองพื้นที่เน้นระบบอาวุโส ระบบคุณธรรมของผู้นำ พูดสื่อสารให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยความรัก และบางครั้งอาจมีการไกล่เกลี่ยแบบขึ้นาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งสองพื้นที่มีทั้งการหวังผลระยะสั้น และเชื่อมโยงไปสู่ระยะยาวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และไม่เกิดปัญหาซ้ำอีก เช่น การหางานให้ทำ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนกล่าวคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบริบทของบักดอง ผู้นำ รวมถึงผู้อาวุโสจะเน้นการอบรม สั่งสอนให้เป็นคนดี ให้คิดถึงส่วนรวม นึกถึงการอยู่ร่วมกันเพื่อความสามัคคี เน้นการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ใหญ่บ้านจะเชิญผู้อาวุโสมาร่วมเป็นกรรมการหมู่บ้าน และให้บทบาทสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้ง สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบภูมิปัญญาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่า ระบบ “เจ้าโคตร” ซึ่งตัวเจ้าโคตรเอง คือ ปู่ย่า ตายาย (เจ้าโคตรมีทั้งผู้ชายและหญิง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย) ที่เป็นพี่เฒ่าหรือพ่อของลูกหลานตระกูลนั้น หรือแม้แต่คนละตระกูล เนื่องจากมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้ความยุติธรรม มีความน่าเคารพยำเกรง น่าเชื่อถือ เจ้าโคตรจะทำหน้าที่คนกลางในกรณีมีข้อขัดแย้งกันในครอบครัว หรือแม้แต่ในชุมชน และจะเป็นผู้อาวุโส (อุดม บัวศรี, 2546)

การใกล้ชิดข้อพิพาทในบริบทของศาสนาอิสลามของท่าศาลา โดยอิหม่ามผู้นำจิตวิญญาณเน้นความรัก เน้นจิตใจ และมีการใกล้ชิดข้อพิพาทแบบขึ้นำเพื่อความสงบสุข สอดคล้องกับการใกล้ชิดข้อพิพาทในบริบทของศาสนาอิสลามโดยทั่วไป เน้นที่การเข้าถึงความดีเพื่อตอบสนองต่ออัลลอฮ์ ซึ่งได้บัญญัติการประนีประนอมเพื่อสานรอยร้าวระหว่างคู่พิพาท และทำให้การพิพาทหมดไป ส่งผลให้จิตใจดีขึ้น ความอาฆาตหมดไป เกิดความปรองดองกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ และยังสอดคล้องกับการใกล้ชิดข้อพิพาทแบบมุขาวาเราะห์ในบริบทของอินโดนีเซีย (Nicholson, 2010) และมุขาวาเราะห์ของไทย กระบวนการดังกล่าว มีการใช้กันในระดับหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการในระดับปัจเจกหรือระดับทั้งชุมชน มุขาวาเราะห์ ไม่ต้องการความเป็นกลาง แต่ใช้บทบาทของเขาในการขึ้นำการหารือกัน บริบทอื่นที่แตกต่างคือความเป็นชุมชนที่มีความผูกพันทางสังคม “Social Tie” ความสัมพันธ์แบบแนวนอน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. การจัดการความขัดแย้งด้วยการใกล้ชิดข้อพิพาทในชุมชน

การใกล้ชิดข้อพิพาทในทั้งสองพื้นที่ มีการบูรณาการที่เชื่อมโยงการทำงานระยะสั้น กลางและยาว สอดคล้องกับงานของ Ibrahim Abdi and Mason (2019) ซึ่งได้อธิบายถึงบันทึก ข้อตกลงว่าเป็นแนวทางระยะสั้น แต่ต้องพัฒนาต่อไปในระยะกลางและระยะยาว เพื่อพัฒนาเป็น นโยบายต่อไป องค์ความรู้ที่ได้เป็นการต่อยอดความรู้ของเดิมและมีการพัฒนาจากบริบทของ กรณีศึกษา กล่าวคือ ในการเจรจาที่มีประสิทธิภาพ (คู่กรณีพึงพอใจ) จะเกิดการเชื่อมโยงกับการ ส่งเสียงและการมีส่วนร่วมของประชาชน การใกล้ชิดข้อพิพาทไม่เพียงแต่ได้ข้อตกลงที่เกิด ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง แต่เกิดการขับเคลื่อนการทำงานต่อไปในระยะกลางและระยะยาวที่ คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ในชุมชนบักตองมีการติดตามผลภายหลังการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จสิ้น และเข้าไปช่วยหนุนเสริมด้านอาชีพ หากคู่กรณีมีความขัดสนเรื่องรายได้ และเชื่อมโยงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับการมีส่วนร่วมผ่านกรณีการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนด้วยการ ประชาคม ในส่วนของชุมชนท่าศาลา มีการประชาคมในเรื่องสำคัญ เช่น การขอสัมปทานจับสัตว์ น้ำทางทะเล เมื่อได้ข้อสรุป มีข้อตกลงแล้ว จะมีการปฏิบัติตามนั้น โดยเน้นการใช้ทรัพยากร ภายในชุมชน ไม่ให้คนนอกเข้ามาแย่งชิงทรัพยากรทางทะเลและมีการติดตามผลผ่านการประชุม อย่างสม่ำเสมอ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อบริบททั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในชุมชน

1.1 ส่งเสริม ผลักดันแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นทุนในการจัดการความขัดแย้งทั้งใน ชุมชนที่มีความเป็นเครือญาติ ความเป็นศาสนา ความเชื่อ วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมคล้าย ๆ กัน และ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ก็เช่นกัน โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งงานกิจกรรมประเพณี ศาสนา การศึกษา วรรณกรรม

1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มต่าง ๆ และการสร้างงาน รวมถึงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะ ทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใน ชุมชน

2.1 ในการจัดการความขัดแย้งจำเป็นต้องวิเคราะห์ความขัดแย้งในบริบทหากเป็นเรื่อง ขัดแย้งที่มีความซับซ้อนมีคู่กรณีเกี่ยวข้องจำนวนมาก ควรให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเวทีชุมชนเป็น

พิเศษ ไม่ควรทำเพียงการประชาสัมพันธ์ แต่ควรสร้างการรับรู้ให้เท่ากันในประเด็นสาธารณะ ให้ประชาชนได้ส่งเสียง ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกันของชุมชนต่อไป

2.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีหลายปัจจัย ควรบูรณาการการใช้ภูมิปัญญาในชุมชน ระบบจารีตเข้ากับศาสตร์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสมัยใหม่

2.3 กติกาของชุมชน กำหนดการใช้ทรัพยากรร่วมกันเป็นกติกาของชุมชน เพื่อเป็นมาตรการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น โดยการกำหนดกติกาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน

2.4 ภาครัฐควรส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและบูรณาการร่วมกัน ทั้งตามกรอบของกฎหมายและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบวัฒนธรรมชุมชน โดยการส่งเสริมสนับสนุนทำได้ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาองค์ความรู้ การอบรม และการให้คำปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

โครงการทัพบิมสยาม 07. (2564). โครงการทัพบิมสยาม 07 ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬา

ภรณวลัยลักษณ์อัศราขกุมารี ตำบลบักดอง อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ. สืบค้นจาก

http://www.sisaket.go.th/think/think_07.html

บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ, ปาริชาติ วิสุทธีสมาจาร, และ เทพกร ณ สงขลา. (2547). *การจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น กรณีศึกษา: เชื่อมต่อลุ่มน้ำปากพนังและทะเลสาบสงขลา* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

วิชัย กาญจนสุวรรณ. (2547). *การจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติทะเลบัน จังหวัดสตูล*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันพระปกเกล้า นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูงการเสริมสร้างสังคมสันติสุขรุ่นที่ 4.

(2555). *สันติสุขเกิดได้ ภายใต้ความแตกต่าง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา. (2564). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา พ.ศ.2556 – 2560*. สืบค้นจาก https://www.thesala.go.th/datacenter/detail.php?news_id=628

องค์การบริหารส่วนตำบลบักดอง. (2564). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของนายก องค์การบริหารส่วนตำบลบักดอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. ศรีสะเกษ: องค์การบริหารส่วนตำบลบักดอง.

อุดม บัวศรี, และ ชอบดี สวนโคก. (2546). *เจ้าโคตร: การระงับความขัดแย้งในวัฒนธรรมอีสาน*.
นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

Forester, John. (2009). *Dealing with Differences: Dramas of Mediating Public Disputes*. Oxford: Oxford University Press.

Ibrahim Abdi, Dekha, & Mason, Simon J.A. (2019). *Mediation and Governance in Fragile Contexts: Small Steps to Peace*. London: Kumarian Press.

Moore, Christopher. (2014). *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*. New York, NY: John Wiley & Sons Inc.

Nicholson, David. (2010). *Environmental Dispute Resolution in Indonesia*. Boston: Brill Publishing.

**ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อ
ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ***
**Transform Leadership of Administrators Affecting the
Efficiency of Personnel Management of Educational
Institution under The Local Government Organization,
Chachoengsao Province**

ทิพย์รงค์ รักษาสิน, ลินดา นาคโปย และสายฝน เสกขุนทด
Tippayong Raksasin, Linda Nakpoi and Saifon Sekkhunthod
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tipmaneedddd@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา และ 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครู จำนวน 204 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วยแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและค่าถดถอยพหุคูณ

* ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 3 กันยายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 7 กันยายน 2564

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมา คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 2) ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรม และจริยธรรมสำหรับข้าราชการ 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา 4) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01สามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z'Y = .305 (X_1) + .419 (X_2) + .266 (X_3) + .111 (X_4)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา; ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to study: 1) The administrators' transformational leadership level 2) The efficiency in personnel management The relation between administrators' transformational leadership and efficiency in personnel management and 4) The Influence of administrators' transformational leadership to efficiency in personnel management of school under the local administration Chachoengsao. The samples consisted of 204 peoples. Pearson's product-moment coefficient, and multiple regression analysis (stepwise method).

The research results were as follows: 1) The overall transformational leadership of administrators affecting to efficiency improvement of personnel management of school under the local administration Chachoengsao was at a high level ranged from idealized influence. 2) The overall transformational leadership of administrators affecting to efficiency improvement of personnel management of school under the local administration Chachoengsao was at a high level ranged from manpower plan. 3) The overall transformational leadership of administrators affecting to efficiency improvement of personnel management of school under the local administration Chachoengsao. However, the significant difference was found at .014. The overall transformational leadership of administrators affecting to efficiency improvement sort by power was at idealized influence and inspiration motivation had shown the predictive equation as $Z'Y = .305 (X_1) + .419 (X_3) + .266 (X_4) + .111 (X_2)$

Keywords: the transformational leadership of administrators; efficiency improvement of personnel management of school

1. บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการสมัยใหม่เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันสูงจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนต้องเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารในยุคใหม่ คือการแสวงหากลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้องค์กรมีการพัฒนาต่อเนื่อง และเกิดความเจริญก้าวหน้าโดยมีพฤติกรรมของบุคคลเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้้องค์กรดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ดังที่ สมหวัง ขุนพรหม (2557) กล่าวว่า ทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรประเภทหนึ่งที่ต้องมีการจัดการด้วยเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดเมื่อเทียบกับทรัพยากรด้านอื่น ๆ ดังนั้น การลงทุนทั้งในระดับชาติและระดับองค์กรควรให้ความสำคัญกับการลงทุนในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ปัญหาหลายด้านของประเทศทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง สังคม

ชุมชน ครอบครัว ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถแก้ได้ด้วยการมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพในระดับองค์การ สำหรับสถานศึกษาการบริหารงานบุคคลดำเนินการตามแนวทางของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.2547 และ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ตามมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 โดยยึดหลักสำคัญ คือการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมและการบริหารโดยคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาดา สารัมย์ (2562) พบว่าการบริหารงานบุคคลตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่กำหนดกรอบโครงสร้างการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน อีกทั้งมี ความรู้ความเข้าใจในสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการบริหารที่มีความสำคัญของกระบวนการบริหารหรือวิธีการบริหารองค์การโดยทั่วไป เพราะความสำเร็จของงานนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ที่จะพัฒนาคุณภาพของการศึกษาให้มีศักยภาพ ประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อสถานศึกษา จึงกล่าวได้ว่าการบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานสามารถดึงดูดและบำรุงรักษาคนดี มีความรู้ความสามารถไว้ในองค์กรให้มากที่สุด

การบริหารงานบุคคลจึงเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดความสำเร็จของสถานศึกษาซึ่งประสิทธิภาพของการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาจากการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษานั้นเองสำหรับการจัดการศึกษาของท้องถิ่นนั้นดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม โดยกำหนดบทบาทของท้องถิ่นให้รับผิดชอบ จัดการศึกษาตามมาตรา 41 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล สังกัดภายใต้การกำกับดูแลของสำนักประสานและพัฒนาการจัดการศึกษาท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้จัดให้มีมีการดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือสถานศึกษาในสังกัดในการ ปฏิรูปการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษา (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2547) ในปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัด ที่จัดการศึกษาในระดับชั้นพื้นฐาน จำนวน 13 โรงเรียน มีบุคลากรทั้งหมด จำนวน 350 คนแยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 23 คน ครูผู้สอน จำนวน 327 คน

จากการตรวจสอบและประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า โรงเรียนที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานจากการประเมินคุณภาพรอบสาม มีสาเหตุมาจากการบริหารจัดการการศึกษาด้านความสามัคคีความรับผิดชอบ ความตระหนักรู้ในหน้าที่ ความร่วมมือกับโรงเรียน และมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งคุณภาพยังไม่เพียงพอบุคลากรขาดแรงเสริม แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) จะเห็นได้ว่าบุคลากรหรือบุคคลมีความสำคัญมากในสถานศึกษา ดังนั้นการบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราก็เช่นเดียวกัน จะมีส่วนช่วยส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาการศึกษาให้มีความภาพต่อไป (สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา, 2561)

ดังนั้น จากปัญหาและความสำคัญของการบริหารงานบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร กับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2563 จำนวน 350 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 23 คน ครู จำนวน 327 คน รวม 350 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครู สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ปีการศึกษา 2563 จำนวน 204 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) กำหนดสัดส่วนประชากรจำแนกตามสถานศึกษาแต่ละแห่ง จากนั้นใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน วุฒิการศึกษาสูงสุด และประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารศึกษา มี 4 ด้าน 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 4) ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา จำนวน 5 ด้าน 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง 2) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3) ด้านการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ 4) ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการ 5) ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วัดความคิดเห็น 5 ระดับ ของลิเคิร์ท (Best & Kahn, 1993)

4. การสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างขึ้นตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี เอกสาร ตำราแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบโครงสร้างเครื่องมือ 2) กำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม 3) สร้างแบบสอบถามฉบับร่างเป็นการสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) 5 ระดับของ ลิเคิร์ท (Likert, 1961) 4) นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบแนะนำในการปรับปรุง 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) และความถูกต้องของการใช้ภาษา

โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of item objective congruence หรือ IOC) ซึ่งข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50-1.00 และปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญนำแบบสอบถามที่ทดลองใช้แล้วไปหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของคอนบรัค (Cronbach, 1990) ที่เรียกว่า สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

5.1 บันทึกเสนอให้บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ออกหนังสือขอความร่วมมือผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อขออนุญาตให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

5.2 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมหนังสืออนุญาตและขอความร่วมมือไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง และนัดวันเวลาไปปรับแบบสอบถามคืนด้วยตัวเองซึ่งได้รับคืนกลับมาจำนวน 204 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5.3 นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และประมวลผลข้อมูลตามวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปดังนี้

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่าความถี่ และหาค่าร้อยละ

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของ เบส และคาน (Best & Kahn, 1993)

6.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ซึ่งแปลความหมายค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การประเมินตามแนวคิดของ เบส และคาน (Best & Kahn, 1993)

6.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราใช้การ

หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545)

6.5 การวิเคราะห์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยใช้วิธี stepwise

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 204 คน จำแนกตามตัวแปรได้ดังนี้ เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 97 คน (ร้อยละ 47.55) และเป็นเพศหญิง จำนวน 107 คน (ร้อยละ 52.45) ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 23 คน (ร้อยละ 11.27) และครูผู้สอน 181 คน (ร้อยละ 88.73) วุฒิการศึกษาสูงสุด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีจำนวน 121 คน (ร้อยละ 59.31) ปริญญาโท จำนวน 81 คน (ร้อยละ 39.71) และปริญญาเอกจำนวน 2 คน (ร้อยละ .98) ประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 15 ปี จำนวน 87 คน (ร้อยละ 42.65) รองลงมาน้อยกว่า 6 ปี จำนวน 63 คน (ร้อยละ 30.88) 6-10 ปีจำนวน 39 คน (ร้อยละ 19.12) และ 11 - 15 ปี จำนวน 15 คน (ร้อยละ 7.35)

2. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากอันดับมากไปหาน้อย คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์รองลงมา คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

2.1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.34$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือผู้บริหารทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความศรัทธา ความภาคภูมิใจเมื่อได้ร่วมงาน รองลงมา คือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ร่วมงานผู้บริหารสามารถจัดการหรือควบคุมอารมณ์ตนเองให้อยู่ในศีลธรรมและจริยธรรมส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารสร้างความมั่นใจในการแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ให้กับผู้ร่วมงาน

2.2 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารใส่ใจดูแลความต้องการของผู้ร่วมงานแต่ละคน รองลงมา คือ ผู้บริหารส่งเสริมและผลักดันให้ผู้ร่วมงานทุกคนประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน ผู้บริหารส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานประสบผลสำเร็จอย่างสูงสุดและเท่าเทียมกัน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อความสามารถและศักยภาพของผู้ร่วมงานยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นแต่ละบุคคล

2.3 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารให้คำแนะนำเสริมแรงให้กับผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารมีวิธีการให้ผู้ร่วมงานทำงานได้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

2.4 ด้านการกระตุ้นทางปัญญามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานคิดวิเคราะห์แก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา

3. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาโดยรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากอันดับสูงสุดไปหาอันดับต่ำสุด คือ ด้านการวางแผน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการ

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

3.1 ด้านการวางแผนอัตรากำลัง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารมีกระบวนการวางแผนการใช้ อัตรากำลังคนที่มีอยู่ให้คุ้มค่า ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ผู้บริหารมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการวางแผนอัตรากำลังไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน

3.2 ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษา ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารจัดให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา ทักษะศึกษา ศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน

3.3 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ สถานศึกษาจัดทำหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ถูกต้อง รวดเร็ว ให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติตามเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประเมินตนเองส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือผู้บริหารจัดให้มีกระบวนการควบคุม กำกับ ติดตาม นิเทศที่เป็นระบบ

3.4 ด้านการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนดส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือผู้บริหารสร้างภาพลักษณ์ของบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือ ไว้วางใจของชุมชนและสังคม

3.5 ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากข้อที่มีอันดับมากไปหาน้อย คือ ผู้บริหารเอาใจใส่ สังเกตการณ์ และขจัดเหตุที่อาจจะก่อให้เกิดการกระทำผิดวินัย ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือสถานศึกษามีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับ ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม ให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง

4. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา โดยรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับสูง ($r = .898$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา รายด้าน พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($r_{X_1Y} = .775$) รองลงมา คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ($r_{X_4Y} = .766$) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($r_{X_3Y} = .723$) และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($r_{X_2Y} = .712$)

5. ผลการศึกษาปัจจัยของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคล คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (X_1) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา (X_3) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4) และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ .906 ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R^2) เท่ากับ .821 ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ด้านนี้ สามารถร่วมกัน

พยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาได้ร้อยละ 82.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนิษฐา โพธิ์สินธุ์ (2550) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวนิชชัย แสงหมั่น (2552) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา เผ่าจินดา (2557) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสรา วิรัชกุล (2558) พบว่า ด้านการกระตุ้นทางเชาว์ปัญญา โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรงค์ คงทวี (2554) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. จากการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยเตือนใจ คล้ายแก้ว (2560) พบว่า 1) สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลเป็นรายด้าน ได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร สุระสมบัติพัฒนา (2558) พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับดีทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก คือ สรรหาและบรรจุแต่งตั้ง 2) ด้านการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา เผ่าจินดา (2557) พบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี

เขต 3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของจตุพร วิริยะนภภาพ (2559) พบว่า การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาในสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 4) ด้านการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของเตือนใจ คล้ายแก้ว (2560) พบว่า สภาพและแนวทางการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก 5) ด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภักฎิณญา ห่วงจิตร (2558) พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวนิชชัย แสงหมั่น (2552) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาได้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งนภา วิจิตรวงศ์ (2551) พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับอุดม พินธุรัช (2553) ได้กล่าวว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดระยอง ได้ถึงร้อยละ 81.80 จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามตัวแปร ได้ดังนี้ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดระยองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ

รณรงค์ คงทวี (2554) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทราได้ สอดคล้องกับรุ่งนภา วิจิตรวงศ์ (2551) พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทราเขต 1 โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีความสัมพันธ์ไปในทิศทางที่มีอิทธิพลกับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาได้ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีการรับฟังข้อเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรคและความต้องการของบุคลากรในสถานศึกษา และรู้จักบูรณาการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยครั้งนี้ มีสาระสำคัญที่ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการกระตุ้นทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนา ด้านการกระตุ้นทางปัญญามากขึ้นให้เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงาน และผู้บริหารกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

1.2 ผลการวิจัยด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการ มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ($\bar{X} = 3.90$) ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรดำเนินการด้านการส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรม สำหรับข้าราชการสำหรับการปฏิบัติงาน และสถานศึกษามีเอกสารคู่มือเกี่ยวกับระเบียบ ข้อบังคับ ด้านวินัย คุณธรรมจริยธรรม ให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

1.3 ผลการวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรได้รับการส่งเสริม พัฒนา ให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อนำไปสู่ประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาต่อไป

1.4 ผลการวิจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้น ผู้บริหารมีวิธีการให้ผู้ร่วมงานทำงานได้สำเร็จและบรรลุเกินเป้าหมายที่กำหนดในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

1.5 ผลการวิจัยด้านการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับรองลงมา ดังนั้น ผู้บริหารสร้างภาพลักษณ์ของบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจของชุมชนและสังคมให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาเรื่องราวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาเรื่องราวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา

2.4 ควรศึกษาเรื่องราวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสังกัดอื่น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2547). *การจัดการศึกษาท้องถิ่นตามที่กฎหมายกำหนดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชนิษฐา โพธิ์สินธุ์. (2550). *รูปแบบภาวะผู้นำเชิงวิชาการที่มีประสิทธิผลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

จตุพร วิริยานุภาพ. (2559). *วัฒนธรรมองค์การกับการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา ในสังกัดเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.

จินตนา เฝ้าจินดา. (2557). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์, ฉะเชิงเทรา.

เตือนใจ คล้ายแก้ว. (2560). *แนวทางการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในจังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ภักติญา หว่างจิตร์. (2558). การบริหารงานบุคคลของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- รุ่งนภา วิจิตรวงศ์. (2551). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ฉะเชิงเทรา.
- รณรงค์ คงทวี. (2554). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อองค์การแห่งการ เรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 1 (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- วนิชชัย แสงหมั่น. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ฉะเชิงเทรา.
- วิภาดา สารมัย. (2562). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปทุมธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.
- ศิริพร สุระสมบัติพัฒนา. (2558). ประสิทธิภาพการให้บริการงานบริหารบุคคล สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย ราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- สมหวัง ขุนพรหม. (2557). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานบุคคลสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 –2561). กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2561). รายงานผลการ ดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ 2561. ฉะเชิงเทรา: สำนักงานส่งเสริมการ ปกครองส่วนท้องถิ่น.

- อุดม พินธุรัช. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลโรงเรียนประถมศึกษา* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษอุดรธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, อุดรธานี.
- อิสรา วิรัชกุล. (2558). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทรา* สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา เขต 6 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ฉะเชิงเทรา.
- Best, J., & Kahn, J. V. (1993). *Research in education* (7th ed.). Boston: Allyn and Bacon.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Likert, S. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill.

**พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะ
ของเทศบาลตำบลวังวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ***
**Innovative Behavior and Public Service Efficiency
of Wang Wiset Subdistrict Municipality,
Wang Wiset District, Trang Province**

วัฒนา นนทชิต, ชนิกันต์ ทุมสิทธิ, ณัฐพร ใจแข็ง, กรรณิการ์ ดีเบา,
ต่วนชูไฮลา นิพร่อน, ธัญลักษณ์ อึ้งฮก และเอื้อการย์ พงษ์นยศาสตร์
Wattana Nontachit, Chanikan Thumsit, Nattapron Jaikang, Kannika Deebao,
Tuansuhaila Nipron, Thanyalux Ahung-Hok and Auekarn Phongnayasart
หน่วยวิจัยนวัตกรรมการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
The Research Unit of Administrative Innovation
in Local Administrative Organization
Faculty of Liberal Arts and Management Science
Prince of Songkla University, SuratThani Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Nontachit@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ ตลอดจนศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือใน

* ได้รับความ: 1 มิถุนายน 2564; แก้ไขบทความ: 23 สิงหาคม 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 25 สิงหาคม 2564

การศึกษามีกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จำนวน 69 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า 1) บุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรังมีระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรอยู่ในระดับมาก 2) ประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษอยู่ในระดับมาก และ 3) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษอยู่ในระดับมาก การทดสอบสมมติฐาน พบว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประสิทธิภาพของการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม สำหรับแนวทางการบริหารจัดการพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า การจัดการและควบคุมพฤติกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษให้อยู่ในกฎระเบียบและข้อบังคับ จะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

คำสำคัญ: พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม; ประสิทธิภาพ; การจัดการบริการสาธารณะของท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research are to study the level of innovative behavior and the level of public service efficiency of Wang Wiset Subdistrict Municipality, to study the relationship between innovative behavior and the efficiency of public service of Wang Wiset Subdistrict Municipality, Trang Province This research was a quantitative research model using questionnaires as a study tool. Target groups were personnel in Wang Wiset Subdistrict Municipality. Wang Wiset District, Trang Province, 69 people analyzed the data and tested the hypothesis using

percentage, mean, and standard deviation statistics. and the Pearson Correlation Coefficients.

The results of the study were as follows: 1) Personal innovative behavior of Wang Wiset Subdistrict Municipality Wang Wiset District, Trang Province was high level. 2) Public services' efficiency of Wang Wiset Subdistrict Municipality was high level. 3) The analysis of the correlation coefficient of innovative behavior that correlated to public services' efficiency of Wang Wiset Subdistrict Municipality was high level. The overall picture is at a high level. In particular, the efficiency of public services' in infrastructure and public services' in economic development is associated with innovative behavior. For the guideline for the management of innovative behavior of personnel in Wang Wiset Subdistrict Municipality to be effective, it was found that the management and control of personnel behavior in Wang Wiset Subdistrict Municipality to be in accordance with the rules. Will result in the efficiency of providing public services to the people with quality and standards.

Keywords: innovative behavior; efficiency; local public service

1. บทนำ

องค์การภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการบริหารกิจกรรมสาธารณะเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รัฐได้กำหนดไว้ซึ่งกิจกรรมสาธารณะของรัฐที่สำคัญ คือ การให้บริการสาธารณะ (Public Service Delivery) โดยที่หน่วยงานของรัฐจะต้องมีหน้าที่ในการดำเนินงานในกิจกรรมการให้บริการต่าง ๆ เพื่อส่งมอบการบริการเหล่านั้นเพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของประชาชนซึ่งมีมากและมีความต้องการที่หลากหลาย

จากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้้องค์การจำเป็นต้องปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอกและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้้องค์การยังต้องมีกลยุทธ์และแนวทางในการ

ดำเนินงานที่ดีเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จ ขององค์การ ซึ่งสิ่งสำคัญ คือ ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในองค์การนั้น ซึ่งถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในองค์การที่จะทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนและนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ โดยเฉพาะนวัตกรรมใน การปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานระดับปฏิบัติงานสามารถทำงานร่วมกันภายใต้นวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์การ (ศิวพร โปรยานนท์, 2554)

การที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมได้นั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในองค์การเป็นสำคัญเพราะนวัตกรรมไม่ได้ถูกสร้างโดยเครื่องจักร แต่เกิดจากทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากรในองค์การที่จะนำมาซึ่งความคิดใหม่ ๆ และสร้างนวัตกรรมให้กับองค์การ (Jong, 2007) ดังนั้นทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดนวัตกรรมและเป็นผู้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินการขององค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สร้างความสำเร็จและเจริญก้าวหน้าและนำมาซึ่งความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์การจึงทำให้แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม (Innovative Behavior) (ประเวช ชุ่มเกสรกุลกิจ และ ศจีมาจ ฅ วิเชียร, 2561) ซึ่งพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งกับระดับบุคคล กลุ่มงานและองค์การเป็นการแสดงออกถึงการมีความตั้งใจในการริเริ่มและนำเสนอความคิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม การบริหารงานสาธารณะหรือกระบวนการในการทำงานใหม่ ๆ นำมาประยุกต์ใช้จริงเพื่อให้เกิดประโยชน์หรือมูลค่าสูงสุดต่องานกลุ่มงานและองค์การ (Rogers, 1983)

ปัจจุบันการดำเนินงานในหน่วยงานภาครัฐของเทศบาลตำบลวังวิเศษต้องเผชิญกับสภาวะความเปลี่ยนแปลงมากมาย ทั้งทางด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ การดำเนินงานบุคลากรในด้านการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนขาดประสิทธิภาพ กระบวนการทำงานเกิดความล่าช้า ไม่มีความทันสมัย การทำงานขาดความต่อเนื่อง บุคลากรในหน่วยงานไม่มีการพัฒนาศักยภาพในการทำงาน และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ส่งผลทำให้พฤติกรรมของคนในองค์การยังคงเป็นไปตามรูปแบบเดิมการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนก็ยังคงไม่เกิดความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากไม่มีการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ทำให้เทศบาลตำบลวังวิเศษยังพบเจอกับปัญหานี้จากอดีตมาถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ พฤติกรรมของบุคลากรในองค์การมีส่วนเกี่ยวข้องทำให้กระบวนการทำงานเชิงนวัตกรรมขององค์การขับเคลื่อนไปได้ (Horth and Buchner, 2009)

ประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจะประสบผลสำเร็จ ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ของบุคลากรในองค์การเทศบาลตำบลวังวิเศษ เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในองค์การที่มีผลต่อการบริการสาธารณะ เพื่อนำผลจากการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ และพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริหารงานสาธารณะแก่ประชาชนให้มีความทันสมัย ครอบคลุมในทุกพื้นที่ มีความต่อเนื่อง เสริมสร้างองค์ความรู้ และพัฒนาทักษะประสบการณ์ต่างๆให้มีคุณภาพ การบริหารจัดการภายในองค์การ จะสามารถทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ดีให้กับบุคลากรในองค์การและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีคำถามการวิจัยครั้งนี้ว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในองค์การเทศบาลตำบลวังวิเศษเป็นอย่างไรและมีส่วนในการสนับสนุนการเกิดประสิทธิภาพการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในองค์การของเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่ในการศึกษา คือ เทศบาลตำบลวังวิเศษ เนื่องจากเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นในการสนับสนุนการจัดเก็บและนำข้อมูล จปฐ. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าราชการและบุคลากรของเทศบาลตำบลวังวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จำนวนทั้งสิ้น 69 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างข้อคำถามที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบแนวคิดการศึกษา โดยแบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของข้าราชการและบุคลากรของเทศบาลตำบลวังวิเศษ อำเภอวังวิเศษ

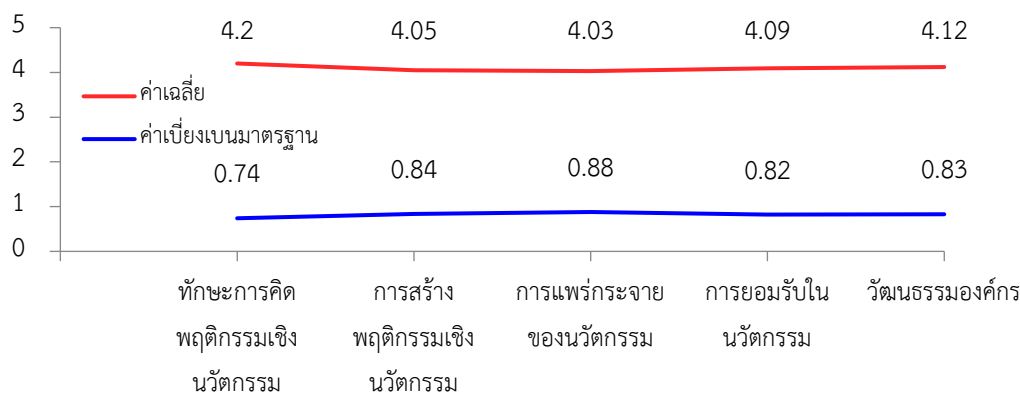
จังหวัดตรัง ส่วนที่ 2 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ส่วนที่ 3 ประสิทธิภาพการบริการสาธารณะ ส่วนที่ 4 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีต่อพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับการบริการสาธารณะ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ทำการทดสอบ 2 ค่า คือ 1) ค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน จากการทดสอบค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม มีค่าเท่ากับ 0.97 แสดงว่าแบบสอบถามในการศึกษาค้างนี้มีความเที่ยงตรงมาก และ 2) วัดค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีการของ Cronbach Method (Coefficient – α) มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า เท่ากับ 0.924 แสดงว่า ในภาพรวมของเครื่องการวิจัยครั้งนี้มีความเชื่อมั่นสูงมาก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเนื่องจากคะแนนการวัดในแบบสอบถามของการวิจัยนี้มีลักษณะ Interval scale ทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตาม จึงใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะบุคลากรของผู้ตอบแบบสอบถามใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.7 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.4 การศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.3 ตำแหน่งงานบริหารทั่วไปคิดเป็นร้อยละ 42.0 ระยะเวลาการทำงาน 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.1 มีรายได้ 15,001–25,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 40.6 การศึกษาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ สรุปข้อมูลเรียงตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ

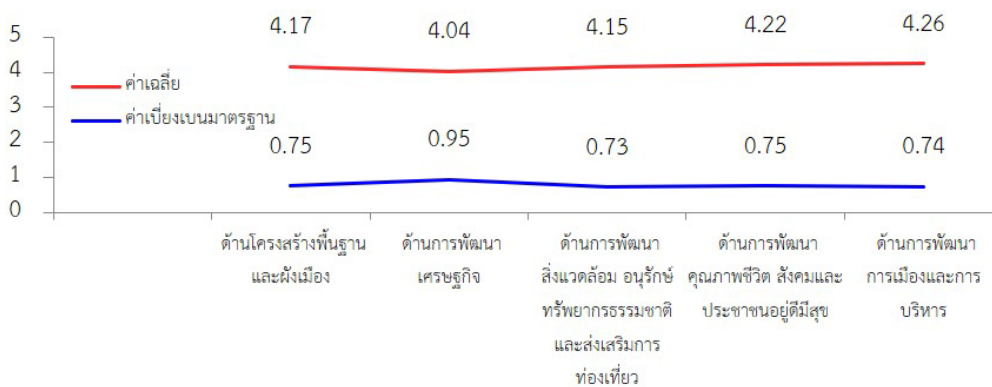
การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 พบว่าระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะการคิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม รองลงมา คือวัฒนธรรมองค์การ การยอมรับนวัตกรรม การสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม การแพร่กระจายนวัตกรรมตามลำดับ สามารถสรุปผลการศึกษาดังรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1. ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ

2. ประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ

ประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาการเมืองการบริหาร และการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมและประชาชนอยู่ดีมีสุขที่มีระดับประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง การบริการสาธารณะด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและส่งเสริมการท่องเที่ยว และการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับมากตามลำดับ

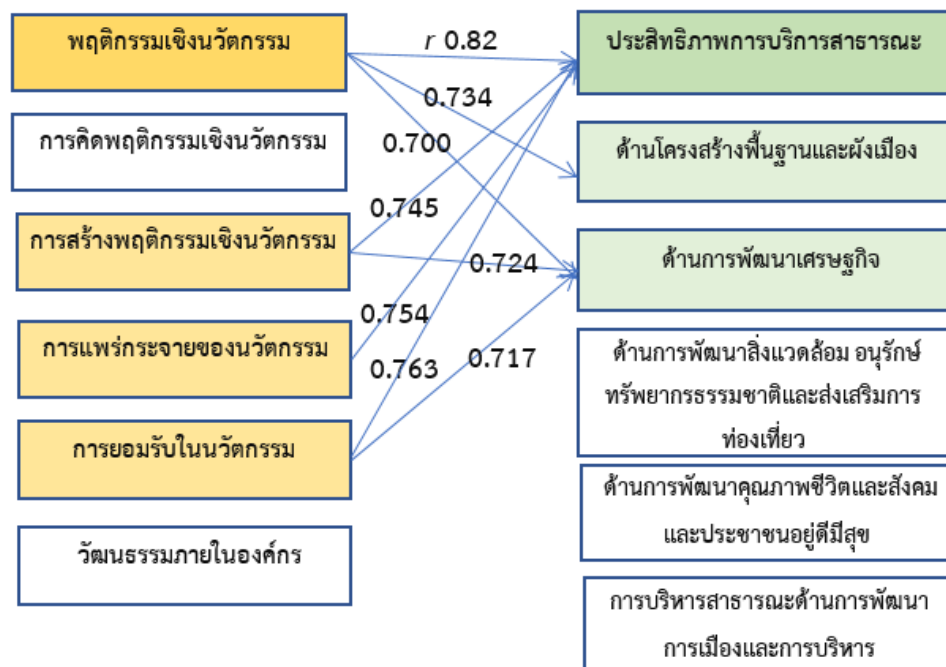

ภาพที่ 2. ระดับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ จังหวัดตรัง ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.821 ซึ่งอยู่ในระดับสูง โดยมีรายละเอียด คือ การยอมรับนวัตกรรม ($r = 0.763$) รองลงมา การแพร่กระจายของนวัตกรรม ($r = 0.754$) และการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ($r = 0.745$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง สำหรับวัฒนธรรมองค์กร ($r = 0.638$) และการคิดพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมี ($r = 0.607$) มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง สามารถสรุปรายละเอียดความสัมพันธ์โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาวิเคราะห์จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ตั้งแต่ 0.71 เนื่องจากอยู่ในระดับสูงในการอธิบายความสัมพันธ์ สามารถแสดงให้เห็นถึงตัวแบบในการกระตุ้นการสร้างทักษะพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการจัดบริการสาธารณะของเทศบาลได้ดังนี้

ภาพที่ 3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษ

3.1 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงกับการบริการสาธารณะ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.734 และมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.700 อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

3.2 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมด้านการเกิดทักษะการสร้างนวัตกรรมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.745 และมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.724 ซึ่งอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

3.3 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมด้านการเกิดทักษะการแพร่กระจายของนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.754 ซึ่งอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

3.4 พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมด้านการเกิดทักษะการยอมรับในนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.763 และมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.717 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะ ผลการศึกษาอยู่ในระดับสูง โดยความสัมพันธ์นั้นเกิดจากตัวแปรย่อยของพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมด้วยการมุ่งเน้นการเกิดทักษะการสร้างนวัตกรรม การแพร่กระจายของนวัตกรรม และการยอมรับในนวัตกรรม มีความสัมพันธ์และสามารถสนับสนุนประสิทธิภาพการบริการสาธารณะ ได้ในระดับสูง เนื่องจากการจัดการพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมเพื่อนำมาใช้ภายในองค์กร และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะอย่างเป็นระบบ การพัฒนาดำเนินงานที่ได้มาตรฐาน นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร สอดคล้องกับการสัมภาษณ์คณะผู้บริหารกล่าวว่า บุคลากรในเทศบาลมีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ด้านนวัตกรรมโดยนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการสร้างนวัตกรรมให้มีความทันสมัย สามารถนำมาปรับใช้ภายในองค์กร ทำให้เกิดประสิทธิภาพการบริการสาธารณะตามมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

2. พหุติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและผังเมืองอยู่ในระดับสูง โดยความสัมพันธ์นั้นเกิดจากตัวแปรย่อยของพหุติกรรมเชิงนวัตกรรมด้วยการมุ่งเน้นการเกิดทักษะการสร้างนวัตกรรม การแพร่กระจายของนวัตกรรม และการยอมรับในนวัตกรรม มีความสัมพันธ์และสามารถสนับสนุนกับการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานและผังเมือง อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ มีระบบสาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานครอบคลุมทุกพื้นที่

3. พหุติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง โดยความสัมพันธ์นั้นเกิดจากตัวแปรย่อยของพหุติกรรมเชิงนวัตกรรมด้วยการมุ่งเน้นการเกิดทักษะการสร้างนวัตกรรม การแพร่กระจายของนวัตกรรม และการยอมรับในนวัตกรรม มีความสัมพันธ์และสามารถสนับสนุนกับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจได้ในระดับสูง โดยเฉพาะเกี่ยวกับการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ มีส่งเสริมองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมทางการเกษตร โดยเฉพาะการยอมรับในนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจเนื่องจากบุคลากรมีการพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการภายในองค์กร โดยการเปิดใจยอมรับในนวัตกรรม ทำให้ประสิทธิภาพในการบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ มีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง เช่น พัฒนาระบบตลาด เช่น ตลาดในท้องถิ่น สร้างเครือข่ายผู้ผลิต-ผู้บริโภค เชื่อมโยงผู้ผลิตกับตลาดในเมือง/โรงงาน อุตสาหกรรมการเกษตร การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร เพื่อใช้ช่วยตัดสินใจในการทำธุรกิจชุมชน

ผลการศึกษาในภาพรวมสอดคล้องกับแนวคิดของ Burgoyne (1993) ซึ่งเป็นนักทฤษฎีด้านการจัดการ (Management Theorists) กล่าวว่า ชีตความสามารถถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์งานแต่ละงาน เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงความสามารถของบุคคลซึ่งจะก่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นอันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายขององค์กรโดยอาศัยแนวความคิดใหม่ ๆ หรือเรียกว่าแนวความคิดหรือพหุติกรรมเชิงนวัตกรรมที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล นอกจากนี้ Burgoyne ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า ความสามารถทางความคิดของแต่ละคนจัดเป็นเครื่องมือทางเทคนิค (Technical Tool) ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหลายๆ ด้าน เช่น การสรรหา/คัดเลือกบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา การบริหารผลการปฏิบัติงาน การบริหารค่าตอบแทน การสืบทอดตำแหน่งงาน และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้านอื่น ๆ โดยอาศัยหลักการแสดงพหุติกรรมเชิงนวัตกรรม

แนวคิดของ McLagan (1997) ที่ให้ความหมายของขีดความสามารถไว้ตามลักษณะพฤติกรรมของบุคคลากรที่แตกต่างกันดังนี้ 1) ขีดความสามารถตามลักษณะงาน (Competencies as Tasks) โดยแบ่งขีดความสามารถออกเป็นงานย่อยๆ มีการกำหนดขอบเขตของสถานการณ์ต่างๆที่จะทำให้งานสำเร็จได้ 2) ขีดความสามารถตามผลลัพธ์ (Competencies as Results) โดยแบ่งขีดความสามารถออกเป็นองค์ประกอบย่อย เพราะว่าผลรวมขององค์ประกอบย่อย ทั้งหมดนั้น จะรวมกันไปสู่ผลลัพธ์รวม 3) ขีดความสามารถตามผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงาน (Competencies as Output) เกิดจากความต้องการออกเป็นงานย่อยๆ มีการกำหนดคุณภาพและมาตรฐานที่ต้องการ โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ให้ผลกำไรในระยะยาวและใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย 4) ขีดความสามารถตามความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Competencies as Knowledge, Skills and Attitude) คนที่ฉลาดรอบรู้จะมีการแสดงออกทางพฤติกรรม หรือวิธีการต่างๆ ที่จะบ่งบอกว่าคนผู้นั้นมีความสามารถปฏิบัติงานสูง โดยใช้ขีดความสามารถที่จะแสดงถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในเชิงการสร้างนวัตกรรม เช่น การกำหนดเป้าหมาย การหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาเพื่อให้เป้าหมายและการใช้เป้าหมายเป็นตัวกำหนดความสำคัญในการทำงานซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจน Sternberg และ Kolligian (1990) เป็นนักจิตวิทยาที่ให้ความหมายของขีดความสามารถ (Competency) ไว้ว่า เป็นความสามารถที่วัดได้ (A Measure of Ability) และเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนเร้น (Underlying Traits) หรือเป็นศักยภาพ (Capacity) ในตัวบุคคลซึ่งก่อให้เกิดผลงานที่สามารถสังเกตเห็นได้ (Observable Performance) การแสดงออกเหล่านี้ล้วนเป็นพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การที่ส่งผลลัพธ์กับการทำงานทั้งสิ้น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

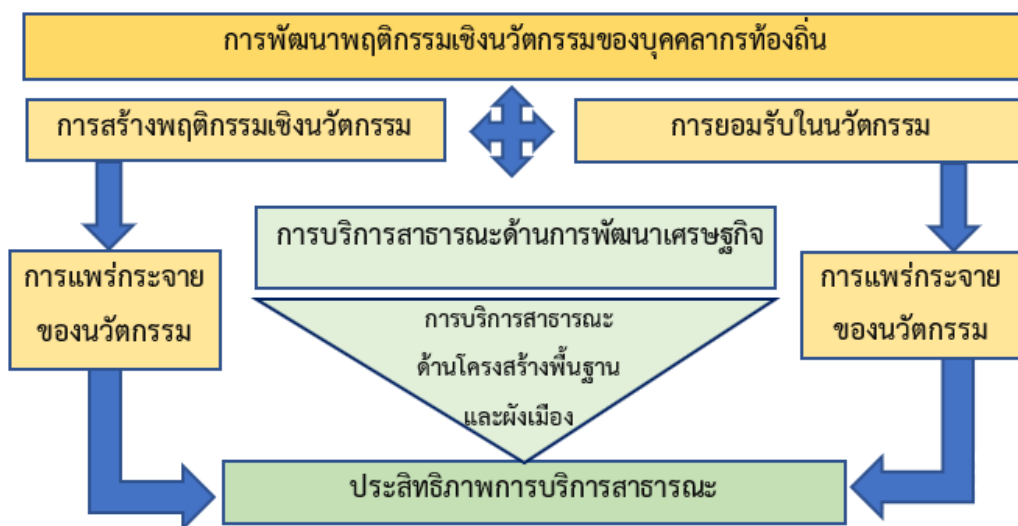
การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมกับประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยได้ว่า ระดับพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมและประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของบุคลากรในเทศบาลตำบลวังวิเศษ อยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า พฤติกรรมเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการเกิดประสิทธิภาพการบริการสาธารณะโดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่สามารถสนับสนุนองค์ความรู้สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมุ่งเน้นการทำงานในการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม 3 ด้านคือ

1. การส่งเสริมการสร้างพฤติกรรมเชิงนวัตกรรม ที่สามารถสนับสนุนการเกิดประสิทธิภาพการบริการสาธารณะของเทศบาลตำบลวังวิเศษ พบว่า บุคคลกรต้องมีความเอาใจใส่ในกระบวนการทำงาน และเห็นคุณค่าของคุณลักษณะส่วนบุคคล โดยการเข้าถึงความรู้ ประสบการณ์ ความคิดใหม่ๆ ที่นำไปสู่การขับเคลื่อนนวัตกรรมขององค์กร กระบวนการคิดสร้างสรรค์ การถ่ายทอดจินตนาการ ด้านนวัตกรรมความรู้ ความสามารถกับการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเรื่องปากท้องของประชาชนมีการถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ที่สามารถพัฒนาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้

2. การส่งเสริมพฤติกรรมด้านการเกิดทักษะการยอมรับในนวัตกรรม สนับสนุนการศึกษาหาความรู้ด้านนวัตกรรม เพื่อถ่ายทอดไปสู่บุคลากรภายในองค์กรให้เกิดความเข้าใจด้านนวัตกรรม สร้างบทบาทในการชักชวนหรือแนะนำบุคลากรในองค์กร ให้มีการเปิดใจยอมรับแนวคิดด้านนวัตกรรมสมัยใหม่ การศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านนวัตกรรมเพื่อนำมาพิจารณาในการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธ ในกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงานบริการสาธารณะที่ใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อสร้างการยอมรับและสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนผู้มีส่วนได้เสียกับท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยบริหารงานสาธารณะ

3. ส่งเสริมทักษะการแพร่กระจายของนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อนตัวสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการนำแนวคิดใหม่ในการบริหารองค์กรไปศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลในรูปแบบของการประเมินความพึงพอใจตามตัวชี้วัด ของเทศบาล เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงระบบการบริหารงาน มีการขยายผลของข้อมูลด้านนวัตกรรมเพื่อทดลองใช้ภายในองค์กรซึ่งสามารถทำให้การจัดบริการสาธารณะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4. ตัวแบบการพัฒนาพฤติกรรมเชิงนวัตกรรมให้ประสิทธิภาพ
การบริการสาธารณะเทศบาลตำบลวังวิเศษ

7. ข้อเสนอแนะ

1. เทศบาลตำบลวังวิเศษควรมุ่งส่งเสริมกระบวนการคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการคิดนอกกรอบอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาคุณค่าของนวัตกรรมให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการบริการสาธารณะที่ยั่งยืน และการถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะข้อมูลที่มุ่งเน้น การบริการสาธารณะด้านการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน
2. สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้านนวัตกรรม เพื่อถ่ายทอดไปสู่บุคลากรภายในองค์กรให้เกิดความเข้าใจด้านนวัตกรรม สร้างบทบาทในการชักชวนหรือแนะนำบุคลากรในองค์กร ให้มีการเปิดใจยอมรับแนวคิดด้านนวัตกรรมสมัยใหม่
3. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านนวัตกรรมทางการบริหารพัฒนากระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงานบริการสาธารณะที่ใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อสร้างการยอมรับและสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนผู้มีส่วนได้เสียกับท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยบริหารงานสาธารณะ

4. ส่งเสริมการศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านนวัตกรรมใหม่แก่บุคลากร ให้มีการถ่ายทอด
แนะนำให้กับบุคลากร มีการศึกษาวิธีการทำงานภายในองค์กร โดยใช้วิธีการในด้านการตัดสินใจ
ทดลองใช้ การรวบรวมบุคลากร การใช้ทรัพยากร การฝึกอบรมก่อนใช้นวัตกรรม

เอกสารอ้างอิง

- ประเวช ชุ่มเกษรกุลกิจ, และ ศจีมาจ ณ วิเชียร. (2561). พฤติกรรมสร้างนวัตกรรมในการทำงาน
แนวคิด ปัจจัยเชิงสาเหตุ ความท้าทาย. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนา*,
10(1), 24-41.
- ศิวพร โปทยานนท์. (2554). พฤติกรรมของผู้นำและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ส่งผลต่อความคิด
สร้างสรรค์ในงานบุคลากร: กรณีศึกษาองค์การธุรกิจไทยที่มีนวัตกรรมยอดเยี่ยมปี 2552
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Burgoyne, J. (1993). The Competence Movement: Issues, Stakeholders and Prospects.
Personnel Review, 22(6), 6-13.
- Horth, D. M., & Buchner, D. (2009). Innovation Leadership: How to use innovation
to lead effectively, work collaboratively and drive results: Centre for
Creative leadership. Retrieve from <https://innovationstarterbox.bg/wp-content/uploads/2014/10/InnovationLeadership.pdf>
- Jong, D. (2007). How Leaders Influence Employees' Innovative Behavior. *European Journal of Innovation Management*, 10(1), 41-64.
- Mclagan, P. (1997). Competencies: The next generation. *Training and development*,
51(5), 40-47.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion of innovations*. New York, NY: Free Press.
- Sternberg, R., & Kolligian, J., Jr., (1990). *Competence Considered*. New Haven: Yale
University Press.

ประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบล
ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

Effectiveness of Taxation in Sansai Subdistrict
Municipalities, Chiang Mai Province

ณัฐดนัย นันตา และสุริยจรัส เตชะตันมินสกุล
Nutdanai Nunta and Suriyajaras Techatunminasakul
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Teyuio-23@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษี 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษี และ 3) ศึกษาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) เจ้าหน้าที่งานจัดเก็บภาษี 2) สมาชิกสภาท้องถิ่น และ 3) ประชาชนที่ชำระภาษี เขตเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.48) เรียงลำดับตามระดับความคิดเห็นเฉลี่ย ได้แก่ สามารถจัดเก็บภาษีได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.66) ค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงานในการจัดเก็บภาษีมีความคุ้มค่ากับรายได้ที่จัดเก็บภาษี ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.58) หน่วยงานของ

* ได้รับความเห็นชอบ: 26 กันยายน 2564; แก้ไขบทความ: 1 พฤศจิกายน 2564; ตีพิมพ์: 2 พฤศจิกายน 2564

ท่านมีลูกหนี้ที่ค้างชำระภาษีน้อยลง ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.57) และจัดเก็บภาษีแต่ละประเภทได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = 0.59) ตามลำดับ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เรียงลำดับปัจจัยอิทธิพลเชิงสาเหตุจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการยึดหลักการภาษี และด้านนโยบายภาษี โดยมีอิทธิพลเชิงสาเหตุเท่ากับ 0.268 และ 0.226 ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือ 1) ด้านการยึดหลักการภาษี คือ เทศบาลจัดเก็บภาษีในอัตราที่เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และหลักความแน่นอน เทศบาลได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บที่รัดกุมและแน่นอน อาทิเช่น มีการแจ้งเตือนผู้เสียภาษี มีช่วงเวลาที่ต้องชำระที่ชัดเจน การระบุช่องทาง หรือ สถานที่ต้องไปชำระชัดเจน มีการระบุอัตราภาษีที่ต้องชำระชัดเจน มีการระบุโทษที่จะได้รับหากหลีกเลี่ยง หรือ เสียภาษีล่าช้ากว่ากำหนด เป็นต้น 2) ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี คือ การยกระดับงานการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาและเตรียมในเรื่องของความพร้อมของอุปกรณ์เทคโนโลยี รวมถึงการให้มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษีต่อเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การจัดเก็บภาษี

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the effectiveness of taxation, 2) to study the factors affecting the effectiveness of taxation, and 3) to study the guidelines to increase the effectiveness of taxation in Sansai Subdistrict Municipalities, Chiang Mai Province. Samples in the study consisted of 1) tax collector, 2) local council member and 3) people who pay taxes in Sansai Subdistrict Municipalities, Chiang Mai Province. By using questionnaires as a research tool. The descriptive statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Multiple Regression Analysis.

The results showed that 1) the effectiveness of taxation; Overall, the opinion level was at a high level ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.48). Sorted by average opinion level, i.e., tax could be collected within a specified period of time ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.66). The cost of hiring staff for taxation is worth the income taxed ($\bar{x} = 4.11$, S.D. = 0.58). Your organization has fewer debtors who owe taxes ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.57) and each type of tax collection met the set goals ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = 0.59). 2) Factors affecting the effectiveness of taxation in Sansai Subdistrict Municipalities, Chiang Mai Province. The causal influence factors were arranged in descending order, namely tax adherence and tax policy with the causal influence was 0.268 and 0.226, respectively.

Suggestions, guidelines to increase the effectiveness of taxation in Sansai Subdistrict Municipalities, Chiang Mai Province. Are 1) in terms of tax adherence, the municipality collects taxes at a fair rate without discrimination. And the principle of certainty the municipality has established strict rules and procedures for collection, such as alerting taxpayers. There is a clear payment period. Clearly specifying channels or places to be paid the tax rate to be paid is clearly stated. Penalties that will be received if avoiding or paying taxes late, etc. 2) The information technology system for tax collection is to enhance the efficiency of tax collection work. With the development and preparation of the availability of technological equipment including knowledge of information technology in tax collection to the tax collection officials continuously

Keywords: effectiveness; taxation

1. บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองที่เกิดตามหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งมีความเป็นอิสระ (Autonomy) ในการปกครองตนเอง โดยสิ่งที่สามารถสะท้อนระดับของการกระจายอำนาจและความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด สามารถพิจารณาได้จากการให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการแทรกแซงหรือกำกับดูแลของส่วนกลาง กล่าวคือ หากอำนาจหน้าที่ในการจัดทำภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอยู่กว้างขวาง ย่อมสะท้อนถึงระดับการกระจายอำนาจที่มีอยู่สูง และหากส่วนกลางเข้ามาแทรกแซงหรือกำกับดูแลอยู่น้อย ก็สามารถสะท้อนถึงความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่สูง เป็นต้น (ณัฐพล ใจจริง และ กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร, ม.ป.ป.)

เทศบาลตำบลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จัดตั้งมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดและมีจำนวนราษฎรไม่น้อยกว่า 5,000 คน โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล แทนรัฐบาลกลาง มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีงบประมาณและพนักงานเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ถือเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความสำคัญกับการกระจายอำนาจ ที่ปรากฏในมาตรา 78 ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โดยมีใจความสำคัญ คือ การกำหนดให้รัฐต้องมีการกระจายอำนาจทางปกครองไปให้ท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และแบ่งเบาภาระส่วนกลางได้มากขึ้น รวมทั้งยังให้อำนาจแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองอีกด้วย อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในหมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 282 – 290 รวม 11 มาตรา (วุฒิสาร ตันไชย, 2562) มีการกล่าวถึงเรื่องภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ ประการแรก บัญญัติเรื่องอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้โดยตรงว่ามีเรื่องใดบ้าง รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่รวม 7 เรื่อง เช่น การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ประการที่สอง บัญญัติถึงกลไกในการสร้างองค์กรขึ้นเพื่อให้องค์กรดังกล่าวนี้ทำหน้าที่กำหนดอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกที่รัฐธรรมนูญได้สร้างขึ้น

ได้แก่ การกำหนดให้มีการตรากฎหมายแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ซึ่งจะต้องมีสาระสำคัญ คือ จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่กำหนดอำนาจหน้าที่และจัดสรรภาษีอากรระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง นอกจากนั้นคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นนี้ จะต้องพิจารณาเรื่องดังกล่าวทุก ๆ 5 ปี ทั้งนี้ การพิจารณาจะต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ซึ่งเท่ากับว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับอำนาจหน้าที่และภาษีอากรเพิ่มขึ้นทุก ๆ 5 ปี (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540)

รัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับมักมีบัญญัติให้ประชาชนมีหน้าที่ต้องเสียภาษีอากรตามกฎหมายบัญญัติในการบัญญัติกฎหมายภาษีอากรที่ตินั้น มีหลักการบางประการที่ควรคำนึงถึงเพื่อประชาชนมีความสนใจในการเสียภาษีอากรและให้กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาษีอากรที่ดีมีลักษณะดังนี้มีความเป็นธรรม ประชาชนควรมีหน้าที่เสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาล โดยพิจารณาถึงความสามารถในการเสียภาษีอากรของประชาชนแต่ละคนประกอบกับการพิจารณาถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนแต่ละคนได้รับเนื่องจากการดูแลคุ้มครองของรัฐบาล มีความแน่นอนและชัดเจน ประชาชนสามารถเข้าใจความหมายได้โดยง่าย และเป็นการป้องกันมิให้เจ้าพนักงานใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ มีความสะดวก วิธีการกำหนดเวลาในการเสียภาษีอากรควรต้องคำนึงถึง ความสะดวกของผู้เสียภาษีอากร มีประสิทธิภาพ ประหยัดรายจ่ายผู้จัดเก็บและผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรทำให้จัดเก็บภาษีอากรได้มากโดยมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บน้อยที่สุด มีความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ พยายามไม่ให้เกิดการเก็บภาษีอากรมีผลกระทบ ต่อการทำงานของกลไกตลาดหรือมีผลกระทบน้อยที่สุดและมีความยืดหยุ่น สามารถปรับปรุงเพิ่มหรือลดจำนวนภาษีอากรให้เหมาะสมสถานการณ์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว (กรมสรรพากร, 2562)

จากการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่นเป็นรายได้หลักของเงินงบประมาณมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำไปจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พร้อมทั้งมีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต เทศบาลตำบลในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีการพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพการพัฒนาประสิทธิภาพจากข้อมูลจำนวนการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ จากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปี 2562 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากปี 2561 ร้อยละ 0.10 และในปี 2563 มีรายได้เพิ่มขึ้นจากปี 2562 ร้อยละ 0.014 แสดงว่าการจัดเก็บภาษีมีจำนวนเพิ่มขึ้น แต่เป็นจำนวนที่เพิ่มขึ้นไม่มาก (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563) และข้อมูลจำนวน

ค่าปรับในการจัดเก็บภาษีของ ปี 2563 ซึ่งมีจำนวนค่าปรับลดลงจากปี 2562 ถึง 64.09% (เทศบาลสันทรายหลวง, 2563) แสดงให้เห็นว่าเทศบาลในตำบลสันทราย ได้ดำเนินการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษามีความสนใจ ศึกษาประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลการศึกษานำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขและหาแนวทางพัฒนาระบบการบริหารการจัดเก็บภาษีเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อท้องถิ่น และใช้เป็นข้อมูลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอื่น ๆ สามารถนำไปปรับใช้ประกอบการวางแผนและพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีกำหนดนโยบายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 421 ชุด โดยผู้วิจัยทำแบบสอบถามและขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องการจัดเก็บภาษี จำนวน 75 ชุด สมาชิกสภาท้องถิ่นของเทศบาล จำนวน 24 ชุด และประชาชนผู้เสียภาษี จำนวน 322 ชุด เขตเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปัจจัย และประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีที่จะนำไปสู่แนวทางการจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น รายงานการวิจัยเอกสารทางวิชาการ บทความที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนฐานข้อมูลออนไลน์จากอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบและคำถามในการวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม ใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบกับเกณฑ์ระดับคะแนน แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐาน เพื่อศึกษาปัจจัยการจัดเก็บภาษีส่งผลต่อประสิทธิภาพในการ จัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานจึงใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นวิธีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลหรือส่งผลต่อตัวแปรตาม (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2557) แล้วนำมาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม รวมจำนวนทั้งสิ้น 421 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.36 และเป็นเพศหญิง คิดเป็น ร้อยละ 49.64 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.61 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 71.02 และสถานภาพตัวแทนผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นประชาชนที่ชำระภาษีคิดเป็นร้อยละ 78.62

2. ผลการศึกษาปัจจัยการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นปัจจัยการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจัยการจัดเก็บภาษี	(n=421)		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านนโยบายภาษี	4.07	0.44	มาก
2. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี	4.11	0.47	มาก
3. ด้านการยึดหลักการภาษี	4.13	0.41	มาก
4. ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์	4.09	0.47	มาก
5. ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่	4.07	0.48	มาก
รวม	4.09	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นปัจจัยการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการยึดหลักการภาษี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา คือ ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.11 ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านนโยบายภาษีและด้านเจ้าหน้าที่การปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ประสิทธิผลการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

ประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษี	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สามารถจัดเก็บภาษีได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด	4.27	0.44	มากที่สุด
2. หน่วยงานของท่านมีลูกหนี้ที่ค้างชำระภาษีน้อยลง	4.11	0.49	มาก
3. จัดเก็บภาษีแต่ละประเภทได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้	4.17	0.38	มาก
4. ค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงานในการจัดเก็บภาษีมีความคุ้มค่ากับรายได้ที่จัดเก็บภาษี	4.24	0.43	มากที่สุด
รวม	4.20	0.36	มาก

จากตารางที่ 2 ประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบล ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ สามารถจัดเก็บภาษีได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.27 รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงานในการจัดเก็บภาษีมีความคุ้มค่ากับรายได้ที่จัดเก็บภาษี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.24 หน่วยงานของท่านมีลูกหนี้ที่ค้างชำระภาษีน้อยลง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.17 และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ จัดเก็บภาษีแต่ละประเภทได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 4.11 ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

คุณภาพการให้บริการ	B	SE	β (Std.)	t	P-value
ค่าคงที่ (Constant)	1.713	0.188		9.096	0.000
1. ด้านนโยบายภาษี (X1)	0.209	0.068	0.226	3.084	0.002**
2. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี (X2)	0.005	0.064	0.006	0.080	0.936
3. ด้านการยึดหลักการภาษี (X3)	0.266	0.061	0.268	4.339	0.000**
4. ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์ (X4)	0.058	0.048	0.067	1.219	0.223
5. ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (X5)	0.065	0.049	0.076	1.339	0.181
R = 0.549 R ² = 0.302 Adjusted R = 0.293 SE = 0.343 F = 35.874					

* $P < 0.05$, ** $P < 0.01$

จากตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ตัวแปรต้นที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มากที่สุด คือ ด้านการยึดหลักการภาษี (X3) ($\beta = 0.268$, $P = 0.000$) รองลงมาคือ ด้านนโยบายภาษี (X1) ($\beta = 0.226$, $P = 0.002$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในขณะที่ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี (X2) ($\beta = 0.006$, $P = 0.936$) ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์ (X4) ($\beta = 0.067$, $P = 0.223$) และ ด้านการ

ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (X5) ($\beta = 0.076$, $P = 0.181$) ไม่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตัวแปรต้นที่มีอำนาจพยากรณ์ดีที่สุด คือ ด้านการยึดหลักการภาษี (X3) และ ด้านนโยบายภาษี (X1) ทั้ง 2 ตัวแปรมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยหรืออำนาจการพยากรณ์ $R^2 = 0.302$ หมายความว่า ด้านการยึดหลักการภาษี และด้านนโยบายภาษี มีผลต่อประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 30.20

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยสำคัญในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือ ด้านการยึดหลักการภาษี ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์ และ ด้านนโยบายภาษี และด้านเจ้าหน้าที่การปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ วาสนา เมธาวรากุล (2559) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่นของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น มีดังนี้คือ 1) ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีบำรุงท้องถิ่นของผู้เสียภาษี 2) ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร 3) ปัจจัยด้านเอกสารการยื่นแบบภาษีบำรุงท้องถิ่น 4) ปัจจัยด้านการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น และ 5) ปัจจัยเรื่องความต่อเนื่องของนโยบายการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ เชาวินทร์ กองผา (2560) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการจัดเก็บภาษีย่อยได้ คือ นำแบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ปัจจัยด้านเอกสารการยื่นแบบภาษีบำรุงท้องถิ่น เพื่อลดขั้นตอนหรือระยะเวลาในการมาเสียภาษีของประชาชนเพื่อสร้างความสะดวกสบายและความรวดเร็วในการยื่นแบบภาษี ปัจจัยด้านการประชาสัมพันธ์ คือ จัดตั้งงบประมาณให้เพียงพอในการประชาสัมพันธ์ให้เพียงพอในแต่ละปีงบประมาณ

2. ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือ ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีที่สามารถจัดเก็บภาษีได้ทันตามระยะเวลาที่กำหนด ค่าใช้จ่ายในการจ้างพนักงานในการจัดเก็บภาษีมีความคุ้มค่ากับรายได้ที่จัดเก็บภาษี หน่วยงานของท่านมีลูกหนี้ที่ค้างชำระภาษีน้อยลง และจัดเก็บภาษีแต่ละประเภทได้ตรงตามเป้าหมายที่

กำหนดไว้ ตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยะวดี จินดาโชติ (2559) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีโรงเรือนในเขตเทศบาลตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีนี้นิ่งถึง กระบวนการและความสะดวก มีความแน่นอนและเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ สาคร บุญส่ง (2557) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดเก็บภาษีด่าน คือ ความคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี มีความถูกต้องและครบถ้วนในการจัดเก็บภาษี

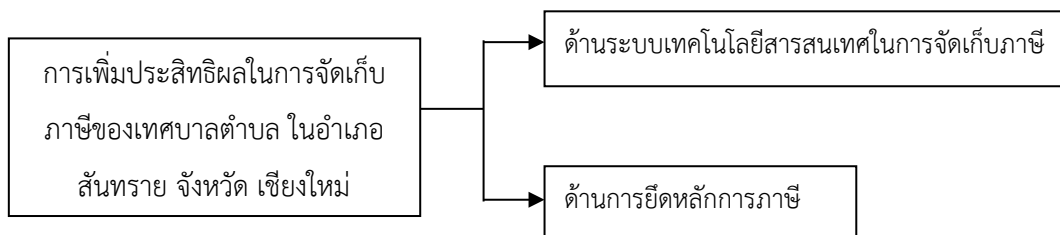
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบล ในอำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ คือปัจจัยด้านการยึดหลักการภาษี และด้านนโยบายภาษี มีผลต่อ ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 30.20 ในขณะที่ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี ด้านการสื่อสารองค์กร/การ ประชาสัมพันธ์ และ ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ไม่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ สาคร บุญส่ง (2557) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างด้านความถูกต้องครบถ้วน ในการจัดเก็บภาษี ด้านความคุ้มค่าของค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี และด้านผลลัพธ์ที่ได้จากการ จัดเก็บภาษีของประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดกาญจนบุรี

4. แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนา ปรับปรุง ปัจจัยด้านนโยบายภาษี และปัจจัยด้านการ ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ มากที่สุด โดยแต่ละด้านควรพัฒนา ปรับปรุงดังนี้ 1) ด้านนโยบายภาษี คือ การนำรายได้จากการจัดเก็บภาษีมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่นตามความต้องการของ ประชาชนอย่างคุ้มค่า 2) ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี คือ การสำรวจความ พร้อมของอุปกรณ์เทคโนโลยีและเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษี อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม 3) ด้านการ ยึดหลักการภาษี คือ หลักความเป็นธรรม เทศบาลจัดเก็บภาษีในอัตราที่เป็นธรรมไม่เลือกปฏิบัติ และหลักความแน่นอน เทศบาลได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บที่รัดกุมและแน่นอน อาทิ เช่น มีการแจ้งเตือนผู้เสียภาษี มีช่วงเวลาที่ต้องชำระที่ชัดเจน การระบุช่องทาง หรือ สถานที่ต้อง ไปชำระชัดเจน มีการระบุอัตราภาษีที่ต้องชำระชัดเจน มีการระบุโทษที่จะได้รับหากหลีกเลี่ยง

หรือ เสียภาษีล่าช้ากว่ากำหนด เป็นต้น 4) ด้านการสื่อสารองค์กร/การประชาสัมพันธ์ คือ การสื่อสาร หรือประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องภาษี การแจ้งระยะเวลาในการ ชำระภาษีให้ ประชาชนทราบทุกช่องทางการสื่อสาร เช่น สื่อผ่านผู้นำชุมชน สื่อเสียงตามสาย สื่อรถเคลื่อนที่ สื่อออนไลน์ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ระบุว่า เทศบาลควรแจ้งประชาชนเกี่ยวกับการใช้งบประมาณภาษีว่าได้มีการบริหารและพัฒนา ในส่วนใดให้กับประชาชนในท้องถิ่นบ้าง 5) ด้านเจ้าหน้าที่การปฏิบัติงาน คือ จำนวนเจ้าหน้าที่ ภาษีให้มีอย่างเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่ระบุว่า ในบางพื้นที่ของเทศบาลเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีมีจำนวนไม่พอต่อการบริการประชาชน และยังมีเจ้าหน้าที่บางส่วนที่ทำงานทับซ้อนกันในส่วนของการงานทำให้ไม่สามารถให้บริการ ประชาชนได้เต็มที่ และควรให้การสนับสนุนในด้านของการอบรมและให้ความรู้กับเจ้าพนักงาน จัดเก็บภาษี เกี่ยวกับความรู้เรื่องของภาษีความเข้าใจและความถูกต้องของการจัดเก็บภาษี เนื่องจากเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีบางท่านยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่มากพอสำหรับให้บริการ ประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาของ เชาวินทร์ กองผา (2560) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรค ต่อการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง อำเภอพนสนิมคม จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีควรจัดอบรมเพื่อเพิ่มทักษะและความรู้ความ เข้าใจในด้านกฎหมายเกี่ยวกับภาษีทุกภาษีที่เกี่ยวข้องปัจจัยด้านการจัดเก็บภาษีรายได้ นำแบบ เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรมหรือให้มีการ ปฏิบัติงานภาคสนาม และมีการนำระบบสารสนเทศด้านคอมพิวเตอร์เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน การยื่นแบบภาษี เพื่อลดขั้นตอนหรือระยะเวลาในการมาเสียภาษีของประชาชนเพื่อสร้างความ สะดวกสบาย และความรวดเร็วในการยื่นแบบภาษี

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. แนวทางการเพิ่มประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย

แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนา ปรับปรุงดังนี้

1. ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี คือ การยกระดับงานการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพ เทศบาลควรให้ความสำคัญด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บภาษี เพื่อเตรียมความพร้อมต่อการให้บริการสำหรับผู้มาชำระภาษี ทั้งนี้เทศบาลจะต้องพัฒนาและเตรียมในเรื่องของความพร้อมอุปกรณ์เทคโนโลยี รวมถึงเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีที่ควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยี อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการยึดหลักการภาษี คือ เทศบาลควรกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์รวมทั้งนโยบายในการจัดเก็บภาษีที่คำนึงถึงการยึดหลักการภาษี ที่ต้องพิจารณาถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น การกำหนดเป้าหมายที่ลดลงเนื่องจาก สถานการณ์โควิด-19 ทำให้กิจการปิดกิจการหรือหยุดการดำเนินการทำให้รายได้การจัดเก็บภาษีในช่วงนี้ลดลง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาความพึงพอใจหรือความต้องการของผู้เสียภาษีที่มาใช้บริการจ่ายภาษีเขตเทศบาลตำบลสันทราย ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาว่าประชาชนที่มาใช้บริการมีความพึงพอใจและความต้องการต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่มากนักน้อยเพียงใด

2. ควรมีการศึกษาในด้านของแรงจูงใจของผู้ที่มาใช้บริการชำระภาษี เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มจำนวนผู้มาชำระภาษีให้มากขึ้นและตรงต่อเวลาให้มากที่สุด

3. ควรมีการขยายขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา เพื่อนำผลข้อมูลมาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบล

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). การรับชำระภาษีท้องถิ่นผ่านระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ของ อปท. (e-LAAS). สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2017/9/18793_2_1506330306301.pdf?time=15070946644
73.

กรมสรรพากร. (2562). ภาษีอากรตามกฎหมาย. สืบค้นจาก <https://www.rd.go.th/5943.html>.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เขาวินทร์ กองผา. (2560). ปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขวาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ณัฐพล ใจจริง, และ กฤษณ์ วงศ์วิเศษธร. (ม.ป.ป). สืบค้นเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2563, จาก วิกิสถานบันพระปกเกล้า: <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ข้อบัญญัติท้องถิ่น>
เทศบาลสันทรายหลวง. (2563). ข้อมูลการจัดเก็บภาษี. สืบค้นจาก <http://sansailuang.go.th/home.php>.

ปิยะวดี จินดาโชติ. (2559). ประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีโรงเรือนในเขตเทศบาลตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 8(1), 69-74.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2540). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>

วาสนา เมธารากุล. (2559). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่นของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลิงอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วุฒิสาร ตันไชย. (2562). การกระจายภารกิจหน้าที่ไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่. สืบค้นจาก <http://www.local.moi.go.th/webst/botfam1.htm>.

สาคร บุญส่ง. (2557). ประสิทธิภาพในการจัดเก็บขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต อำเภอนามน จังหวัด กาญจนบุรี (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.

**แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัย
ให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียน
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ***
**Guideline for Organic Farming to Food Safety for
Students and Communities in Affiliated School Area of
Chiangmai Provincial Administrative Organization**

อัญชิรีย์ ฐิติธัญญา และธรรมพร ตันตรา
Aunchiree Thititanaya, and Thammaporn Tantar
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Aunchiree.2539@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน ศึกษาเงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยประสบผลสำเร็จ และศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน ในพื้นที่นำร่องโครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัย จำนวน 4 แห่ง

* ได้รับความเห็นชอบ: 25 กุมภาพันธ์ 2564; แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2564; ตีพิมพ์: 13 กรกฎาคม 2564

Received: February 25, 2021; Revised: June 19, 2021; Accepted: July 13, 2021

ผลการวิจัย พบว่า จากการประเมินตามกระบวนการของ CIPP Model คือประเมินสภาพแวดล้อม ประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และประเมินผลการดำเนินโครงการหลังจากดำเนินโครงการเสร็จสิ้น การประเมินผลผลิตซึ่งสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน นักเรียน ครู ผู้ปกครองและประชาชนสามารถเลือกบริโภคอาหารที่มาจากผลผลิตอินทรีย์มีความเพียงพอต่อการบริโภคและจำหน่ายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงได้ เงื่อนไขที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ งบประมาณ บุคลากรหรือทีมงาน เครื่องมืออุปกรณ์ และระยะเวลาความต่อเนื่องของโครงการ แนวทางที่เหมาะสมในการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชน คือ 1) การวางแผนผลิตวัตถุดิบที่มีคุณภาพปลอดภัยมาจัดทำอาหารกลางวันโดยเพิ่มปริมาณการบริโภคอาหารอินทรีย์ไปพร้อม ๆ กับ 2) การสร้างความตระหนักในการบริโภคอาหารอินทรีย์ 3) การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อลดปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค 4) ประชาสัมพันธ์ประโยชน์ของการบริโภคอาหารอินทรีย์มากขึ้น 5) สร้างช่องทางการจัดจำหน่ายเพิ่ม ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ควรถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จจากพื้นที่นำร่องไปยังโรงเรียนและชุมชนที่มีความพร้อมเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อรองรับช่องทางจำหน่ายที่เปิดกว้างมากขึ้น

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์; อาหารปลอดภัย; การจัดการนโยบาย; การประเมินโครงการ CIPP Model

Abstract

This study was carried out in order to: 1) evaluate the project on organic farming that leads to food safety for students and communities; 2) investigate the key success factors of this project; and 3) guide the appropriate direction of organic farming to gain food safety for students and communities of Chiang Mai Provincial Administrative Organization. An interview schedule was used for data collection administered with 56 concerned personnel in the project implementation. This covered 4 projects of organic farming to gain safe food.

The research results were found that According to an assessment by using CIPP model, context evaluation, input evaluation, process evaluation and product evaluation. After finishing the project implementation, the schools and the communities could gain increased incomes and everyone had a chance to choose to consumer organic yields. The following had an effect on success of the project: budget, personnel or network teamwork, instruments and equipment, and continuity of the project. The following were appropriate guidelines for organic farming to gain safe food based on results of the study: 1) planning on the production of safe raw materials for cooking lunch; 2) creating an awareness of organic food consumption; 3) forming organic farming networks to reduce the problem in inadequate organic yields; 4) public relations about the benefit of organic food consumption; and 5) adding distribution channels. Results of the study should be prepared to be a lesson about factors on success based on the pilot area to schools and communities having readiness and strength. This was in order to cope with increased distribution channels.

Keywords: organic farming; safe food; policy management; project assessment; CIPP model

1. บทนำ

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาให้มีศักยภาพ การที่คนมีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสม จะส่งผลให้มีภาวะโภชนาการที่ดี ซึ่งวิถีชีวิตในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน ทำให้ชีวิตต้องตกอยู่ในความเร่งรีบจนลืมสนใจดูแลสุขภาพตนเองเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต การพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาให้มีศักยภาพ การที่คนมีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสมจะส่งผลให้มีภาวะโภชนาการที่ดี ที่จะนำไปสู่

สุขภาวะที่สมบูรณ์ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการดำรงชีวิตทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาคู่มือส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม โดยมุ่งสร้างเสริมสุขภาวะคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นรากฐานของการมีชีวิตที่ดีที่รัฐบาลเห็นความสำคัญของโภชนาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่นเดียวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาอย่างยั่งยืน เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดี เป็นฐานการผลิตอาหารครัวโลกที่มีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งจะปล่อยให้น้ำมันของปัญหาด้านโภชนาการยังคงมีอยู่ไม่ได้ โดยเฉพาะโรคอันเกิดจากการรับประทานอาหาร (คณะอนุกรรมการจัดทำแผนโภชนาการ, 2540) โดยพบว่าค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุอันดับต้นๆ ของการเสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นโรคเรื้อรังที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการบริโภคอาหาร พฤติกรรมหรือวิถีการดำรงชีวิต เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูงและโรคหลอดเลือดในสมอง เป็นต้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรค ได้แก่ การบริโภคผักและผลไม้ น้อย รวมถึงมีสารพิษปนเปื้อนในผักและผลไม้ การมีดัชนีมวลกายสูง ภาวะระดับโคเลสเตอรอลสูง ภาวะความดันโลหิตสูง และขาดการออกกำลังกาย และพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ประกอบด้วย แป้ง และน้ำตาลเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม (ปาณบดี เอกะจัมปะกะ และนิธิศ วัฒนมะโน, 2552) แม้ว่าจะมีการรณรงค์ส่งเสริมพฤติกรรมการรับประทานอาหารให้ได้สารอาหารอย่างครบถ้วนเหมาะสม แต่ความปลอดภัยจากการรับประทานอาหารที่ปราศจากสารเคมีตกค้างยังคงเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในอาหารประเภทผักผลไม้ นอกจากการใช้สารเคมีจะเป็นปัญหาต่อสุขภาพของผู้บริโภคแล้ว ยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพเกษตรกรเมื่อใช้เป็นระยะเวลานาน จึงมีการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตโดยระบบเกษตรอินทรีย์มากขึ้น รัฐบาลได้สนับสนุนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ เมื่อเดือนมกราคม 2548 เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคลดการใช้สารเคมีในระบบการผลิต โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ทำการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โดยพบว่าประเทศไทยมีจุดแข็งในเรื่องของสภาพภูมิศาสตร์เหมาะสมสำหรับการเกษตร เกษตรกรมีประสบการณ์ด้านการเกษตรมายาวนาน มีเครือข่ายเอกชนที่เข้มแข็ง เกษตรกรให้ความสนใจกับระบบการจัดการตามมาตรฐานการผลิตพืช แต่มีจุดอ่อน คือ การขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ ขาดการพัฒนา

องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ความเคยชินกับการผลิตพืชในระบบเกษตรเคมี ขาดข้อมูลที่จำเป็นในการรองรับสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ อีกทั้งระบบมาตรฐานของไทยยังขาดความน่าเชื่อถือ ภาครัฐจึงให้ความสำคัญในการปรับเปลี่ยนไปสู่เกษตรกรรมอย่างยั่งยืนโดยใช้แนวทางของเกษตรอินทรีย์

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ (2563) ได้มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียนซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติเป็นช่วงที่เด็กเรียนรู้ได้ทุกด้านการที่มีสุขภาพที่ดีแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นคนที่มีจิตใจดี มีคุณธรรม ต้องมีการส่งเสริมสุขภาพที่ดีด้านร่างกายควบคู่กันไปด้วยนับตั้งแต่การรับประทานอาหารที่ดีถูกสุขลักษณะ รับประทานอาหารที่ปลอดภัยไร้สารพิษต้องเริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิตจนไปถึงมืออาหาร ดังนั้น โครงการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยในโรงเรียนและชุมชน จึงถูกออกแบบโครงการมาเพื่อผลิตอาหารอินทรีย์ที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่โดยการเลือกโรงเรียนนำร่อง 4 แห่งเข้าร่วมโครงการดังกล่าว โดยผู้วิจัยได้สนใจศึกษาแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียนและชุมชนนำร่องเพื่อศึกษาผลการดำเนินโครงการและแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยในโรงเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินโครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินงานวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ (Documentary research) ซึ่งประกอบด้วย หนังสือ บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ปรัชญา แนวคิดทฤษฎี แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่และแผนบูรณาการยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์สู่อาหารนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

2. การสัมภาษณ์เชิงบุคคล (In person interview) ซึ่งเป็นการวิจัยภาคสนามโดยกำหนดผู้มีส่วนร่วม (Participants) ด้วยวิธีการเจาะจง จำนวน 56 คน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้แทนคณะกรรมการแผนบูรณาการยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์สู่อาหารนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้แทนครูโรงเรียน ผู้แทนคณะกรรมการการขับเคลื่อนโครงการ และผู้แทนภาคประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับการฝึกอบรมในโรงเรียนและพื้นที่นำร่องทั้ง 4 แห่ง ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3. รวบรวมข้อมูลจากการสนทนาแบบกลุ่ม (Focus group discussion) จากบุคคลที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 56 คน

4. การประยุกต์ใช้ตัวแบบการประเมินเข้าระบบ (CIPP Model) มีเนื้อหาครอบคลุม 4 ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยบริบท ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ และปัจจัยผลผลิต เนื่องด้วยกระบวนการประเมินโดย CIPP Model เป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการ เพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์การประเมิน คือ การให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจแก่ผู้สนับสนุนทุนที่ใช้ดำเนินโครงการ

4. สรุปผลการวิจัย

1. การประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ มีแนวคิดการส่งเสริมพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยเรียน ส่งเสริมการมีสุขภาพแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยการกินอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายและปราศจากสารพิษ มีผลการประเมินดังนี้

1.1 ด้านบริบท (Context Evaluation : C) พบว่าเด็กนักเรียนในโรงเรียนมีผลตรวจเลือดที่เป็นลบ มีสารพิษเจือปน

1.2 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) ได้แก่ โรงเรียน/ชุมชน งบประมาณ เครื่องมือ บุคลากรและทีมงาน เพื่อดำเนินโครงการตามแผนกิจกรรม

1.3 ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) พบว่า มีการเยี่ยมชมพื้นที่และเก็บข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่โรงเรียนและชุมชน

1.4 ประเมินผลลัพธ์ (Product Evaluation : P) พบว่า โครงการดังกล่าวสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน นักเรียน ครู ผู้ปกครองและประชาชนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีหรือมีโอกาสเลือกบริโภคอาหารที่มาจากผลผลิตอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยมากขึ้น ชุมชนมีคลังอาหารที่เป็นผลผลิตอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานเพียงพอต่อการบริโภคของโรงเรียนนาร่องในปัจจุบัน และในอนาคต มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยบริหารจัดการโครงการ และที่สำคัญได้โมเดลต้นแบบการพัฒนาเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยของนักเรียนและชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ ยกระดับไปสู่อาชีพและการรวมกลุ่มเพื่อเป็นเกษตรแปลงใหญ่สู่การเกษตรมูลค่าสูงต่อไป

2. เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในพื้นที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย

2.1 งบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการและดำเนินโครงการจะต้องเพียงพอกับการดำเนินโครงการในส่วนต่าง ๆ ครอบคลุมทุกกิจกรรมและมีความต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี โดยมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเป็นกระบวนการภายใต้การสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่

2.2 บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทั้งบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีประสบการณ์การบริหารจัดการโครงการ รวมไปถึงบุคลากรในโรงเรียนที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้นำและผลักดันให้เกิดกิจกรรมในโรงเรียนตามเวลาและบรรลุเป้าหมายของโครงการ

2.3 ทีมงานในรูปแบบของเครือข่ายทั้งทางด้านการวิชาการจากบุคลากรที่ดำเนินโครงการจากหลายหน่วยงาน ซึ่งทีมงานที่ร่วมดำเนินโครงการมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จมีการจัดโครงสร้างบทบาทและหน้าที่แบ่งงานกันชัดเจน กำหนดวัตถุประสงค์

เป้าหมายและกลยุทธ์การทำงานตลอดจนวิธีการควบคุมติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการ การสื่อสารภายในทีมงาน

2.4 ระยะเวลาและความต่อเนื่องของโครงการ โดยกำหนดขอบเขตและเวลาอย่างชัดเจน มีแบบแผนในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ควรตั้งเป็นโครงการระยะกลางอย่างน้อย 3 ปีจึงจะเห็นผลอย่างชัดเจนและมีความยั่งยืน

2.) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ช่วยในการควบคุมคุณภาพของ ผลผลิตรวมไปถึงอาคารสถานที่ดำเนินงาน

3. แนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบแนวทางที่เหมาะสม และสามารถปรับใช้กับพื้นที่ต้นแบบและพื้นที่อื่น ๆ ดังนี้

3.1 ต้องมีการวางแผนการผลิตตามฤดูกาลซึ่งเชื่อมโยงกับการจัดสรรงบประมาณของจังหวัด เพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืน ตัวอย่างเช่น การจัดทำคู่มือวางแผนการผลิตและมืออาหารให้สอดคล้องกัน การวางแผนการผลิตจะต้องศึกษาความต้องการของโรงเรียนที่จัดมืออาหารและตลาดในชุมชนที่สามารถรองรับผลผลิตเมื่อมีมากเกินไปเกินการบริโภคภายในโรงเรียน

3.2 โรงเรียนจะต้องมีการจัดการวัตถุดิบที่มีคุณภาพทั้งระบบตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวตลอดจนการเก็บรักษาและการแปรรูป เพื่อเตรียมพร้อมในการทำอาหารกลางวัน

3.3 การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ให้สนิทสนมมากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้ปกครองของนักเรียน และโรงเรียนได้มีส่วนร่วมกัน โดยผ่านกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดเตรียม ผู้บริหารต้องมีความมุ่งมั่น เข้าใจ และเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่จะสนับสนุนโครงการโดยใช้ความร่วมมือกับชุมชนผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นแหล่งผลิตที่มีคุณภาพสำหรับโรงเรียน

3.4 การจัดจำหน่ายผลผลิตส่วนที่เหลือจากโครงการอาหารกลางวันเพื่อสร้างรายได้ให้แก่โรงเรียนและเครือข่าย

3.5 การถอดบทเรียนความสำเร็จและขยายผลการปฏิบัติให้ครอบคลุมทั้งชุมชนเพื่อความสามารถในการผลิตเพื่อการพาณิชย์และความมั่นคงทางอาหารในชุมชนด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาการประเมินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ด้วยแนวคิด CIPP model มาเป็นต้นแบบในการประเมินโครงการในครั้งนี้ พบว่าในขั้นตอนของการประเมินสภาวะแวดล้อมซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบเลือกของเด็กในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ พบผลตรวจสอบเลือกที่เป็นลบ มีสารพิษเจือปน การประเมินดังกล่าวสอดคล้องกับขนาด แส่นเสมอ (2554) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนและหลังจากจัดโครงการพัฒนาสุขภาพโดยการให้เด็กชั่งน้ำหนัก ส่วนสูง และประเมินภาวะโภชนาการจากน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์อายุเพื่อจัดเก็บข้อมูลไว้ก่อนดำเนินโครงการรายการอาหารสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้ข้อมูลผลตรวจสอบสุขภาพของเด็กแล้วจึงได้บรรจุโครงการเกษตรอินทรีย์ไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา จากนั้นได้กำหนดพื้นที่นำร่อง จัดสรรงบประมาณ บุคลากร ทีมงานและเครื่องมืออุปกรณ์ไปในโครงการ สอดคล้องกับการศึกษาของอินทราเจียรสุพัฒน์ (2552) ที่มีการนำทุนทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น มาเป็นปัจจัยในการกำหนดแผนชุมชนด้วย ทำให้ส่งผลต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานกันเป็นเครือข่าย ในกระบวนการ (Process) โครงการได้นำทีมนักวิจัยและนักวิชาการลงพื้นที่เพื่อส่งเสริมความรู้การทำเกษตรอินทรีย์สู่โรงเรียนและชุมชนมีการประชุมกำหนดแผนการทำงาน ผู้รับผิดชอบและระยะเวลาอย่างชัดเจน ผลลัพธ์ (Product) ที่ได้จากโครงการสามารถเพิ่มรายได้ให้แก่โรงเรียนและชุมชน เป็นแหล่งผลิตอาหารอินทรีย์สำหรับพื้นที่และจังหวัดเชียงใหม่และโครงการยังมุ่งหวังทำตามแผนต่อไปเพื่อจะบรรลุตามเป้าประสงค์เช่นเดียวกับการศึกษาของนราวัลย์ พูลพิพัฒน์, สมร เจนจิระ, สุรางคนา เลี่ยมเพชรรัตน์, และ ศรีวิไล พลมณี (2546) ที่ประเมินโครงการสืบสานครูไทยโดยใช้ CIPP model เช่นกัน ซึ่งพิจารณาตามผลการประเมินแล้วพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่าควรจะดำเนินโครงการต่อไป

2. เงื่อนไขปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จ ได้แก่ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร การสร้างเครือข่ายโดยร่วมกับหน่วยงานราชการและเอกชน สถาบันการศึกษาและสภาเกษตรกร ซึ่งงบประมาณต้องเพียงพอกับการดำเนินโครงการในส่วนต่าง ๆ และการสนับสนุนโครงการจำเป็นต้องมีอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของกาญจนา สุระ (2554) ที่ได้ประเมินต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของ

ท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่พบว่าส่วนสำคัญในการพัฒนาด้านสังคมคืองบประมาณ การสร้างเครือข่ายโดยมีการขับเคลื่อนโครงการอย่างเป็นกระบวนการ มีขอบเขตเวลาและความต่อเนื่องของกิจกรรมย่อยในโครงการอย่างชัดเจนซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการควบคุม ติดตามประเมินผล ซึ่งจะส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมหมาย กล้าณรงค์ (2548) ที่พบว่า การรวมกลุ่มในการพัฒนาเครือข่ายเป็นสิ่งที่ช่วยหนุนให้กลุ่ม ได้มีโอกาสอยู่ด้วยกันเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงความคิดเห็นเป็นการพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่แท้จริง

3. แนวทางที่เหมาะสมในการทำเกษตรอินทรีย์สูตรอาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนในเขตพื้นที่โรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ คือ

3.1 การวางแผนการผลิตผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ตรงตามฤดูกาล เพื่อจัดทำอาหารกลางวันอินทรีย์ให้กับนักเรียนอย่างน้อย 1 มื้อต่อวันและควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการรับประทานอาหารอินทรีย์และการเจริญเติบโตเช่นเดียวกับชนานาถ แสนเสมอ (2554) ที่ได้ศึกษารายการมื้ออาหารสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนโดยเก็บข้อมูลน้ำหนัก ส่วนสูง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโครงการซึ่งหลังจากจบโครงการเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหญิงและชายมีน้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์อายุ

3.2 เพื่อสร้างความตระหนักในการรับประทานอาหารที่ดี และในระยะยาวจะทำให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพที่ดีและอาหารปลอดภัยไม่มีสารพิษตกค้างในร่างกาย เช่นเดียวกับการศึกษาของกังสดาลย์ บุญปราบ (2549) ที่ศึกษาสถานการณ์ความปลอดภัยของอาหารในประเทศไทยพบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหารสูง แต่ได้รับความรู้จำกัดโดยเฉพาะการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร และคนไทยมักละเลยพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาอาหาร ถ้าให้ความรู้กันตั้งแต่เด็กดังเช่นโครงการ "กินครบ 5 หมู่ หนูแข็งแรง" ของชนาชาถ แสนเสมอ ได้ให้ความรู้ควบคู่กับการรับประทานอาหารเช้ากับเด็กนักเรียนชั้นอนุบาล 2 เมื่อผลผลิตมีปริมาณเพียงพอจะต้องขยายมื้ออาหารอินทรีย์ให้ครบ 3 มื้อ และเผยแพร่ผลการตรวจเลือดสารพิษในร่างกายก่อนและหลังการรับประทานอาหารอินทรีย์ เช่นเดียวกับการวิจัยของกัลยาณี กุลชัยและพีระชัย กุลชัย (2549) ที่ได้เก็บตัวอย่างผู้บริโภคผักอินทรีย์นานกว่า 4 ปีเหตุผลเพราะต้องการความปลอดภัยจากสารเคมี กลุ่มตัวอย่างยินดีจ่ายเงินเพิ่มในการบริโภคผักอินทรีย์เพื่อลดความเสี่ยงในการเจ็บป่วย ต้องการซื้อผักอินทรีย์แม้ว่าผักจะมีลักษณะไม่สวยงาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดควร

3.3 ประชาสัมพันธ์ประโยชน์เกี่ยวกับการบริโภคอาหารอินทรีย์ให้นักเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับที่กัลยาณี กุลชัยและพีระชัย กุลชัย (2549) ได้พบว่าการประชาสัมพันธ์ผักอินทรีย์ตามสื่อต่าง ๆ ยังไม่แพร่หลาย ทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบแหล่งจำหน่ายและแหล่งผลิต

3.4 เพิ่มแหล่งจำหน่ายไปพร้อมกับการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ในส่วนที่เป็นปัญหาจากจำนวนผลผลิตที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ 5) ควรมีการวางแผนการผลิตร่วมกับชุมชนรอบโรงเรียน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเพื่อวางแผนการผลิตให้ปริมาณผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภคและการผลิตเพื่อเชิงพาณิชย์สอดคล้องกับแนวทางของขนิษฐากาญจนรังสีนนท์ (2547) ที่ได้เสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายด้วยการเชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมประชุมโดยกำหนดการประชุมที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วม กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทางของกิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจนโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย ทั้งนี้ควรมีการทบทวนสิ่งที่ได้กำหนดไว้เป็นระยะเพื่อปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมและสมาชิกในเครือข่ายด้วย เช่นเดียวกับผลการศึกษาของกาญจนา สุระ (2554) ที่ได้ประเมินต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของท้องถิ่นประจำจังหวัดเชียงใหม่ แล้วพบว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าส่วนงบประมาณในการพัฒนาด้านสังคมเป็นอันดับแรก โดยการนำเอาคุณธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมเช่นกัน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นโดยใช้เครื่องมือของ CIPP Model มีประเด็นที่มาเกี่ยวข้องเป็นปัจจัยพื้นฐานสามารถประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นๆ ดังนี้

Context : C	Input : I	Process : P	Product : P
ประเมิน : สภาพแวดล้อมสังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ	กำหนดปัจจัยนำเข้า : - กิจกรรม - งบประมาณ - ทีมงาน - เครือข่าย	กระบวนการทำงาน : - การผลิต - การเงิน - การตลาด - การขนส่ง - การจัดการความเสี่ยง	ประเมินผลลัพธ์ : - ผลกระทบทางสังคม - ผลกระทบทางเศรษฐกิจ - ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 1. เครื่องมือ CIPP Model กับการจัดการเกษตรอินทรีย์

เมื่อนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่นที่เป็นโครงการลักษณะเดียวกัน สามารถนำเครื่องมือ CIPP Model ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยมีหลักสำคัญที่สามารถใช้ได้กับโครงการลักษณะเดียวกัน ทั้งนี้ปัจจัยนำเข้า กระบวนการทำงาน และการประเมินผลลัพธ์ขึ้นอยู่กับบริบทและผลการประเมินสังคมและเศรษฐกิจก่อนเริ่มกระบวนการอื่น ๆ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนในเรื่องงบประมาณเงินด้านเกษตรอินทรีย์ให้เพิ่มขึ้นเพื่อการทำงานอย่างต่อเนื่องหรือควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณในระยะกลางและระยะยาวเพราะการดำเนินโครงการเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องใช้เวลานานกว่าจะประสบความสำเร็จและเห็นผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

1.2 ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการรับประทานอาหารอินทรีย์ จึงควรต้องมีการสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์โครงการกิจกรรม รายการสินค้าไปยังกลุ่มบุคคลเหล่านี้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ

1.3 การดำเนินโครงการและกิจกรรมด้านเกษตรอินทรีย์ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีผู้รับผิดชอบที่จะต้องติดตามโครงการและสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรประเมินผลด้านสังคม (Social Impact) ของการดำเนินโครงการการทำเกษตรอินทรีย์สู่อาหารปลอดภัยให้กับนักเรียนและชุมชนที่ออกมาในเชิงตัวเลข แสดงให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องในโครงการได้รับผลกระทบทิศทางบวกเป็นข้อมูลสนับสนุนการขยายผลจากความสำเร็จของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาลัย โรงเรียนบ้านท่าศาลา โรงเรียนแม่อนชีเหล็ก และโรงเรียนแม่อาววิทยาคมไปยังชุมชนรอบข้าง นำไปสู่การรวมพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบอาหารที่ดีป้อนสู่ตลาดที่มีความต้องการสูง สามารถสร้างรายได้จากการทำเกษตรอินทรีย์สู่ครัวเรือนและชุมชนและโรงเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา สุระ. (2554). การวิจัยเพื่อพัฒนาต้นแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- กังสดาลย์ บุญปราบ. (2549). สถานการณ์ความปลอดภัยของอาหารในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความรู้และพฤติกรรมของผู้บริโภคและการเปรียบเทียบบางลักษณะกับประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กัลยาณี กุลชัย, และ พีระชัย กุลชัย. (2549). พฤติกรรม ทักษะ และปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคผักอินทรีย์ในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44 สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ สาขาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร สาขามนุษยศาสตร์ สาขาคหกรรมศาสตร์ (น. 347-354). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชนัญญา กาญจนรังษิณนท์. (2547). การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/publication/237077426_karsrangkheruxkhaypheuxkarphathna
- คณะกรรมการจัดทำแผนโภชนาการ. (2540). แผนอาหารและโภชนาการแห่งชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

- ชนานาถ แสนเสมอ. (2554). การเปรียบเทียบภาวะโภชนาการของเด็กวัยก่อนเรียนและหลังการจัดโครงการพัฒนาสุขภาพ. (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- นราวัลย์ พูลพิพัฒน์, สมร เจนจิจะ, สุรางคณา เลี่ยมเพ็ชรรัตน์, และ ศรีวิไล พลมณี. (2546). การประเมินโครงการสืบสานครูไทย (รายงานวิจัย). เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาณบดี เอกะจัมปะกะ, และ นิธิศ วัฒนมะโน. (2552). พฤติกรรมบริโภคอาหารของประชาชนไทยในยุคโลกาภิวัตน์. *สถานการณ์สุขภาพประเทศไทย, 3*(2), 6-14.
- สมหมาย กล้าณรงค์. (2548). การพัฒนาเครือข่ายชุมชนสร้างสุขภาพบ้านทุ่งโป่ง อำเภอบ้านนา จังหวัดแม่ฮ่องสอน (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- อินทิรา เจียรสุพัฒน์. (2552). กระบวนการขับเคลื่อนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองภายใต้แนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง: กรณีศึกษาเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดปทุมธานี (รายงานการศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่. (2563). แผนดำเนินงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2563. สืบค้นจาก <https://www.chiangmaipao.go.th/th/detail.php?id=7055>

**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสาน
กิจกรรมพื้นบ้าน ผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์:
ตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง ***

**The Participation of the Community in Conserving and
Inheriting Local Activities through Creative Tourism:
Nasaeng Subdistrict, Kohka District,
Lampang Province**

นภาพรณ เนตรประดิษฐ์, บุญทวรรณ วิงวอน และหัตยาพร อินทยศ
Napawan Netpradit, Boonthawan Wingwon and Hutsayaporn Intayos
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Lampang Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nok_napawan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ จำแนกภูมิปัญญาพื้นบ้านและเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปางกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และคนในชุมชน จำนวน 35 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ข้อมูลที่นำมาศึกษาครั้งนี้ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR)

ผลการวิจัยพบว่าภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง เป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนคิดแล้วนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การแก้ไขปัญหา

* ได้รับความเห็นชอบ: 16 ตุลาคม 2563; แก้ไขบทความ: 8 กุมภาพันธ์ 2564; ตอรับตีพิมพ์: 8 มีนาคม 2564

รวมถึงการสร้างขวัญ และกำลังใจในการดำเนินชีวิต จนสะสมเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านในชุมชน จำแนกเป็นภูมิปัญญาด้านศิลปะ ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้าน ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์ ดนตรี การแสดงพื้นบ้าน และภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม ส่วนรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย กิจกรรมพื้นบ้านที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อตามปฏิทินประเพณี 12 เดือนและกิจกรรมพื้นบ้านที่มีพื้นฐานมาจากภูมิปัญญา

คำสำคัญ: กิจกรรมพื้นบ้าน; การมีส่วนร่วม; ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The purposes of this research are to analyze, classify local wisdom, and link the participation of the community in conserving and inheriting the unique local activities through the creative tourism of Nasaeng community, Kohka district, Lampang province. The samples used in the research consisted of 35 local philosophers, elderly and community members, by using a specific random method. The data of this study was derived from observation, in-depth interviews, and group discussion by using Participatory Action Research (PAR) process.

The research results were found that the local wisdom of villagers in Nasaeng, KohKha district, Lampang province was practices of the villagers in the community for everyday life use, problem solving, and including creating morale and encouragement in their life. Eventually, this accumulation became knowledge of the villagers in the community, which were classified as art wisdom, handicraft wisdom, herb wisdom, traditional medicine wisdom, food wisdom, wisdoms of traditional dance, music, and folk performance, and ritual wisdom. For the unique local activities through creative tourism, it consisted of local activities based on

lifestyles, traditions, beliefs according to the 12-month calendar, and local activities based on wisdom.

Keywords: local activities; participation; creative tourism

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นรูปแบบและลักษณะของการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ร่วมกัน ก่อให้เกิดความจดจำ สร้างความประทับใจอย่างลึกซึ้งในพื้นที่ของการท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับรสนิยมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันที่ไม่เพียงแต่ต้องการ “มองดู” สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน แต่มีความประสงค์ที่จะ “ลงมือทำ” เพื่อเรียนรู้ ทำความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผ่านการปฏิบัติ กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว และเพื่อที่จะได้รับแรงบันดาลใจใหม่ๆ ภายหลังกลับไปดำเนินชีวิตปกติหลังการพักผ่อน (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชษ สายพันธ์, อรุณา เทพละกุล, และ ชีระ สินเดชารักษ์, 2556)

ตำบลนาแสง เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ. 2526 ได้แยกตัวจากตำบลนาแก้ว โดยอาศัยแม่น้ำวังเป็นเส้นแบ่งตำบล พื้นที่ของตำบลนาแสงมีแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาหาความรู้ และมาพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่หลากหลาย แต่ไม่นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่มหรือสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จังหวัดลำปางมีอยู่ ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะใช่มากเท่าไรก็ไม่หมดไปเหมือนทรัพยากรอื่น ๆ แต่กลับเป็นผลดีที่ได้ร่วมกันอนุรักษ์และสืบสานวิถีชีวิต ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เหล่านี้ โดยผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการมอบโอกาสให้นักท่องเที่ยวในการพัฒนาศักยภาพการสร้างสรรคของตนเองผ่านมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ศิลปหัตถกรรม อาหาร การแสดงและงานสร้างสรรค์ที่ต่างเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์วิถี

ชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ได้ท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยวให้มีสมรรถนะสูง พัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแห่งวิถีชีวิตชาวล้านนา มุ่งเน้นความได้เปรียบด้วยการสร้างคุณค่า (Value Creation)

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้รูปแบบกิจกรรมพื้นที่บ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวรวมทั้งเกิดการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

2. เพื่อจำแนกภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

3. เพื่อเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

- 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปางจำนวน 4,679 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลนาแสง, 2561)

- 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคาจำนวน 35 คน ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน และคนในชุมชน จำนวน 15 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) (Crane & O'Regan, 2010) ประกอบด้วย

2.1 การสังเกต ผู้วิจัยศึกษาบริบท และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จากเอกสารและลงพื้นที่สำรวจ โดยการสังเกตวิถีชีวิต และสถานที่ต่าง ๆ ทางวัฒนธรรมในชุมชน

2.2 การสังเคราะห์และการสนทนากลุ่ม

2.2.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสารและจากการสังเกตมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน และผู้สูงอายุของชุมชน จำนวน 20 คน

2.2.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปประเด็นในมุมมองต่าง ๆ และการตีความที่ต่างกัน

2.2.3 ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มกับตัวแทนผู้สูงอายุของชุมชน จำนวน 15 คน มีการระดมสมองโดยการพูดคุยกันร่วมแลกเปลี่ยนกัน รวมถึงการเปรียบเทียบสิ่งที่ได้จากการสังเกตเห็นกับสิ่งที่ปรากฏจากการสัมภาษณ์ และการนำข้อมูลมาร้อยต่อกันให้เป็นระบบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

2.2.4 นำผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มาร่วมสนทนากลุ่มกับตัวแทนชุมชน จำนวน 15 คน เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดกับสิ่งที่ค้นพบต่าง ๆ จากการสนทนากลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุของชุมชน เพื่อจำแนกภูมิปัญญาของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคาเจียงหัดลำปางตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

2.3 การวางแผน ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มกับกับปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนผู้สูงอายุ และคนในชุมชน จำนวน 35 คน เพื่อร่วมกันวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวจากกิจกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคาเจียงหัดลำปางตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

2.4 การลงมือปฏิบัติ คนในชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวการทำตามแผนที่วางไว้ โดยมีการสื่อสารกับตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลนาแสงอำเภอกะคาเจียงหัดลำปางในการเข้าร่วมกิจกรรม และผู้วิจัยติดตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการทดสอบเส้นทางการท่องเที่ยวของชุดแผนงานวิจัย

2.5 การแลกเปลี่ยน ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยนำสิ่งที่ยังมีคำตอบไม่แน่นอนมาแลกเปลี่ยนในกลุ่ม รวมทั้งเชิญชวนคนในชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะคา จังหวัดลำปางให้สะท้อนความคิด เพื่อใช้ในการวางแผนต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้หลากหลายวิธีการประกอบกัน ทั้งการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เมื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งทำการตรวจสอบจากข้อมูลที่มาจกหลายแหล่ง ได้แก่ แหล่งปฐมภูมิหรือแหล่งบุคคล แหล่งทุติยภูมิหรือแหล่งเอกสาร และทำการตรวจสอบโดยการสอบทานข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ตรวจสอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูลทุกระยะ โดยใช้แผนที่ความคิด (Mind Map) ช่วยในการจัดเก็บประเด็นต่าง ๆ และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยนำข้อมูลมาแยกแยะเนื้อหาเป็นกลุ่มข้อมูลตามโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แยกประเภทข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอบเขตที่ศึกษา จากนั้นประมวลข้อมูลทุกประเภทเข้าด้วยกันเพื่อใช้ประกอบในการตีความ สังเคราะห์เป็นภาพรวมแล้วนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและสรุปอย่างเป็นระบบ

4. สรุปผลการวิจัย

1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : ตำบลนาแสงอำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

1.1 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนชาวบ้าน และตัวแทนผู้สูงอายุของชุมชนจำนวน 20 คน ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลพบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 12 คน และเพศชาย 8 คนอายุระหว่าง 64-92 ปี อาชีพเป็นเกษตรกร

1.2 ผลจากการสัมภาษณ์สามารถนำมาสรุปได้ดังนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลนาแสง อำเภอกะคาจังหวัดลำปางประกอบด้วย วัด โบราณสถานที่มีร่องรอย

ทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็นรวมทั้งงานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของท้องถิ่น สิ่งปลูกสร้างได้แก่วัดนาแสงที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนด้วยสีฝุ่นเรื่องราวในเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์หอระฆังไม้สักทองที่วัดแม่โฮ รวมถึงโบสถ์ไม้สักโบราณที่วัดนาгимใต้ สถานที่สำคัญที่เป็นแหล่งเรียนรู้ได้แก่ มนุษย์เกาะคาหรือมนุษย์โบราณที่ถูกค้นพบบริเวณหน้าถ้ำตะกั่ว

2. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 “วิเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”

2.1 ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มตัวแทนผู้สูงอายุของชุมชน จำนวน 15 คน ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง จำนวน 10 คน เพศชาย 5 คนอายุระหว่าง 62-71 ปี อาชีพเป็นเกษตรกร และเก็บของป่า

2.2 ผลจากการสนทนากลุ่มพบว่า ภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางเป็นสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนได้คิดแล้วนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การแก้ไขปัญหา รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิต จนสั่งสมเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านในชุมชน ประกอบด้วย ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการจักสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น ตะกร้า กล้องข้าว ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว การทอผ้าและการทอผ้าขึ้นดินจก งานแกะสลักไม้รูปมนุษย์โบราณ การตีมีดยาสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น เครื่องดื่มกระชายดำ ลูกประคบ นวดแผนไทยหมอกระดุก หมอเป่าตุ้มพุงพอง การทำจิ้นส้ม (แหนม) วิถีชีวิตการขุดเขียด การเก็บเห็ดเผาะ การขุดบ่าชี้เป้า งานใบตองบายศรีการตีกลองปูลา กลองสะบัดชัยวงปีพาทย์ สล้อซอ ซึงคาว เจียการฟ้อนรวมถึงการอ้องขวัญ

3. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 “จำแนกภูมิปัญญาพื้นบ้านแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”

3.1 ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มกับตัวแทนคนในชุมชน จำนวน 15 คน ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลพบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 10 คน เพศชาย จำนวน 5 คนอายุระหว่าง 36-52 ปี อาชีพเป็นเกษตรกร

3.2 ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า ภูมิปัญญาของชาวบ้านในชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางสามารถจำแนกภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละประเด็นประกอบด้วย ภูมิปัญญาด้านศิลปะ โบราณสถาน ได้แก่ วัดนาแสงวัดนาгимใต้ มนุษย์เกาะคา และหลุมคำ

ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม ได้แก่ ผ้าทอมือ ผ้าขึ้นตีนจก งานแกะสลักไม้มนุษย์โบราณ การตีมีด ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว การทำงานใบตองบายศรีภูมิปัญญาด้านสมุนไพร ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากกระชายดำ ลูกประคบ ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้าน ได้แก่ หมอนวด หมอเป่า หมอกระดูก ภูมิปัญญาด้านอาหาร ได้แก่ การทำจิ้นส้ม (แหนม) น้ำพริกแดงภูมิปัญญาด้านนาฏศิลป์ ดนตรีและการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ การฟ้อนครวตาน สะล้อ ซอ ซึง กลองสะบัดชัย กลองปฐา ซอ ค่าว และเจียภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม ได้แก่ การฮ้องขวัญการสืบชะตา

4. การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 “เชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิธีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง”

4.1 ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มกับปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนผู้สูงอายุ และตัวแทนคนในชุมชน จำนวน 35 คน ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลพบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 22 คน เพศชาย 13 คน มีอายุระหว่าง 36-92 ปี อาชีพเป็นเกษตรกร และหาของป่า

4.2 ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่า การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิธีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 กิจกรรมท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนได้แก่ วัดนาแสง วัดแม่ไฮ วัดนาгимได้ มนุษย์เกาะคาหรือมนุษย์โบราณ โดยตัวแทนของชุมชนได้เลือกผู้สูงอายุเป็นมัคคุเทศก์ที่ได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว โดยเรียกว่า “พ่ออ้อยหรือแม่อ้อยนักสื่อความหมาย” มีหน้าที่แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ประวัติความเป็นมาของวัด โบราณสถานที่สำคัญของชุมชน รวมถึงวิถีชีวิต ประเพณีของชุมชน

4.2.2 กิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต และประเพณีของชุมชน ตัวแทนของชุมชนได้ร่วมกำหนดประเพณีใน 12 เดือนของชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละเดือน ประกอบด้วย

1) เดือนเจ็ด (เดือนเมษายน) ประเพณีปี๋ใหม่เมือง ประเพณีดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีแห่ไม้ค้ำศรี เลี้ยงผีปู่ย่า การขนทรายเข้าวัด จุดบั้งไฟขอฟ้าขอฝนในวันพญาวัน

2) เดือนแปด (เดือนพฤษภาคม) ประเพณีเดือน 8 มีกิจกรรมการทำบุญ ตักบาตร การแข่งขันบั้งไฟ การแห่ครวตาน ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเตาปูน สงฆ์น้ำพระธาตุ

ม่อนนายาง และในวันที่ 5 พฤษภาคมของทุกปีถือเป็น “วันกตัญญู” เพื่อระลึกถึงหลวงพ่อดำป็น โดยจะมีพิธีทำบุญ ณ วัดนาแสง

- 3) เดือนเก้า (เดือนมิถุนายน) ประเพณีสงฆ์น้ำพระ
 - 4) เดือนสิบ (เดือนกรกฎาคม) ประเพณีเข้าพรรษารักษาศีลเป็นเวลา 3 เดือน ทุกวันพระจะมีการทำวัดเย็น และใส่บาตร
 - 5) เดือนสิบเอ็ด (สิงหาคม) ประเพณีตานข้าว
 - 6) เดือนสิบสองเหนือ (เดือนกันยายน) การตานก๋วยสลาก หรือสลากภัต จาคะข้าว ในวันขึ้น 8-15 ค่ำ ถึงเดือน 12 แรม 15 ค่ำ สิบสองเป็งปุพพเปตพลี มีการทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วมีความเชื่อว่าพระยายมราชได้ปล่อยวิญญาณผู้ตายกลับมาสู่ เมืองมนุษย์ เพื่อขอรับเอาส่วนบุญส่วนกุศลจากญาติจะได้พ้นจากภาวะแห่งเปรตอสุรกาย
 - 7) เดือนเกียงเหนือ โบราณว่าเดือนเจียง (เดือนตุลาคม) ประเพณีออกพรรษา ตานก๋วยสลากทอดกฐิน
 - 8) เดือนยี่เหนือ (เดือนพฤศจิกายน) การทอดกฐินถึงวัน 15 ค่ำ ประเพณี ยี่เป็ง (ลอยกระทง) จุดประทีป ทอดผ้าป่า ตั้งธรรมหลวงหรือเทศน์มหาชาติ
 - 9) เดือนอ้าย (เดือนธันวาคม) ประเพณีจุดธูปเข้ากรรมรุกขมูล ณ วัดนาгимได้
 - 10) เดือนสี่ (เดือนมกราคม) ทำบุญข้าวจีข้าวหลาม ประเพณีทานข้าวใหม่ ทานหลวงพระเจ้า
 - 11) เดือนห้า (เดือนกุมภาพันธ์) วันมาฆบูชา ตั้งขานหลวง
 - 12) เดือนหก (เดือนมีนาคม) ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุวัดนาгимได้ การ ทำบุญเลี้ยงพระ การทำบุญสืบชะตา
- 4.2.3 กิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่นักท่องเที่ยว สามารถเรียนรู้จากครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน ประกอบด้วย
- 1) ครูภูมิปัญญาด้านการปั้นและแกะสลักมนุษย์โบราณได้แก่ ท่านพระครู ประโชติ (ชยาภิรักษ์) และพ่อวิเชียรจันต๊ะชาติ
 - 2) ครูภูมิปัญญาด้านการทอผ้าตีนจกได้แก่ แม่สายฝนต้นตนและแม่น้อย สมปุก
 - 3) ครูภูมิปัญญาด้านสมุนไพรได้แก่ พ่อฉนวนโสธิน

4) ครุภูมิปัญญาด้านการตีไม้ได้แก่ พ่อบุญเกิดแก้วมารี
5) ครุภูมิปัญญาด้านหมอพั้นบ้าน (นวดกระดูกเป่า)ได้แก่ พ่อสมศักดิ์กิจ
สวัสดี พ่อพุ่มพลหาญและพ่อหมายเตยา

6) ครุภูมิปัญญาด้านพิธีกรรมได้แก่ พ่อธรรณิทธิธิดาวงษ์สกุล
7) ครุภูมิปัญญาด้านการร้องคำว เจี้ยจ้อยซอ ได้แก่ แม่น้อยเกียงคำ
แม่จันทร์สม คำปน และแม่ปวง ทองรีว

8) ครุภูมิปัญญาด้านดนตรีพื้นเมืองได้แก่ พ่อธีระพงษ์พองสมุทร
9) ครุภูมิปัญญาด้านงานใบตอง บายศรีได้แก่ แม่บุปผาขุนทอง
นอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้จากครุภูมิปัญญาแต่ละท่านแล้ว
นักท่องเที่ยวจะลงมือทำกิจกรรม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม รวมถึงเกิดความคิดสร้างสรรค์จาก
กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน เรียกว่า “ฐานการเรียนรู้”

4.2.4 การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลนาแสง อำเภอกะลา
จังหวัดลำปาง ตัวแทนของคนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน

1) วันแรก: ช่วงเช้า กิจกรรมแรกเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงตำบลนาแสง อำเภอกะ
ลาจังหวัดลำปาง จะไปสักการะศาลเจ้าพ่อของหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านจากนั้น
นักท่องเที่ยวจะได้ไปชมมนุษย์กะลาที่วิวัฒนาการมาเป็นมนุษย์ยุคแรกและไปเยี่ยมชมศูนย์การ
เรียนรู้บ้านหาดปู้ด้ายเพื่อเรียนรู้การทอผ้าจากกีโบราณการทอตีนจกและอุดหนุนสินค้าของชุมชน
ตลอดกิจกรรมช่วงเช้าบรรยายโดย “พ่ออ้อยหรือแม่อ้อยนักสื่อความหมาย”

ช่วงเที่ยงรับประทานอาหารกลางวันท้องถิ่น จากกลุ่มแม่บ้านบ้านหาดปู้
ด้าย ช่วงบ่ายกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ทั้ง 4 ฐาน ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ที่ 1 กิจกรรม
การพันท่อน้ำดื่มโบราณ ฐานการเรียนรู้ที่ 2กิจกรรมการทำน้ำมันเหลือง ฐานการเรียนรู้ที่ 3
กิจกรรมการทำน้ำพริกตาแดง ฐานการเรียนรู้ที่ 4 กิจกรรมการทำหมอนหนุนใบตอง

ช่วงเย็น: นักท่องเที่ยวเข้าพักโฮมสเตย์บ้านหาดปู้ด้าย โดยทางชุมชนได้
เตรียมชุดล้านนา เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมช่วงค่ำ และถ่ายรูปเป็นที่ระลึก

ช่วงค่ำพิธีฮ้องขวัญแบบล้านนารับประทานอาหารเย็นท้องถิ่นแบบ
ขันโตก พร้อมฟังการขับขอ การเล่าเจ๊าะและบรรเลงสะล้อ ซอ ซึง

2) วันที่สอง : ช่วงเช้า รับประทานอาหารเช้าท้องถิ่น จากนั้นนักท่องเที่ยวเดินทางไปวัดนาแสง ไหว้พระเพื่อขอพรและชมภาพจิตรกรรมฝาผนังเขียนด้วยสีฝุ่นเรื่องราวในเวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์บรรยายโดยพ่ออุ้ยหรือแม่อุ้ยนักสื่อความหมาย

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ McNulty (2009) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการ โดยที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ชุมชนสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตของตนเอง และทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้ ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนอันจะเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวขึ้นให้นักท่องเที่ยวโดยตรง และผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ที่ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น อีกทั้งยังมีโบราณสถานให้เรียนรู้ ประเพณี และวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งชุมชนสามารถนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เหล่านี้นี้มาร่วมกันคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสัมผัสกับวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนมากกว่าการไปแค่เยี่ยมชม

การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วยกิจกรรมท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน กิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณีของชุมชน และกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้จากครูภูมิปัญญา และได้ลงมือทำกิจกรรมฐานการเรียนรู้ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว รวมถึงเกิดความคิดสร้างสรรค์จากกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Jelincic (2009) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทักษะด้านต่าง ๆ ทางด้านวัฒนธรรมของสถานที่ หรือประเทศที่ไปเยือนในช่วงวันหยุด แต่นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

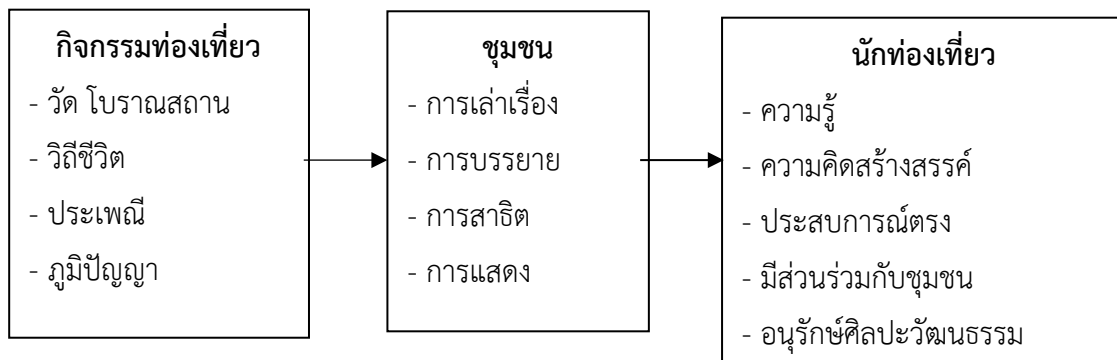
จะสามารถพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง และอยู่ใกล้ชิดกับชุมชน โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ของตนเองในแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้ประสบการณ์ในสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นมากกว่าเพียงไปเยี่ยมชม ผลการวิจัยที่พบยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคัชพล จันเพชร และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560) ที่พบว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี สถาปัตยกรรม และสถานประกอบพิธีทางศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสั่งสมมาจากสมัยอดีตและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน ส่วนการพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ร่วมกันสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกศิลปวัฒนธรรมเพื่อรักษาองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้คงอยู่ ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ชุมชนนำองค์ความรู้จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ของชุมชน ประกอบด้วย การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรม มรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเปรมฤดี ทองลา และเพชรศรี นนทศิริ (2559) ที่พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กลุ่มศิลปะ กลุ่มสินค้า กลุ่มวิถีชีวิตและกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ความมีเอกลักษณ์ และความโดดเด่น

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานรูปแบบกิจกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านวิถีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ประกอบด้วย กิจกรรมท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ วัด โบราณสถาน กิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณีของชุมชน และกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นผ่านการเล่าเรื่อง การบรรยายจากพ่ออุ้ยหรือแม่อุ้ยนักสื่อความหมาย นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากครุภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ และได้ลงมือทำกิจกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ประสบการณ์ตรงจากการมีส่วนร่วมกับชุมชน

เกิดความคิดสร้างสรรค์จากกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกับชุมชน และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนผ่านการแสดงพื้นบ้านด้านนาฏศิลป์ และดนตรี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบสานกิจกรรมพื้นบ้านผ่านวิธีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

7. ข้อเสนอแนะ

1. วิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อตามปฏิทินประเพณี 12 เดือนยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนไว้ ดังนั้นควรนำสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของชุมชนเป็นจุดขายให้นักท่องเที่ยว โดยมีการนำเรื่องราวที่มาถ่ายทอดสู่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และสืบทอด

2. ประเด็นกิจกรรมพื้นบ้านผ่านวิธีการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มาจากภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ซึ่งครูภูมิปัญญาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนควรมีการจัดการความรู้ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร การถ่ายทอดสู่กลุ่มเยาวชน เป็นต้น

3. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพื่อชุมชนจะสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย. (2561). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 6(1), 131-147.
- คัชพล จั่นเพชร, และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษา ชุมชนบ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(1), 31-148.
- เปรมฤดี ทองลา, และ เพชรศรี นนท์ศิริ. (2559). คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนบ้านวัดจันทร์ อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, พิษณุโลก.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเศษ สายพันธ์, อรุณา เตพลกุล, และ ชีระ สีนเดชารักษ์. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)*. กรุงเทพมหานคร: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- องค์การบริหารส่วนตำบลนาแสง. (2561). จำนวนประชากร. สืบค้นจาก <http://www.nasaeng.go.th/mainfile.htm>
- Crane, P., & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to Improve Early Intervention*. Australia: Commonwealth of Australia.
- Jelincic, D.A. (2009). Splintering of Tourism Market: New Appearing Forms of Cultural Tourism as a Consequence of Changes in Everyday Lives. *Collegium Antropologicum*, 33(1), 259-266.
- McNulty, R. (2009). Creative Tourism. Retrieved from <http://www.cturbone.com/4539creative-tourism-conference-defines-news>.

**แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว
อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ***

**Approach to Development Community-Based Tourism,
OTOP Lifestyle Innovation Ban Nongkradooknuea,
Nong Nom Wua Subdistrict,
Lat Yao District, Nakhonsawan Province**

กฤษณะ ดาราเรือง

Kritsana Dararuang

คณะบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

Faculty of Administration and Management, Chaopraya University, Thailand

E-mail: Kritsana_cpu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ และวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร รายงาน การสังเกตการณ์ในพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 18 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) ทุนทางสังคมของชุมชน คือ อัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมลาวครั้ง การพึ่งตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) จุดแข็งของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

* ได้รับบทความ: 16 กันยายน 2564; แก้ไขบทความ: 4 ตุลาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 7 ตุลาคม 2564

Received: September 16, 2021; Revised: October 4, 2021; Accepted: October 7, 2021

คือ การบูรณาการวัฒนธรรมของชุมชนกับการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่น่าสนใจ การออกแบบ ตกแต่งสถานที่อย่างสวยงาม แต่อย่างไรก็ตาม ผลผลิตชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการยังคงเป็นจุดอ่อนที่ควรได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ การแข่งขันของตลาดการท่องเที่ยว และสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เป็นความท้าทายที่สำคัญในการบริหารจัดการของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และ 3) แนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย (1) การประยุกต์วิถีชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (2) การพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยว (3) การตกแต่งสภาพแวดล้อมเพื่อเป็นจุดถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว (4) การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการจัดโซนของตลาดชุมชน (5) พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online (6) พัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (7) พัฒนามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 (8) การจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน และ (9) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการท่องเที่ยวของชุมชน

คำสำคัญ: ชุมชนท่องเที่ยว; OTOP นวัตวิถี; จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

The purposes of this current research were to study the social capital of Ban Nongkradooknuea located in Nong Nom Wua subdistrict, Lat Yao, Nakhonsawan province and analyze the task environment of community-based tourism OTOP lifestyle innovation, and propose approaches in developing community-based tourism OTOP lifestyle innovation “Mee-Daek Market” of Ban Nongkradooknuea located in Nong Nom Wua subdistrict, Lat Yao, Nakhonsawan province. Data was collected through document analysis, reports, field observation, and in-depth interview. Eighteen informants administering the community-based tourism OTOP lifestyle innovation participated in the interview.

The research findings revealed as follows: 1) Social capital of the community studied shows the Lao Khang people’s identities and cultures, self-sufficiency and

participation. 2) Strengths of community-based tourism OTOP lifestyle innovation is the interesting integration of cultures with the tourism OTOP lifestyle innovation. The community areas are decorated attractively. however community's products, public relations and management It is still a weak point that should be developed. Besides, tourism economics competitiveness and the COVID-19 pandemic appear as the significant challenges that affect the management of the Community-based tourism OTOP lifestyle innovation. And 3) In developing the OTOP Inno-Life Tourism-Based community, the model explored composes of (1) Applying communities' traditions to promote tourism, (2) Developing cooperating with public sectors to promote tourism, (3) Garnishing the surroundings as for tourists' photo spots, (4) Increasing the quality of products and market areas arrangement, (5) Encouraging online public relations, (6) Develop participation in sustainable tourism management, (7) Strengthening the COVID-19 pandemic preventive measures, (8) Constructing tourism strategies of the communities, and (9) Engaging youths in community tourism.

Keywords: community-based tourism; OTOP lifestyle innovation; Nakhonsawan

1. บทนำ

หลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) คือ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมดุลสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดีซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ มีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิตค่านิยม ประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศจึงมีความสัมพันธ์กับการนำ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความ

เหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโต จากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ ภูมิปัญญาและนวัตกรรม” คือยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ใน ประเด็นที่ 2 การสร้างชุมชนเข้มแข็งให้เป็นพลังร่วมทางสังคมในการสนับสนุนการพัฒนาและ พร้อมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา และ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมลดความ เหลื่อมล้ำในสังคม คือ 1) การเสริมสร้างการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การต่อยอดองค์ความรู้ไปสู่เชิงพาณิชย์ 2) การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ การ ประกอบอาชีพของผู้ประกอบการระดับชุมชน การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและ สถาบันการศึกษาในการร่วมกันพัฒนาความรู้เชิงทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทาง ปฏิบัติเพื่อการสร้างองค์ความรู้รูปแบบการจัดการในการเพิ่มสร้างศักยภาพการบริหารจัดการ ให้กับชุมชนในการประกอบธุรกิจ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นและการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ในชุมชน อีกทั้ง ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่าง ยั่งยืน มีแนวทางเสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการ (สำนักงาน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

โครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานราก ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 โดยเริ่มขับเคลื่อนการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2561 โดยบูรณาการกับ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ซึ่งตลอดระยะเวลา 16 ปี ได้มีการส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์ และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแข่งขันได้ ต้องออกไปขายสินค้าตามที่ต่างๆ อีกทั้ง รายได้ส่วน ใหญ่ตกอยู่กับผู้ประกอบการคนเดียว หรือบางกลุ่มเล็กไม่กระจายถึงประชาชนกลุ่มใหญ่ในชุมชน อย่างแท้จริง ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร ดังนั้น จึงมี การปรับเปลี่ยนจากการผลักดันการขายสินค้า OTOP ออกจากชุมชนเพียงด้านเดียวสู่การเพิ่ม ช่องทางสร้างรายได้ตามความต้องการ (Demand driven local economy) โดยการขายสินค้า อยู่ในชุมชน ที่มาจากการท่องเที่ยวโดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิด สร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยือนและใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชน ซึ่งรายได้จะกระจายอยู่กับคนในชุมชน ทุกคนมีความสุข เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2561)

ทุนทางสังคมเป็นชุดความสัมพันธ์ (Set of relationship) ของคุณค่า ความเชื่อ อุดมการณ์ ภูมิปัญญา ประเพณี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจสังคม ทั้งนี้ Uslaner (2001) แบ่งประเภททุนทางสังคมว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ทุนทางสังคมเชิงโครงสร้าง และ ทุนทางสังคมเชิงการรับรู้ โดย Bourdieu (1977) อธิบายถึงความสำคัญของทุนทางสังคมคือความสมานฉันท์ทางสังคม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับเรื่องอำนาจ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic capital) ซึ่งหมายถึงทุนที่อยู่ในรูปของตัวเงิน หรือสิ่งที่สามารถแปลงเป็นตัวเงินได้ 2) ทุนทางวัฒนธรรม (Culture capital) เป็นทุนที่อยู่ในรูปของวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรม (Objectified state) เช่น ภาพวาด งานเขียน วัตถุโบราณ ฯลฯ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงชุดความเชื่อ 3) ทุนทางสังคม (Social capital) เป็นเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่คนในเครือข่ายมีความไว้วางใจต่อกัน และ 4) ทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic capital) ได้แก่ สถานภาพ ชื่อเสียง หรือการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ซึ่งส่งผลทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบ และเกิดเป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ ตามมา ภาคินี โกมลมิศร์, ปิณณวิชัย แสงหล้า, และ ชัยญชญา ธรรมาเวทย์ (2562) อธิบายว่า การพัฒนานวัตกรรมชุมชนต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ สังคม วัฒนธรรม องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนานวัตกรรมที่แต่ละชุมชนพึงมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบได้แก่ 1) ศักยภาพคน ซึ่งคนในชุมชนต้องรู้จักวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองเพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูล มีความสามัคคี มีส่วนในการร่วมคิด ร่วมวางแผนดำเนินการ 2) ศักยภาพพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อกันมาของคนในชุมชนสามารถนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน และ 3) ศักยภาพด้านการจัดการ ชุมชนจะต้องมีผู้นำเป็นที่ยอมรับมีความคิด วิสัยทัศน์ ความเข้าใจในการพัฒนา สอดคล้องกับ พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ และ รัชฎาพร เกตรนนท์ แนวแห่งธรรม (2561) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยพบว่า องค์ประกอบของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ด้านทุนมนุษย์ 2) ด้านทุนสังคม 3) ด้านทุนกายภาพ 4) ด้านทุนธรรมชาติ 5) ด้านทุนการเงิน และ 6) ด้านทุนภูมิปัญญา และวัฒนธรรม

จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างภาคกลางและภาคเหนือซึ่งเป็น “ประตูสู่ภาคเหนือ” และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สำคัญของภาคเหนือตอนล่าง นอกจากนี้ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนครสวรรค์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบล

หนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านวิถีวัฒนธรรม และได้รับการส่งเสริมการดำเนินงานตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้ชื่อว่า “ตลาดมีแดก” ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ยังคงประสบปัญหาในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการดำเนินงานสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งอย่างแท้จริง (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์, 2562)

จากความเป็นมาของการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อีกทั้ง แนวคิดทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับการขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมหรือศักยภาพ สู่การนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของ “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อันจะนำไปสู่การปรับใช้เพื่อการดำเนินงานและสร้างรายได้แก่ชุมชนที่ยั่งยืน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน

ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำด้านวัฒนธรรมชุมชน ผู้แทนคณะกรรมการบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จำนวน 18 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงาน ข้อมูลสารสนเทศ และการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร รายงาน ข้อมูลสารสนเทศ การสำรวจสังเกตการณ์ในพื้นที่ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix

4. สรุปผลการวิจัย

1. ทูทางสังคมที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

1.1 ทูทางวัฒนธรรม ชุมชนบ้านหนองกระดุกเหนือ มีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม และนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และการสืบทอดประเพณี จากรุ่นสู่รุ่น พื้นฐานส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญในวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีสวดมนต์ข้ามปี พิธีตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง พิธีทำบุญสลากภัต วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีสำคัญคือ ประเพณี “บุญคุณ ลานสู่ขวัญข้าว”

1.2 ทูมนุษย์ ชุมชนบ้านหนองกระดุกเหนือ มีปราชญ์ชาวบ้านเป็นทูมนุษย์สำคัญของชุมชนในการสืบสานภูมิปัญญาด้านต่างๆ ได้แก่ ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมลาวครั้ง ปราชญ์ด้านดนตรีแคนประยุกต์และจักสาน ปราชญ์ด้านการทำไม้กวาดก้านมะพร้าว และปราชญ์ด้านช่างตีเหล็ก นอกจากนี้ยังมี พระมหาสุภัค วิโรช เจ้าอาวาสวัดหนองกระดุกเหนือ ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติด้านถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นดีเด่น ประเพณี/วัฒนธรรม

1.3 ทูทางสังคม ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อส่วนใหญ่อยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ในชุมชน เช่น กลุ่มตะกร้าเชือกฟาง กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มปลูกมะนาวในวงบ่อ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และ กลุ่มนํ้ายาเอนกประสงค์ มีวิถีดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งมีกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

1.4 ทูทางกายภาพ ชุมชนบ้านหนองกระดุกเนื้อมีสถานที่สำคัญ ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านหนองกระดุกเนื้อ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองกระดุกเนื้อ วัดหนองกระดุกเนื้อ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ตลอดจนน้ำประปาจากการประปาส่วนภูมิภาค และแหล่งน้ำสาธารณะโดยมีน้ำเฉพาะเพื่อการเกษตรในฤดูน้ำหลาก

2. ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และภายนอก (SWOT Analysis) การดำเนินงานชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

2.1 ด้านจุดแข็ง ตลาดมีแดก มีการดำเนินงานซึ่งเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนที่เข้มแข็งและการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมุ่งมั่นในการสืบสานวัฒนธรรมวิถีชุมชนชาวลาวครั้ง นอกจากนี้ ชุมชนมีวิถีชาวลาวครั้ง ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา และมีประเพณีสำคัญคือ ประเพณี “บุญคูณลานสู่ขวัญข้าว” ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน ในส่วนการออกแบบตกแต่งตลาดสามารถสร้างความน่าสนใจ มีความสวยงาม และสะท้อนวัฒนธรรมวิถีชาวลาวครั้ง เช่น การนำตุ่ง และการนำลวดลายผ้ามาใช้ในการประดับตกแต่งบริเวณโดยรอบตลาด และการจัดบูรณากิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมวิถีชุมชนลาวครั้งในการดำเนินงานที่สามารถสร้างความน่าสนใจแก่ผู้มาเยือน และมีการจัดทำเพจ Facebook ในการประชาสัมพันธ์ และมีการดำเนินงานโดยคณะกรรมการดำเนินงานชัดเจน ตามแนวปฏิบัติงานของโครงการซึ่งเกิดจากพื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชน

2.2 ด้านจุดอ่อน แนวโน้มการสูญหายของวิถีและวัฒนธรรมเนื่องจากขาดการสืบสานจากเยาวชนคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ สถานที่ตั้งของ “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ มีระยะทางห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ จึงค่อนข้างมีข้อจำกัดด้านระยะทางของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังคงพบว่าถึงแม้สินค้าชุมชนส่วนใหญ่เป็นอาหารพื้นถิ่นที่สามารถสะท้อนวัฒนธรรมด้านอาหารได้เป็นอย่างดี แต่บรรจุภัณฑ์ก็ยังขาดความน่าสนใจที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ตัวสินค้า อีกทั้งการวางแผนจัดโซนภายในตลาดไม่ชัดเจน และการประชาสัมพันธ์ยังขาดความ

น่าสนใจทั้งในส่วนของ Content และรูปภาพที่ยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ และความรู้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อเสริมศักยภาพในการแข่งขันและความที่ยั่งยืน

2.4 ด้านโอกาส รัฐบาลมีนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อีกทั้งหน่วยงานราชการในจังหวัดยังให้การสนับสนุนการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากโดยมีการบรรจุโครงการงบประมาณในการพัฒนา นอกจากนี้ กระแสนิยมของนักท่องเที่ยวให้ความสนใจกับวิถีชุมชนที่คงเอกลักษณ์ของประเพณี วัฒนธรรม และการอนุรักษ์วิถีการดำเนินชีวิตในอดีต และการได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวผ่านการสัมผัสวิถีชีวิต และประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวได้ในวงกว้างอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 ด้านอุปสรรค การให้การสนับสนุนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของหน่วยงานภาครัฐยังมีข้อจำกัดจากกระเป๋ายการเงินการคลัง และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวเกิดการหยุดชะงักจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 นอกจากนี้ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเทคโนโลยีสื่อสังคมออนไลน์ที่มีช่องทางใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาอาจทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนที่ต้องพัฒนาทักษะและความรู้เพื่อเข้าถึงช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

3. ผลการวิเคราะห์ TOWS Matrix โดยนำจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคมาพิจารณา พบว่า ประกอบด้วย กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงป้องกัน กลยุทธ์เชิงแก้ไข และกลยุทธ์เชิงรับ ที่สามารถนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ TOWS Matrix

	Strength (S) จุดแข็ง 1. ความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2. ชุมชนมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาหาร และวิถีชาวลาครัง 3. การบูรณาการประเพณีวัฒนธรรมวิถีชุมชนลาครังร่วมกับตลาดนวัตวิถี 4. การออกแบบตกแต่งตลาดมีความน่าสนใจ สวยงาม และสะท้อนวัฒนธรรม 5. มีโครงสร้างคณะกรรมการดำเนินงานชัดเจน	Weakness (W) จุดอ่อน 1. การสูญหายของวิถีวัฒนธรรม 2. สถานที่มีความห่างไกลจากตัวเมือง 3. ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ของชุมชนขาดความน่าสนใจ 4. การวางผังจัดโซนภายในตลาดไม่ชัดเจน 5. การประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง 6. ยุทธศาสตร์ การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนยังไม่ชัดเจน 7. ขาดความรู้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
Opportunity (O) โอกาส 1. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน 2. หน่วยงานราชการในจังหวัดให้การสนับสนุนการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานราก 3. นักท่องเที่ยวให้ความสนใจการท่องเที่ยววิถีชุมชน ถ่ายภาพเช็คอิน 4. สื่อสังคมออนไลน์สามารถสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวได้ในวงกว้าง	SO (กลยุทธ์เชิงรุก) S2, 3 - O1, 3 ประยุกต์กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และวิถีชุมชนส่งเสริมการท่องเที่ยว S1, 5 - O1, 2 บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน S4, - O4, 5 พัฒนาการจัดตั้งสภาพแวดล้อมที่สะท้อนวัฒนธรรมเพื่อเป็นจุดถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว	WO (กลยุทธ์เชิงแก้ไข) W3, - O3 พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และการจัดโซนของตลาดชุมชนโดยใช้แนวคิดการตลาดเฉพาะกลุ่ม W5, - O4 พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online
Threats (T) อุปสรรค 1. ความต่อเนื่องในการสนับสนุนการขับเคลื่อนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 2. ข้อจำกัดของระเบียบการเงินการคลัง 3. แนวโน้มการชะลอตัวของเศรษฐกิจ 4. การแข่งขันในกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งภายใน และภายนอกจังหวัด 5. แนวโน้มของสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19	ST (กลยุทธ์เชิงป้องกัน) S1, - T1 พัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน S1, - T5 พัฒนามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 ในการท่องเที่ยวเพื่อความมั่นใจของนักท่องเที่ยว	WT (กลยุทธ์เชิงรับ) W6, - T1, 3, 4 จัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน W1, - T4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ

4. แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ภายหลังการวิเคราะห์โดย TOWS Matrix พบว่า มี 9 แนวทางที่สำคัญประกอบด้วย 1) ประยุกต์กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) พัฒนาการจัดตั้งสภาพแวดล้อมที่สวยงาม และสะท้อนวัฒนธรรมเพื่อเป็นจุดถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว 4) พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการจัดโซนของตลาดชุมชนโดยใช้แนวคิดการตลาดเฉพาะกลุ่ม 5) พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online 6) พัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 7) พัฒนามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 เพื่อสร้างความมั่นใจของนักท่องเที่ยว 8) จัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน และ 9) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ มีทุนทางสังคมที่สำคัญ ประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และทุนทางกายภาพ โดยมีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา อีกทั้ง ประเพณี “บุญคูณลานสู่ขวัญข้าว” ที่เป็นประเพณีสำคัญของชุมชน นอกจากนี้ ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้านในการสืบสานภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปราชญ์ด้านวัฒนธรรมลาวครั่ง ปราชญ์ด้านดนตรีแคนประยุกต์ และ จักสาน ปราชญ์ด้านการทำไม้กวาดก้านมะพร้าว และปราชญ์ด้านช่างตีเหล็ก ชุมชนมีการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน การรวมกลุ่มอาชีพ ดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งมีกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการก่อเกิดทุนทางสังคมเกิดจากฐานคติแนวคิดสังคมวิทยาซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อยู่อาศัยในสังคม สอดคล้องกับ Baker (1990) ที่อธิบายว่า ทุนทางสังคมเกิดจากโครงสร้างสังคมที่มีรูปแบบเฉพาะ และมีการนำมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่สมาชิกของสังคม ซึ่งมุมมองทางเศรษฐศาสตร์มองว่าทุนทางสังคมสามารถนำไปสู่การสร้างผลประโยชน์ได้ ดังที่ Putnam (1993) อธิบายว่า ทุนทางสังคม คือรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม หรือโครงสร้างทางสังคมที่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จาก

ความไว้วางใจ เชื่อใจ ดังนั้น การนำแนวคิดทุนทางสังคมมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งเชิงเศรษฐกิจของชุมชนฐานราก โดยผนวกกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างรายได้แก่ชุมชน ซึ่งทุนทางสังคมของบ้านหนองกระดุกเนื้อเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พุทธธิดา มากพูน (2562) ได้ศึกษาวิจัย ทุนทางสังคมกับการจัดการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของชุมชนไทย จีน บ้านซากแก้ว จังหวัดชลบุรี โดยผลของการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนไทย จีน บ้านซากแก้ว จังหวัดชลบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจีนโบราณที่ยังรักษาวินัยชีวิต วัฒนธรรมเดิมของชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมายาวนานกว่า 100 ปี มีการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เกื้อกูล การตั้งถิ่นฐานของชุมชนสะท้อนการผสมผสานมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญ มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดและภูมิปัญญาด้านอาหาร และจากผลที่ชุมชนบุคคลที่มีศักยภาพจึงได้นำพาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ และพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับการศึกษาของ นกยูง อนุสุเรนทร์ และ กฤษวรรณ โล้วชรินทร์ (2562) ที่ศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยพบว่า จากการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี มีการกระจายรายได้และหมุนเวียนในชุมชนกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก โดยพบว่า ในเดือนพฤศจิกายน 2561 ทั้ง 4 หมู่บ้านมีอัตราการรายได้เพิ่มขึ้นสูงกว่าเดือนอื่น ๆ เนื่องจากมีการเปิดตัวชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยมีกิจกรรมการต้อนรับนักท่องเที่ยวและสื่อต่าง ๆ เข้าเยี่ยมชมชุมชนท่องเที่ยวของทั้ง 4 หมู่บ้าน จึงทำให้มีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวที่สูงกว่าเดือนอื่น ๆ

2. การดำเนินการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเนื้อ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ชุมชนมีการดำเนินงานซึ่งเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนที่เข้มแข็ง มีวิถีชาวลาวครั้ง ตลอดจนประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะประเพณี “บุญคูณลานสู่ขวัญข้าว” ที่เป็นอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน มีการประดับตกแต่งบริเวณโดยรอบตลาด และการบูรณาการกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมวิถีชุมชนลาวครั้งที่สามารถสร้างความน่าสนใจแก่ผู้มาเยือน และมีการจัดทำเพจ Facebook ในการประชาสัมพันธ์ มีคณะกรรมการดำเนินงานตามแนวปฏิบัติงานของโครงการซึ่งเกิดจากพื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชน แต่อย่างไรก็ยังคงพบว่า ปัญหาการสูญหายของวิถีและวัฒนธรรมเนื่องจากขาดการสืบสาน

จากเยาวชนคนรุ่นใหม่ยังคงเป็นประเด็นสำคัญในอนาคต อีกทั้ง ข้อจำกัดของระยะทางที่ห่างจากตัวเมืองนครสวรรค์ จึงส่งผลกระทบต่อความสะดวกในการเดินทางของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังคงพบว่าบรรจุภัณฑ์ของสินค้าชุมชนก็ยังขาดความน่าสนใจที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ตัวสินค้า อีกทั้งการวางแผนจัดโซนภายในตลาดไม่ชัดเจน ขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ และความรู้การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจากข้อมูลการดำเนินการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีการขายสินค้าในชุมชน ที่มาจากการท่องเที่ยว โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี มีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระดับชุมชน ที่มีเสน่ห์ดึงดูด และมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยือน เป็นการนำศักยภาพของชุมชนทั้งต้นทุนด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และ ต้นทุนด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญามาเป็นหัวใจในการขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระวรชาติ (ทะสา), ศักดิ์ดา ตันคชสาร และ เรืองฤทธิ์ คงอยู่ (2564) ที่ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชน โดยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การที่ประชาชนเข้าใจนโยบายด้วยการเตรียมความพร้อมและความร่วมมือในการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 2) การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ ได้แก่ การที่ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 3) การมีส่วนร่วมระดับเข้ามามีบทบาท ได้แก่ การที่ประชาชน ได้ร่วมค้นหาอัตลักษณ์หรือจุดเด่นในชุมชน โดยมีการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี 4) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ ได้แก่ ความร่วมมือกันในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี และ 5) การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจ ได้แก่ การที่ประชาชนร่วมกัน ดำเนินงาน กิจกรรม ตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี หากเกิดปัญหาที่จะร่วมมือกันเพื่อแก้ไขและพัฒนาให้เกิดการ ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม และ สมพร เพ็ญจันทร์ (2563) ที่ศึกษาวิจัย ความพร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม โดยผลของการวิจัยพบว่า ชุมชนได้นำนวัตกรรมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP มีการจัดกิจกรรมและผลิตสินค้าต่าง ๆ ด้วยการนำทรัพยากรและวิถีชีวิตที่มีอยู่เดิมมาสร้างสรรค์เป็นประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่

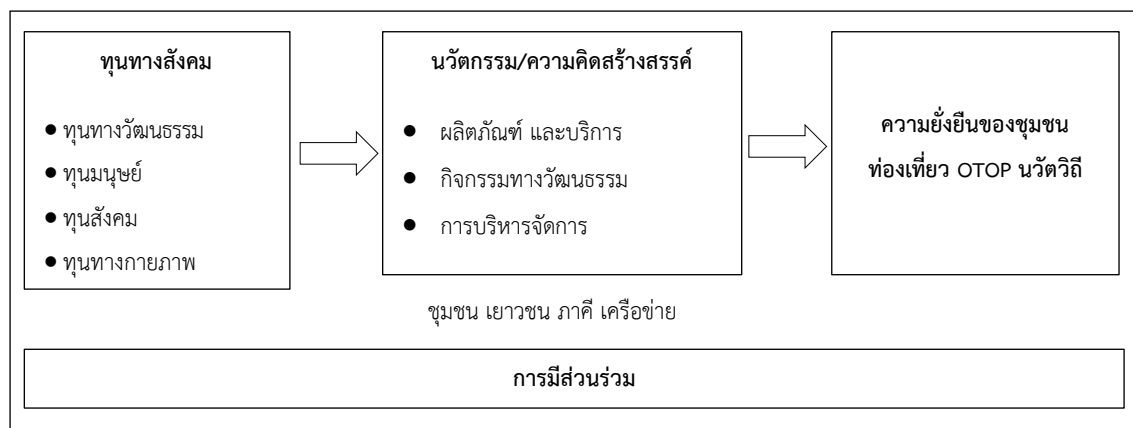
ท้องถิ่น ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคลองมหาสวัสดิ์ แบ่งเป็น 5 จุด คือ 1) บ้านศิลาดิน เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาแบบพึ่งตนเองของชุมชน 2) นาบัวลุ่มแจ่ม นักท่องเที่ยวสามารถทดลองเก็บบัวด้วยตัวเอง 3) บ้านฟักข้าวชนิษฐา มีความโดดเด่นในการจัดบรรยากาศที่ร่มรื่น โดยการเตรียมน้ำฟักข้าวไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองดื่มโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ยังมีการให้ความรู้ในการปลูกฟักข้าว สาธิต และขายผลิตภัณฑ์จากฟักข้าว แก่นักท่องเที่ยว 4) สวนผลไม้ลุ่มบุญเลิศ (ป่าแจ้ว) มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้การทำสวนผลไม้แบบเกษตรผสมผสานให้นักท่องเที่ยวได้ชิมผลไม้สด ๆ ตามฤดูกาล และ 5) ฟาร์มกล้วยไม้คุณสร้อย ภายในจัดบรรยากาศเป็นฟาร์มเปิดให้นักท่องเที่ยว ได้ชมและถ่ายรูปในสวนกล้วยไม้ได้อย่างอิสระ และสามารถซื้อกลับบ้านในราคาไม่แพง

3. แนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มี 9 แนวทางที่สำคัญประกอบด้วย 1) ประยุกต์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) บูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) พัฒนาการจัดตั้งสภาพแวดล้อมที่สวยงาม และสะท้อนวัฒนธรรมเพื่อเป็นจุดถ่ายภาพของนักท่องเที่ยว 4) พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และการจัดโซนของตลาดชุมชนโดยใช้แนวคิดการตลาดเฉพาะกลุ่ม 5) พัฒนาการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคม Online 6) พัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 7) พัฒนามาตรการป้องกันการแพร่ระบาด COVID-19 เพื่อสร้างความมั่นใจของนักท่องเที่ยว 8) จัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชน และ 9) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี “ตลาดมีแดก” บ้านหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผลของการพัฒนาแนวทางดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ นกยูง อนุสุเรนทร์ และ กฤษวรรณ โล้วชรินทร์ (2562) ได้ศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยนำเสนอการพัฒนาการดำเนินการซึ่งประกอบด้วย 1) การพัฒนาบุคลากรในชุมชน มุ่งเน้นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) การพัฒนาศักยภาพด้านข้อมูล และ 5) การบริหารจัดการ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม

และ สมพร เพื่องจันทร์ (2563) ในการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ประกอบด้วย 1) การค้นหาอัตลักษณ์ ชุมชนเพื่อนำเสนอเสน่ห์ชุมชน เน้นให้มีการสร้างตลาดที่ชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ การปรับปรุงถนนเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ 3) การพัฒนาบุคลากรในการให้บริการ การอำนวยความสะดวก ความรู้ด้านการท่องเที่ยว 4) การพัฒนาตลาดท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน และ 5) การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น องค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี แก่ผู้นำชุมชน ชาวบ้านและเยาวชนเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วม และความสามัคคีในการขับเคลื่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. การขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

รากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี คือ ทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วย ทุนทางวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนสังคม และ ทุนทางกายภาพ ผ่านความคิดที่สร้างสรรค์สู่นวัตกรรมทั้งในส่วนของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการของชุมชน ตลอดจนการประยุกต์กิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่ายที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กรมการพัฒนาชุมชนควรวิเคราะห์ข้อจำกัด และอุปสรรคต่างๆ อย่างรอบด้าน ในการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เพื่อวางแผนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้ชุมชนสามารถดำเนินการการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

1.2 กรมการพัฒนาชุมชนควรเตรียมการในการพิจารณามาตรฐานการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการกลับมาดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ชุมชนควรร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ กิจกรรม และบริการของชุมชนที่ดึงดูดความน่าสนใจมากขึ้นแต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 จากแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ชุมชนสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินการโดยจัดทำแผนงาน กิจกรรม และกำหนดเป้าหมายในแต่ละประเด็นที่ชัดเจน ตลอดจนแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือขอการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนา

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาปัญหาอุปสรรค ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงาน ตลอดจนการศึกษาชุมชนที่มีความสำเร็จในการดำเนินการเพื่อนำมาปรับใช้หรือเป็นแนวทางต้นแบบของการพัฒนาของชุมชน

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กิจกรรม และบริการของชุมชนเพื่อการยกระดับ และมูลค่าเพิ่มของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3.3 ควรมีการศึกษาการพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของชุมชนใกล้เคียงกับชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีเพื่อเป็นทางเลือกในการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2561). *คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- นกยูง อนุสุเรนทร์, และ กฤษฎวรรณ โล้วชรินทร์. (2562). การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 205-221.
- พุทธธิดา มากพูน. (2562). ทูทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมชุมชนไทยจีน บ้านซากแก้ว จังหวัดชลบุรี. *วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. 5(1), 247-258.
- พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ, และ รัชฎาพร เกตรนนท์ แนวแห่งธรรม. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 10(2), 187-199.
- พระวรชาติ (ทะสา), ศักดิ์ดา ต้นคชสาร, และ เรืองฤทธิ์ คงอยู่. (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 248-256.
- เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม, และ สมพร เพ็ญจันทร์. (2563). ความพร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ของชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 15(1), 392-406.
- ภาศินี โกมลมิศร์, ปณณวิษฐ์ แสงหล้า, และ ชัยญ์ชญา ธรรมาเวทย์. (2562). การพัฒนานวัตวิถีชุมชนกับแผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 12. *วารสารวันมูฮอว์รพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 77-90.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. (2562). *แผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ 4 ปี (พ.ศ.2561-2564)*. นครสวรรค์: สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์.
- Baker, Wayne E. (1990). Market Networks and Corporate Behaviour. *American Journal of Sociology*, 96(3), 589-625.

Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

Putnam, R. (1993). The Prosperous Community-Social Capital and Public Life. *American Prospect*, 13, 35-42.

Uslaner, Eric M. (2001). Volunteering and social capital: how trust and religion shape civic participation in the United States. In Uslaner, Eric M. (Ed.) *Social Capital and Participation in Everyday Life* (pp. 104-117). London: Routledge.

การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐาน
ทรัพยากรชุมชน กรณีศึกษา กลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา *

Products Development for Create Value-Added from a
Resource Based Community: A Case Study of Paopao
Community Enterprise of Wat Chan Subdistrict,
Sathing Phra District, Songkhla Province

ณัฐพร ทองฤทธิ์นุ่น, วรณกานต์ พุทธิรักษ์, ชลมี แคมมา และ
ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

Nattaporn Thongritnun, Wannakan Puttarak,
Salmee Kaemoh and Chonlada Sangmanee Sirisatidkid
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: schonlada2516@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา 2) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชนของกลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาของกลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

* ได้รับความเห็นชอบ: 8 พฤษภาคม 2564; แก้ไขบทความ: 18 มิถุนายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 12 กรกฎาคม 2564

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลวัดจันทร์เป็นชุมชนชนบท มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบลุ่ม สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย เหมาะแก่การเพาะปลูก และมีต้นตาลโตนดเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ โดยกลุ่มเปาเปาเป็นการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2563 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เพิ่งก่อตั้งจึงยังมีโครงสร้างและการบริหารงานไม่ชัดเจน นอกจากนี้กลุ่มยังมีปัญหาในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จึงนำมาสู่แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยมีการดำเนินงาน 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิม ได้แก่ ซาลาเปา และกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ โดนัทจีวตาลโตนด วาฟเฟิลตาลโตนด และกล้วยฉาบน้ำตาลโตนด 2) กิจกรรมการพัฒนาโลโก้กลุ่ม 3) กิจกรรมการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์ และ 4) กิจกรรมการสร้างเพจสินค้า สำหรับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มเปาเปา ได้แก่ 1) การพัฒนากลุ่มและกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความชัดเจน 2) การส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี 3) การส่งเสริมและสร้างกิจกรรมให้กับกลุ่มเปาเปาในรูปแบบต่าง ๆ และ 4) การประชาสัมพันธ์กลุ่มให้เป็นที่รู้จักโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะช่องทางสื่อออนไลน์

คำสำคัญ: การพัฒนาผลิตภัณฑ์; การสร้างมูลค่าเพิ่ม; ฐานทรัพยากรชุมชน

Abstract

The purposes of this research were 1) to examine the general conditions of Paopao community enterprise of Wat Chan subdistrict, Sathing phra district, Songkhla province 2) to develop the product in order to create value added from a resource-based community for Paopao community enterprise of Wat Chan subdistrict, Sathing phra district, Songkhla province, and 3) to investigate the guidelines for promoting and developing of Paopao community enterprise of Wat Chan subdistrict, Sathing phra district, Songkhla province. An action research approach was used as the research design.

The results showed that: Wat Chan is a rural community and topography of the community is characterized by coastal plains and lowlands areas. The community located in an appropriate area with soil condition sandy clay soil for palm plantation. As such, Palmyra Palm as a significant economic crop of the community. Additionally, Paopao community enterprise was established in 2020, the community starts from the gathering of people by the community. In addition, Paopao community enterprise as a newly formed group, and have a problem within group structure in new product development which in turn leads to a dedicated new product development project. In particular, in order to create products by adding value on the community resource base. There are 4 activities: 1) Product development is composed of two sub-activities include existing products expansion activities such as steamed buns. Moreover, new product development includes mini doughnuts with palm sugar, palm waffle, and bananas with palm sugar. 2) The design activity for logo development. 3) A nicely product label development, and 4) Product page design creation activity. Furthermore, the approaches to promote and develop a product of Paopao community enterprise are as follows; 1) Group development and structure determination of group as well as the clear management group structure. 2) Promotion and support of knowledge in various fields to the members of the group, especially the knowledge of product development and knowledge of technology. 3) To promote and creating an activity for the Paopao community enterprise in various forms, and 4) Promoting the group to create a strong reputation across multiple channels, especially digital marketing channels.

Keywords: product development, create value-added, resource based community

1. บทนำ

ภาคใต้บริเวณคาบสมุทรมุขอ่าวสงขลาโดยเฉพาะอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา มีต้นตาลโตนดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก โดยต้นตาลโตนดมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ ต้นตาลโตนดเป็นพืชสารพัดประโยชน์ ให้ผลผลิตสมำเสมอและมันคง ก่อให้เกิดอาชีพหลากหลายในชุมชน ด้านสังคมอาจกล่าวได้ว่าการที่ชุมชนมีอาชีพหลากหลาย มีการติดต่อค้าขายกัน ทำให้เกิดการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่มีอยู่ เพราะบุคคลหลากหลายอาชีพเหล่านี้ย่อมมีขีดจำกัดในการทำงานทำให้ชุมชนมีการพึ่งพากันและกันเสมอ ส่วนด้านสิ่งแวดล้อม ต้นตาลโตนดช่วยสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ (ลักษณะพร โรจน์พิทักษ์กุล, 2550) สำหรับในพื้นที่อำเภอสทิงพระชาวบ้านได้นำเอาส่วนต่าง ๆ ของต้นตาลโตนดมาใช้ประโยชน์อย่างหลากหลาย จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวิถีวัฒนธรรมของชาวบ้านนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กลุ่มเปาเปาเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชนตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นกลุ่มใหม่ที่เพิ่งก่อตั้งและยังไม่มีคามเข้มแข็ง โดยชาวบ้านมีการรวมตัวกันทำขนม คือ ซาลาเปาเพียงอย่างเดียว และมีความสนใจที่จะทำขนมชนิดอื่น ๆ เพิ่มเติม แต่เนื่องจากสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้และความถนัดในด้านการทำขนม จึงนำมาสู่แนวความคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้มีความหลากหลายบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยเฉพาะตาลโตนด เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน กรณีศึกษากลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เนื่องจากกลุ่มเปาเปาตั้งอยู่ในชุมชนที่มีทุนทรัพยากรค่อนข้างหลากหลาย โดยเฉพาะตาลโตนด ทั้งนี้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของกลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชนของกลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเปาเปา ตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ตามแนวคิดของเคมมิส และแมกทาการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1990) หรือที่เรียกว่า PAOR ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาปัญหาและวางแผนร่วมกัน เพื่อแก้ไขปัญหา โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย จนนำมาสู่การวางแผนการดำเนินงานพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรชุมชน 4 กิจกรรม ได้แก่

1.1.1 กิจกรรมการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์

1) กิจกรรมการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิม ได้แก่ ซาลาเปา

2) กิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ โดนัทจิ๋วตาลโดนด วาฟเฟิล (Waffle) ตาลโดนด และกล้วยฉาบน้ำตาลโดนด

1.1.2 กิจกรรมการพัฒนาโลโก้กลุ่ม (Logo)

1.1.3 กิจกรรมการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์

1.1.4 กิจกรรมการสร้างเพจสินค้า (Page) เพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์

1.2 ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Action) โดยร่วมกันปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ทั้ง 4 กิจกรรม

1.3 ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observe) ขั้นตอนนี้เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติ ผ่านการสังเกตและการประเมินผล

1.4 ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อน (Reflect) ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลที่ได้จากการสังเกตและประเมินผลมาวิเคราะห์และสะท้อนผลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2. พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มเป้าหมาย และชุมชนตำบลวัดจันทร์ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มเป้าหมาย และนักวิชาการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

4. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์ (Interview) โดยเฉพาะการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และ 3) การสังเกต (Observation) ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลวัดจันทร์

ชุมชนตำบลวัดจันทร์เป็นชุมชนชนบท มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบลุ่ม สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน ประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทำการเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนาปลูกข้าว และปลูกผักประเภทไม้ล้มลุก ที่เหลือประกอบอาชีพส่วนตัว และรับจ้าง นอกจากนี้ยังมีการทำประมงชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ซึ่งเป็นลักษณะของการทำประมงพื้นบ้าน โดยชุมชนมีสินค้าพื้นเมืองที่สำคัญ คือ น้ำตาลโตนด (องค์การบริหารส่วนตำบลวัดจันทร์, 2562) เนื่องจากในชุมชนมีต้นตาลโตนด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญอย่างหนึ่งของชุมชน

2. สภาพทั่วไปของกลุ่มเปาเปา

กลุ่มเปาเปาเกิดขึ้นสืบเนื่องจากชาวบ้านจำนวนหนึ่งในชุมชนตำบลวัดจันทร์หลังจากเสร็จสิ้นจากการประกอบอาชีพหลักในช่วงครึ่งวันเช้า ชาวบ้านกลุ่มนี้จะว่างงาน ประกอบกับสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสติงพระได้จัดฝึกอบรมการทำชาลาเปา และได้มีนักวิชาการพัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสติงพระ เข้าไปส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่ม ชาวบ้านจึงเกิดการรวมกลุ่มขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มเปาเปา” มีสมาชิกกลุ่ม จำนวน 15 คน โดยเริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากกลุ่มเปาเปาเป็นกลุ่มที่เพิ่งก่อตั้งจึงยังมีโครงสร้างและการบริหารงานไม่ชัดเจน ยังเป็นการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า กลุ่มเปาเปามีปัญหาด้านการตลาดและด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มจึงมีความต้องการที่จะยกระดับตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ตลอดจนมีอัตลักษณ์ (Identity) เป็นของตนเอง เพื่อให้แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไปในตลาด

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน

กลุ่มเปาเปาเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชน เป็นกลุ่มที่ยังไม่เข้มแข็ง โดยชาวบ้านมีการรวมตัวกันทำชาลาเปาเพียงอย่างเดียว และพบว่ากลุ่มเปาเปามีปัญหา

ด้านการตลาดและด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่แนวคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยได้แบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 กิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1 กิจกรรมการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์

สำหรับกิจกรรมการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ได้แบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิม ได้แก่ ซาลาเปา และกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ โดนัทจิ๋วตาลโตนด วาฟเฟิลตาลโตนด และกล้วยฉาบน้ำตาลโตนด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1 กิจกรรมการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิม ได้แก่ การพัฒนาต่อยอดซาลาเปา ซึ่งแต่เดิมกลุ่มเปาเปามีผลิตภัณฑ์เพียงชนิดเดียว ได้แก่ ซาลาเปา ซึ่งเป็นซาลาเปาในแบบทั่ว ๆ ไปที่มีจำหน่ายตามท้องตลาด โดยสมาชิกกลุ่มจะทำซาลาเปาเฉพาะตอนที่มีการสั่งซื้อ (Order) เข้ามาเท่านั้น ซึ่งการสั่งซื้อจะมีเข้ามาไม่บ่อยนัก ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาต่อยอดซาลาเปาให้มีความแปลกใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค ด้วยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ลูกตาลโตนดมาเป็นส่วนผสมในการสร้างความแปลกใหม่และสร้างความโดดเด่นให้กับซาลาเปา หรือที่เรียกว่า “ซาลาเปาทาลโตนด” ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ แป้งซาลาเปาทาลโตนดและไส้ซาลาเปาทาลโตนด โดยการนำลูกตาลสุกมาเป็นส่วนผสมของแป้งซาลาเปา และนำลูกตาลโตนดสดมาเป็นส่วนผสมในการทำไส้ซาลาเปา สำหรับวัตถุดิบที่เป็นส่วนผสมดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นลูกตาลโตนดสุกและลูกตาลโตนดสดสามารถหาได้ทั่วไปในชุมชน ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างความแปลกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์แล้ว ยังเป็นการลดต้นทุนการผลิตได้อีกด้วย

ภาพที่ 1. ซาลาเปาทาลโตนด

3.1.2 กิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ซึ่งมีด้วยกัน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่

1) โดนัทจิ๋วตาลโตนด

กิจกรรมนี้เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของกลุ่มเปาเปา โดยสมาชิกกลุ่มได้เล็งเห็นถึงความต้องการบริโภคของคนยุคใหม่ จึงได้ทำการทดลองทำขนมโดนัทจิ๋วตาลโตนด แล้วทดลองจำหน่าย ผลปรากฏว่า ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี เนื่องจากมีรสชาติอร่อย และมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แตกต่างไปจากโดนัทจิ๋วทั่ว ๆ ไป ที่ส่วนใหญ่เป็นแป้งขนมธรรมดา ใส่ท็อปปิ้ง (Topping) ลูกเกด และฝอยทอง สำหรับโดนัทจิ๋วตาลโตนดจะมีการนำลูกตาลโตนดสุกมาเป็นส่วนผสมในการทำแป้งโดนัทจิ๋ว และนำลูกตามสดมาเป็นท็อปปิ้ง นอกเหนือจากลูกเกด และท็อปปิ้งอื่น ๆ สำหรับจุดเด่นของแป้งโดนัทจิ๋วที่มีส่วนผสมของลูกตาลโตนดสุก คือ มีความหอม สีเหลืองสวย และรสชาติอร่อย ซึ่งมีความแปลกใหม่ไม่เหมือนโดนัทจิ๋วที่จำหน่ายตามท้องตลาด โดยการพัฒนาสูตรขึ้นใหม่ และใช้ตาลโตนดซึ่งเป็นทรัพยากรในชุมชนมาเป็นส่วนผสม

ภาพที่ 2. โดนัทจิ๋วตาลโตนด

2) วาฟเฟิลตาลโตนด

เมื่อสมาชิกกลุ่มทดลองทำผลิตภัณฑ์โดนัทจิ๋วตาลโตนดประสบความสำเร็จ จึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ขนมชนิดอื่นเพิ่มเติม จึงนำมาสู่การทำวาฟเฟิลตาลโตนด ซึ่งใช้แนวคิดเดียวกับการทำโดนัทจิ๋วตาลโตนด นั่นก็คือ การนำลูกตาลโตนดสุกมาเป็นส่วนผสมในการทำแป้งวาฟเฟิล และการนำลูกตามสดมาใส่เป็นท็อปปิ้งโรยบนเนื้อแป้งขนมโดนัทจิ๋ว เพื่อความแปลกใหม่และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 3. วาฟเฟิลตาลโตนด

3) กล้วยฉาบน้ำตาลโตนด

กล้วยน้ำว้าเป็นพืชล้มลุกที่มีอยู่จำนวนมากและหาได้ทั่วไปในพื้นที่ตำบลวัดจันทร์ เนื่องจากตำบลวัดจันทร์มีสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม และที่สำคัญกล้วยน้ำว้าเป็นพืชที่ปลูกง่าย ให้ผลผลิตเร็ว และสามารถนำทุกส่วนของกล้วยน้ำว้ามาใช้ประโยชน์ได้ตั้งแต่ลำต้น ใบ กาบ หัวปลี และผล สมาชิกกลุ่มจึงมีแนวคิดที่จะนำกล้วยน้ำว้ามาแปรรูปเป็นกล้วยฉาบ โดยให้มีความแตกต่างจากกล้วยฉาบที่มีจำหน่ายอยู่ทั่ว ๆ ไป เนื่องจากกล้วยฉาบเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายอยู่จำนวนมากในท้องตลาด ดังนั้นหากจะทำผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบจึงจำเป็นต้องสร้างจุดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถแข่งขันทางการตลาดได้ สำหรับการทำกล้วยฉาบ นอกจากช่วยแก้ไขปัญหากล้วยน้ำว้าสดล้นตลาดแล้ว ยังสามารถยกระดับราคาผลผลิตไม่ให้ตกต่ำ ช่วยยืดอายุการเก็บรักษา และสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านที่ผลิตอีกด้วย สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบของสมาชิกกลุ่มเปาเปา เป็นการทำกล้วยฉาบโดยใช้น้ำตาลโตนดเป็นส่วนผสมในการทำน้ำตาลเคลือบเพื่อฉาบกล้วย ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีรสชาติแปลกใหม่ ไม่เหมือนผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบที่มีจำหน่ายอยู่ทั่ว ๆ ไป

ภาพที่ 4. ก๋วยฉาบตาลโดนด

3.2.กิจกรรมการพัฒนาโลโก้กลุ่ม

กลุ่มเปาเปาเป็นกลุ่มที่เกิดการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชนที่สนใจในเรื่องของการทำขนม แต่สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ยังขาดศักยภาพในด้านการออกแบบและการใช้เทคโนโลยี และภายในกลุ่มยังมีปัญหาด้านการตลาด จึงนำมาสู่แนวคิดการพัฒนาโลโก้กลุ่ม เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นกลุ่ม โดยได้มีการออกแบบโลโก้ทั้งหมด 5 แบบ เพื่อเป็นตัวเลือก โดยในการออกแบบโลโก้ให้ความสำคัญกับความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม รูปลักษณ์ที่จดจำง่าย สื่อความหมายได้ และมีความร่วมสมัย กล่าวคือ เหมาะกับกาลเวลา ไม่ตกยุค หรือล้าสมัยในเวลาอันรวดเร็ว หลังจากนั้นสมาชิกกลุ่มได้เลือกโลโก้เพียง 1 แบบ เพื่อใช้เป็นโลโก้กลุ่ม ทำให้กลุ่มมีโลโก้เป็นของตนเองที่แสดงถึงความเป็นกลุ่ม

3.3 กิจกรรมการพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์

การพัฒนาฉลากผลิตภัณฑ์ใช้แนวคิดเดียวกับการพัฒนาโลโก้กลุ่ม กล่าวคือ เพื่อต้องการแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และเพื่อเป็นการยกระดับและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นชาลาเปาตาลโดนด โดนัทตาลโดนด วาฟเฟิลตาลโดนด และก๋วยฉาบน้ำตาลโดนด ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ยังไม่มีฉลากผลิตภัณฑ์ ดังนั้น

จึงได้มีการพัฒนาหลากหลายผลิตภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดที่เน้นการตอบโจทย์ โดยให้ความสำคัญกับความทันสมัย ความเป็นเอกลักษณ์ และความสวยงาม เพื่อดึงดูดลูกค้าให้จดจำแบรนด์สินค้าและกลับมาซื้อซ้ำอีกในครั้งต่อไป

3.4 กิจกรรมการสร้างเพจสินค้า

กลุ่มเปาเปาเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นใหม่ยังไม่เข้มแข็งทั้งในเรื่องของผลิตภัณฑ์และการตลาดด้วยเหตุนี้จึงมีแนวคิดในการสร้างเพจสินค้า ผ่านเพจ Facebook เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดให้กับสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเป็นการตลาดแบบออนไลน์ทำให้สมาชิกกลุ่มมีช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มยังมีข้อจำกัดในเรื่องขององค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี และที่ผ่านมาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นการขายในกรณีที่มีการสั่งซื้อเป็นหลัก และการขายผ่านตัวแทนซึ่งเป็นชาวบ้านในชุมชนที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติก โดยตัวแทนจะรับไปจำหน่ายต่อให้กับผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติก สำหรับการสร้างเพจสินค้าของกลุ่มนอกจากจะเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้กับสมาชิกกลุ่มแล้ว ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้เป็นอย่างดีอีกด้วย แต่ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มจะต้องมีการสร้างความเคลื่อนไหวของเพจสินค้าอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อสร้างทางเลือกให้ผู้บริโภคได้เห็นภาพและตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเปาเปา

4. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนา กลุ่มเปาเปา

4.1 การพัฒนากลุ่มและกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความชัดเจน โดยมอบหมายหน้าที่ให้ชัดเจน สร้างแผนธุรกิจเพื่อเป็นเข็มทิศนำทางในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม ตลอดจนมีการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

4.2 การส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

4.3 การส่งเสริมและสร้างกิจกรรมให้กับกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม และสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของและการดำเนินงานของกลุ่มร่วมกัน

4.4 การประชาสัมพันธ์กลุ่มให้เป็นที่รู้จักโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ในเรื่องการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่ม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ชุมชนตำบลวัดจันทร์เป็นชุมชนชนบท มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบชายฝั่งทะเล และที่ราบลุ่ม สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย เหมาะแก่การเพาะปลูก และมีต้นตาลโตนดเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ โดยกลุ่มเปาเปาเป็นการรวมตัวของชาวบ้านในชุมชน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2563 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เพิ่งก่อตั้งจึงยังมีโครงสร้างและการบริหารงานไม่ชัดเจน นอกจากนี้กลุ่มยังมีปัญหาในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ จึงนำมาสู่แนวความคิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยมีการดำเนินงาน 4 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการพัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ได้แก่ กิจกรรมการต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิม ได้แก่ ซาลาเปา และกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่ โดนัทจิ๋วตาลโตนด วาฟเฟิลตาลโตนด และกล้วยฉาบน้ำตาลโตนด 2) กิจกรรมการพัฒนาโลโก้กลุ่ม 3) กิจกรรมการพัฒนานหลากหลายผลิตภัณฑ์ และ 4) กิจกรรมการสร้างเพจสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ อมรรัตน์ อนันต์วรพงษ์ (2557) ที่พบว่า ผลิตภัณฑ์ของชุมชนขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในเรื่องของตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย การนำตราสัญลักษณ์ของชุมชนไปทำหน้าที่สื่อประชาสัมพันธ์บนหลากหลายสินค้าที่ชุมชนได้ผลิตขึ้นมา จะสามารถส่งเสริมการขายได้ และถือเป็นการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่ง งานศึกษาของ จิตพนธ์ ชุมเกต (2560) ที่พบว่า การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าของหมู่บ้านผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นต้องสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่า มีมาตรฐาน มีเอกลักษณ์โดดเด่น และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วยสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน และทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และงานศึกษาของ กฤษณะ ดาราเรือง (2560) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดวิสาหกิจชุมชน มีกลยุทธ์แก้ไข ได้แก่ 1) พัฒนาบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์สินค้า ตลอดจนรูปแบบการจัดกลุ่มบรรจุภัณฑ์ที่หลากหลาย 2) สร้าง Brand Online ผ่าน Social Branding และ 3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรที่สอดคล้องกับความต้องการ กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ (1) ศึกษาความต้องการของผู้บริโภคตลอดจนกลยุทธ์ของสินค้า Modern Trade และ (2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและงานศึกษาของ สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ และสุทธิพร เปี่ยมสุวรรณกิจ (2562) ที่พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปุ๋ยอินทรีย์บ้านนางแลมีปัญหาการดำเนินการ กล่าวคือ ขาดความรู้การแปรรูป ขาดเทคโนโลยีการผลิต บรรจุภัณฑ์ไม่ดึงดูดใจ ไม่มีเอกลักษณ์ ไม่ได้มาตรฐาน ขาดความรู้เรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ กำลังการผลิตน้อย ทุนน้อย เครื่องมืออุปกรณ์ไม่ทันสมัย ผลิตภัณฑ์ไม่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและประชาชน จึงนำมาสู่แนวความคิด

พัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ 1) การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์กล้วยตาก และสับปะรดอบแห้ง ด้านรสชาติ สี และกลิ่น ที่สามารถเก็บรักษาได้นาน บรรจุภัณฑ์สวยงามแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชน 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นใหม่ ได้แก่ บาร์กล้วยตาก และกล้วยอบน้ำผึ้งคาราเมล ทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและประชาชนเพิ่มขึ้น และกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนยังคงยึดหลักการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นร้อยละ 80 ที่กลุ่มสามารถผลิตได้เอง ซึ่งเป็นการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มเปาเปา ได้แก่ 1) การพัฒนากลุ่มและกำหนดโครงสร้างของกลุ่ม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความชัดเจน 2) การส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยี 3) การส่งเสริมและสร้างกิจกรรมให้กับกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ และ 4) การประชาสัมพันธ์กลุ่มให้เป็นที่รู้จักโดยผ่านช่องทางต่าง ๆ โดยเฉพาะช่องทางสื่อออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ สมชาย น้อยฉ่ำ, วรินทร์ธร ธารสารสมบัติ และสุภา แสงจินดาวงษ์ (2561) ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการบริหารและดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนว่า ควรมีการกำหนดโครงสร้างบริหารองค์กรและการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน และกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่ครอบคลุม รวมถึงการมีระบบบัญชี และควบคุมตรวจสอบได้ง่าย และงานศึกษาของ อัจฉรา มลิวงค์ และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2553) ที่พบว่า แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้องให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้เป็นหน่วยงานหนุนเสริม ผลักดัน และสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การสร้างองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกและให้สมาชิกในกลุ่มเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อพัฒนาไปสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน โดยเฉพาะทรัพยากร “ตาลโตนด” ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมและพัฒนากลุ่ม โดยกลุ่มหรือชุมชน

สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มและชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถนำองค์ความรู้ไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อขยายผลในชุมชนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สมาชิกกลุ่มควรมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างแท้จริง

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบนฐานทรัพยากรชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนฐานทรัพยากรชุมชนไปขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการนำทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่ม จากทุนทรัพยากรในชุมชน

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปสู่การขอเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้า เช่น ออย. และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นต้น

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด

2.4 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการตอบสนองของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ ดาราเรือง. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์ทางการตลาดวิสาหกิจชุมชน บ้านเขาแหลม จังหวัดนครสวรรค์. *สุทธิปริทัศน์*, 31(100), 130-143.

- จิตพนธ์ ชุมเกต. (2560). การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
ทางการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทยมุสลิม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบูรณ์.
(รายงานการวิจัย). เพชรบูรณ์: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ลักษณาพร โรจน์พิทักษ์กุล. (2550). การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์และส่งเสริมผลผลิตจาก
ตาลโตนด: กรณีศึกษาชุมชนตำบลปากน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชบุรี, หนองคาย.
- สมชาย น้อยคำ, วรินทร์ธร ธรรมสมบัติ, และ สุภา แสงจินดาพงษ์. (2561). การบริหาร
จัดการวิสาหกิจชุมชน อำเภอบ้านนา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารเกษมบัณฑิต*,
19(ฉบับพิเศษเดือนมีนาคม), 130-139.
- สุภัทณี เปี่ยมสุวรรณกิจ และสุทธิพร เปี่ยมสุวรรณกิจ. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ
การท่องเที่ยวตำบลนางแล อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย. ใน *การประชุมวิชาการด้าน
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2 “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นวัตกรรม
สร้างสรรค์สังคม”* (น. 1059-1068). สืบค้นจาก <http://human.skru.ac.th/husoconference/conf/P37.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลวัดจันทร์. (2562). แผนพัฒนาสี่ปี (๒๕๖๑-๒๕๖๔). สืบค้นจาก
<http://www.watchan.go.th/content/developPlan>.
- อมรรัตน์ อนันต์วรพงษ์. (2557). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนบางหัวเสือจังหวัด
สมุทรปราการ ตามแนวคิดพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์
วิชาการ วิจัยและงานสร้างสรรค์ ราชภัฏธนบุรี*, 1(2), 126-151.
- อัจฉรา มลิวงศ์, และ ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. (2553). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะ อำเภอมะนัง จังหวัด
ลำปาง. ใน *การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554 “การพัฒนา
อนาคตชนบทไทย: รากฐานที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน”* (น. 300-304).
ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1990). *The action research planner*. Geelong:
Deakin University Press.

การศึกษาเปรียบเทียบความหมายและหลักการระหว่าง
วิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชน *
Comparative Study of definition and principles between
Social Enterprises and Community-based Enterprise

ภัทรภรณ์ จุมพรม

Pattaraporn Jumporm

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Graduated School of Public Administration, NIDA, Thailand

E-mail: Pattaraporn.jum@stu.nida.ac.th

บทคัดย่อ

วิสาหกิจเพื่อสังคม (SEs) และวิสาหกิจชุมชน (CBEs) เป็นแนวคิดที่มีความคล้ายคลึงกัน จึงมักถูกเข้าใจผิดว่าทั้งสองแนวคิดนี้เป็นเรื่องเดียวกัน บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างสองแนวคิดทั้งในแง่ของความหมายและหลักการ พร้อมกับยกตัวอย่างวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย วิสาหกิจเพื่อสังคม เป็นนวัตกรรมทางสังคมใช้รูปแบบและกลยุทธ์เชิงธุรกิจแต่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคม มุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจควบคู่กับพัฒนาสังคม รวมไปถึงสิ่งแวดล้อม ส่วนวิสาหกิจชุมชน เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการสร้างรายได้ และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อให้คนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน สร้างความสามารถทางการแข่งขัน รวมถึงการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ ในระดับที่สูงขึ้นในอนาคต การยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้กลายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม จะเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

* ได้รับบทความ: 4 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 10 สิงหาคม 2564; ตอรับตีพิมพ์: 20 สิงหาคม 2564

คำสำคัญ: วิสาหกิจเพื่อสังคม; วิสาหกิจชุมชน; การเปรียบเทียบ

Abstract

Social Enterprises and Community-based Enterprise as often misunderstood by the public as the same. For understanding the differences between these two concepts, this article aims to illustrate different issues between the two such as meaning and principles It's provide some concept examples of social enterprises and community-based enterprises in Thailand. Social enterprise is a social innovation embarking business models and strategies with an aim to solve social problems, to create economic prosperity, social development, and to save the environment at the same time. Rather, community-based enterprise is about to promote local wisdom in order to generate income, to develop a management service model enabling local people to be self-reliant, and strengthen the community economy, also, to build competitiveness in order to drive community-based enterprise to become community's entrepreneurs in the future. Therefore, developing a community-based enterprise to be a social enterprises will be an important guideline for sustainable development in the future.

Keywords: social enterprises; community-based enterprise; comparative study

1. บทนำ

วิสาหกิจเพื่อสังคม (SEs) และวิสาหกิจชุมชน (CBEs) มักถูกเข้าใจผิดว่าทั้งสองแนวคิดนี้เหมือนกันและเป็นเรื่องเดียวกัน อีกทั้งยังมักถูกมองว่าเป็นการทำกิจกรรมเพื่อสังคมในรูปแบบของความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) เนื่องจากการจัดกิจกรรมของทั้งสองแนวคิดมักมุ่งเน้นไปที่ชุมชนหรือท้องถิ่นแต่ในความเป็นจริงแล้วทั้งวิสาหกิจเพื่อสังคม (SEs) และวิสาหกิจชุมชน (CBEs) มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญและเป็นพื้นฐาน

ของการเรียนรู้ ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบวิสาหกิจเพื่อสังคม (SEs) และวิสาหกิจชุมชน (CBEs) ครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทั้งสองแนวคิดโดยเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่าง จุดเด่น ข้อจำกัดพร้อมทั้งยกตัวอย่างของวิสาหกิจเพื่อสังคม และวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทยเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพของความเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. วิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprises: SEs)

วิสาหกิจเพื่อสังคมจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ใช้รูปแบบและกลยุทธ์เชิงธุรกิจแต่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาสังคม มุ่งสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจควบคู่กับการพัฒนาสังคม รวมถึงสิ่งแวดล้อม สำหรับประเทศไทย เป็นแนวคิดใหม่คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักและไม่เข้าใจว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมคืออะไรและมีเป้าหมายอย่างไร ดังนั้นจึงมักถูกเข้าใจผิดว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือเป็นธุรกิจเพื่อสังคมในส่วนของกิจกรรมแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR)

1. ความหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคม

นิยามของ “วิสาหกิจเพื่อสังคม” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 หมายถึง บริษัท ห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย ซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้าหรือการบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นเป้าหมายหลักของกิจการ และได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคมฉบับนี้ (พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม, 2562) มีนักวิชาการหลายคนให้ความหมายของวิสาหกิจเพื่อสังคมเอาไว้หลากหลาย อาทิ “วิสาหกิจเพื่อสังคม” คือ องค์กรทางธุรกิจที่มีความแตกต่างไปจากองค์กรธุรกิจรูปแบบเดิม กล่าวคือ เป็นการดำเนินธุรกิจสายกลางระหว่างองค์กรธุรกิจที่มุ่งแสวงหากำไรและองค์กรธุรกิจแบบไม่แสวงหากำไร (ประพิน นุชเปี่ยม, ดิณุทธธศน์ ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล, 2561) หรือ “วิสาหกิจเพื่อสังคม” คือ การทำธุรกิจที่มุ่งหาผลกำไร แต่ผลกำไรนั้นไม่ได้ทำเพื่อจัดสรรให้กับเจ้าของธุรกิจเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของธุรกิจเพียงเท่านั้น แต่ยังนำผลกำไรที่ได้มานั้นจัดสรรสำหรับนำไปช่วยพัฒนาสังคม (Ridley-Duff, 2008; ประพิน นุชเปี่ยม, ดิณุทธธศน์ ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล, 2561) และอีกนัยหนึ่ง “Social Enterprise” หมายถึง ธุรกิจที่มีพื้นฐานหลักคือทำเพื่อสังคม ธุรกิจที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมเป็นหลักที่มีการลงทุนซ้ำเพื่อชุมชน

มากกว่าการเพิ่มผลกำไรสูงสุดให้กับผู้ถือหุ้นและเจ้าของธุรกิจ (Department of Trade and Industry, 2003)

จากความหมายที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจเพื่อสังคม คือ การทำธุรกิจของบริษัท ห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ที่มีลักษณะของการบูรณาการระหว่างองค์การที่แสวงหาผลกำไรและองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินงานเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายสินค้าหรือการบริการ มีการดำเนินการไปในลักษณะของการทำธุรกิจที่ทำเพื่อสังคมเป็นหลัก มองไปในระยะยาวและต่อเนื่อง ต้องทำธุรกิจให้มีผลกำไรก่อน จากนั้นนำผลกำไรที่ได้มานั้นจัดสรรเพื่อที่จะนำไปพัฒนาสังคม

2. ลักษณะของวิสาหกิจเพื่อสังคม

วิสาหกิจเพื่อสังคมที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 จะต้องมีลักษณะ 6 ประการดังต่อไปนี้ (ประพิน นุชเปี่ยม, ตัญทรศน์ ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล, 2561) ประการแรก มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการจ้างงานแก่บุคคลผู้สมควรได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม ประโยชน์ส่วนรวมอื่นหรือค้ำประกันประโยชน์ให้แก่สังคม ประการที่ 2 มีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 มาจากการจำหน่ายสินค้าหรือการบริการ เว้นแต่กิจการที่ไม่มีการแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้ถือหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น อาจมีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ประการที่ 3 นำผลกำไรไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ตามประการที่ 1 คือ ส่งเสริมการจ้างงาน และแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นเจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของผลกำไรทั้งหมด โดยให้ถือว่าการลงทุนในกิจการของตนเอง ซึ่งมีกระบวนการผลิต การบริการหรือการขยายกิจการที่มีลักษณะตามวัตถุประสงค์หลักตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนดเป็นการนำผลกำไรไปใช้เพื่อสังคม ประการที่ 4 มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี ประการที่ 5 ไม่เคยถูกเพิกถอนการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม เว้นแต่พ้นกำหนด 2 ปีนับถึงวันยื่นคำขอจดทะเบียนเพื่อขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้ และประการที่ 6 ไม่มีหุ้นส่วน กรรมการหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นซึ่งถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 25 ขึ้นไป ซึ่งเคยเป็นหุ้นส่วน กรรมการหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนนิติบุคคล หรือผู้ถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 25 ขึ้นไปในกิจการที่เคยถูกเพิกถอนการจดทะเบียน เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นกับการกระทำของนิติบุคคลที่เป็นเหตุให้ถูกเพิกถอนการจดทะเบียน

วิสาหกิจเพื่อสังคมออกแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ไม่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น 2) วิสาหกิจเพื่อสังคมที่ประสงค์จะแบ่งปันกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น (ประพิน นุชเปี่ยม, ดิณุทธธรรณ ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล, 2561)

3. จุดเด่น

วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นแนวคิดที่จะช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ เกิดการพัฒนาสังคมโดยการใช้นวัตกรรมทางธุรกิจที่เป็นการผสมผสานระหว่างองค์การไม่แสวงหากำไรและองค์การธุรกิจ เป็นการทำธุรกิจที่มีเป้าหมายเพื่อทำกำไรและทำให้สังคมเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน มีการออกแบบโมเดลทางธุรกิจ (Business Model) โดยแนวคิดนี้ไม่จำเป็นต้องทำเป็นเรื่องของสินค้าเพียงอย่างเดียวและไม่มองคน หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เป็นการมองภาพใหญ่ คือ สังคม อาจเริ่มต้นจากการทำธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) และเมื่อประสบความสำเร็จแล้วจึงยกระดับขึ้นมา เป็นการทำธุรกิจอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือกันของคนในสังคม นำไปสู่การชดเชยอัตราการนำเข้าสินค้า บริการหรือวัตถุดิบจากต่างประเทศ ซึ่งสิ่งนี้ตอบสนองกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นอย่างมากที่มีความต้องการให้สิ่งต่าง ๆ สามารถดำรงไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็น วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นกลไกหลักที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เน้นสร้างความเข้มแข็งจากสังคมเป็นหลัก เข้าใจและเข้าถึงสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ซึ่งสิ่งนี้จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

4. ข้อจำกัด

ในปัจจุบันวิสาหกิจเพื่อสังคมยังเป็นที่รู้จักไม่มากนัก รวมไปถึงการไม่เข้าใจอย่างแน่ชัดว่าที่จริงแล้วหัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คืออะไร นอกจากนี้วิสาหกิจเพื่อสังคมยังคงมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

4.1 ด้านการเงิน สำหรับการเงินและการลงทุนของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นถือได้ว่าเป็นความท้าทายของเจ้าของกิจการเนื่องจากการเริ่มต้นดำเนินธุรกิจหรือกิจการต้องลงทุนด้วยเงินและทรัพยากรของเจ้าของกิจการเอง ไม่มีการสนับสนุนเงินช่วยเหลือเช่นเดียวกับวิสาหกิจชุมชนและรายได้จะต้องไม่ได้มาจากการบริจาค หากมีระบบการเงินที่ไม่มีสภาพคล่องอาจจะทำให้กิจการขาดทุนได้

4.2 ด้านการบริหารจัดการ นอกจากการดำเนินกิจการให้มีผลกำไรแล้ววิสาหกิจเพื่อสังคมยังจะต้องนำกำไรกว่า 70% เพื่อลงทุนซ้ำให้เกิดการจ้างงานหรือคืนประโยชน์ให้สังคมอีกด้วย ซึ่งในการดำเนินธุรกิจตามปกติการรักษาไว้ซึ่งผลกำไรนั้นก็ก็เป็นเรื่องที่ทำหามาอยู่แล้ว

4.3 ด้านการตลาด วิสาหกิจเพื่อสังคมมักนำการตลาดรูปแบบของการตลาดดิจิทัลเข้ามาใช้ ซึ่งการตลาดดิจิทัลนั้นเป็นการทำการตลาดที่ลงทุนน้อย ทำให้เกิดการแข่งขันที่สูงขึ้น และความน่าเชื่อถือลดน้อยลง อาจทำให้วิสาหกิจเพื่อสังคมเติบโตได้ยาก (AmicaDigital, 2020)

4.4 ด้านกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ถึงแม้วิสาหกิจจะมีพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมรองรับแต่ก็ยังมีช่องว่างทางกฎหมายที่อาจทำให้ถูกนำไปใช้หาผลประโยชน์ส่วนตน อาทิ การรับความช่วยเหลือทางด้านภาษี เป็นต้น และภายใน พ.ร.บ. ยังมีการกำหนดเกี่ยวกับการเป็นนิติบุคคลซึ่งหากต้องการจะดำเนินการรูปแบบเจ้าของคนเดียว เพื่อให้การดำเนินงานสะดวก รวดเร็วยังไม่สามารถทำได้ (ประพิน นุชเปี่ยม, ตัญญุพรรณ ประทีปพรณรงค์ และ บงกช เจนจรัสสกุล, 2561)

5. ตัวอย่างวิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย

โดยผู้เขียนได้ทำการคัดเลือกวิสาหกิจเพื่อสังคมที่ยังมีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และมีความร่วมมือกันภายในวิสาหกิจอย่างเข้มแข็ง ได้แก่ “บริษัท เด็กพิเศษ วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด” เป็นกิจการเพื่อสังคม 1 ใน 15 กิจการที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการส่งเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติเป็นครั้งแรก โดยบริษัทเด็กพิเศษเริ่มต้นจากการทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กพิเศษที่จังหวัดพังงา นายกัมปนาท มหันต์ ผู้ปกครองของเด็กพิเศษที่รวมกลุ่มของพ่อแม่ผู้ปกครองเด็กพิเศษอีก 6 ครอบครัว ร่วมกันคิดและวางแผนเพื่อให้เด็กพิเศษสามารถพึ่งพาตนเองได้ในวันที่ไม่มีผู้ปกครองคอยดูแล บ้านเด็กพิเศษมีความต้องการที่จะเป็นต้นแบบทางธุรกิจให้อีก 76 จังหวัด เพื่อให้กลุ่มเด็กพิเศษมีกิจการเป็นของตนเอง สร้างอนาคตของตนเอง ลดภาระต่อภาครัฐและสร้างประโยชน์แก่สังคม ภายในบริษัทมีการพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการ โดยผู้ปกครองและเด็กพิเศษทำงานและดำรงชีวิตไปด้วยกัน บริษัทเด็กพิเศษดำเนินการสร้างธุรกิจสำหรับเด็กพิเศษและร่วมกันเป็นเจ้าของผลผลิตสินค้าคุณภาพเพื่อสังคมคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ของบริษัทจัดอยู่ในกลุ่ม Personal Care และทางบริษัทจะนำผลกำไร 70% ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าแบรนด์ AVAAUTIS มาสร้างระบบ อาคารและสถานที่ รวมไปถึงเงินลงทุนหมุนเวียนสำหรับการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายต่อไป (บริษัท เด็กพิเศษ วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด, 2564)

3. วิสาหกิจชุมชน (Community-based Enterprise: CBEs)

เป็นแนวคิดที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 จากการผลักดันของผู้แทนชุมชนที่ต้องการมีกฎหมายที่รองรับการดำเนินงานของชุมชน และให้มีการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังมีมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับวิสาหกิจชุมชนเฉพาะที่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่ไม่ได้เป็นนิติบุคคล เพื่อลดภาระด้านภาษี วิสาหกิจชุมชนมีเจตนารมณ์ คือ เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดการสร้างรายได้และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อให้คนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน สร้างความสามารถทางการแข่งขัน รวมถึงการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงขึ้นในอนาคต โดยวิสาหกิจชุมชนอยู่ภายใต้การดูแลของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560)

1. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

นิยามของ “วิสาหกิจชุมชน” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 หมายถึง กิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิต บริการ หรืออื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันโดยมีวิถีชีวิตเดียวกัน มีผูกพันกันภายในท้องถิ่น รวมตัวกันดำเนินกิจการทั้งรูปแบบนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560)

นักวิชาการหลายคนให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนเอาไว้หลากหลาย อาทิ “วิสาหกิจชุมชน” หมายถึง การประกอบการขนาดเล็กและขนาดย่อมเพื่อจัดการทุนของชุมชนด้วยความสร้างสรรค์ พึ่งพาตนเองได้ มีความเพียงพอทั้งในครอบครัว ชุมชน และทุนของชุมชน นั้นหมายความว่ารวมถึงทรัพยากร ผลิตผล ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและทุนทางสังคม ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและยั่งยืนยังประโยชน์ให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวิสาหกิจนั้นเป็นหลัก (ระบบสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.)

หรือ “วิสาหกิจชุมชน” คือ การประกอบการเพื่อการจัดการ “ทุนของชุมชน” อย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง และเพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.)

อีกนัยหนึ่ง “วิสาหกิจชุมชน” คือ การรวมตัวกันของกลุ่มคน เพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และเป็นเจ้าของ ร่วมกันรับผิดชอบผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินงานเป็นกลุ่มกิจกรรมที่ชาวบ้านใช้ในการผลิตของกินหรือของใช้ ซึ่งวิธีการผลิตนั้นเป็นการทำแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ใช้วัตถุดิบที่หาได้ง่ายภายในชุมชน และมุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก เมื่อมีช่องทางที่เพิ่มขึ้นก็จะมีการขยายไปสู่ตลาดภายนอกชุมชน (Chantawong, Phumturan, & Phraratrattanawatee, 2020)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการและรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจเป็นการแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งทุนของชุมชนไม่ใช่เพียงตัวเงินแต่ยังหมายความรวมถึงทรัพยากร ผลผลิต ความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ มุ่งตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก มีรูปแบบทั้งเป็นนิติบุคคล และไม่ใช่นิติบุคคล

2. ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

2.1 วิสาหกิจชุมชนต้องมียุทธศาสตร์ประกอบตามที่สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างน้อย 7 ประการ ดังต่อไปนี้ ประการแรก ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ ประการที่ 2 ผลผลิตมาจากกระบวนการภายในชุมชน ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชนเป็นหลัก ประการที่ 3 มีความริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ประการที่ 4 เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพื้นฐานและนำไปผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ประการที่ 5 มีรูปแบบการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประการที่ 6 มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญ และประการที่ 7 มีเป้าหมายคือการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.)

2.2 วิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) กิจการการผลิตสินค้า 2) กิจการการให้บริการ และ 3) กิจการอื่นที่ทำให้เกิดการพัฒนา หรือแก้ไขปัญหามุมชุมชน และสหกรณ์ (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.) และวิสาหกิจชุมชนได้แบ่งระดับของวิสาหกิจชุมชนออกได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับครอบครัว คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองเป็นการประกอบกิจกรรมเพื่อกินใช้ในครอบครัว เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร 2) ระดับชุมชนและเครือข่าย คือ วิสาหกิจชุมชนแบบพอเพียง เป็นการประกอบ

กิจการโดยกลุ่มเพื่อตอบสนองการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชนและเครือข่าย ไม่เน้นผลกำไรสูงสุดแต่จะเน้นที่การช่วยให้สมาชิกสามารถลดค่าใช้จ่ายและช่วยสร้างรายได้ นำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน (ระบบสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน, ม.ป.ป.)

3. จุดเด่น

วิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการออม ส่งเสริมการเรียนรู้ และส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยการใช้ทรัพยากรที่หาได้ง่ายภายในชุมชน มีต้นทุนต่ำ นำมาผลิตสินค้าจำหน่ายเป็นการสร้างรายได้ และบริโภคเองเพื่อลดค่าใช้จ่าย แนวคิดนี้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นความคิด ทำ อุปโภค และบริโภคด้วยชาวบ้านเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น เมื่อท้องถิ่นเข้มแข็งก็จะนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็งได้ต่อไปในอนาคต

4. ข้อจำกัด

แนวคิดวิสาหกิจชุมชนยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลากหลายด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ด้านการตลาดที่ยังคงไม่สามารถขยายตลาดให้กว้างขึ้นได้ 2) ด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดเงินทุนสำหรับการหมุนเวียนและขาดการทำระบบบัญชีที่มีประสิทธิภาพ 3) ด้านกฎหมายที่ในบางชุมชนมีการใช้ช่องว่างทางกฎหมายนำเงินทุนที่ขอรับจากหน่วยงานภาครัฐไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นแทนที่จะนำมาใช้สำหรับช่วยเหลือชุมชน และ 4) ด้านการบริหารงาน เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นการดำเนินงานด้วยตนเองของชาวบ้านในชุมชนทำให้ยังขาดความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการบริหารจัดการให้เป็นระบบ บางครั้งยังขาดทักษะความรู้ในการใช้เทคโนโลยีที่มีความจำเป็นสำหรับการบริหารจัดการ

5. ตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย

ผู้เขียนได้ทำการคัดเลือกวิสาหกิจชุมชนที่ยังมีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและมีความร่วมมือกันภายในวิสาหกิจอย่างเข้มแข็ง ได้แก่ “วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านโนน” เป็นวิสาหกิจชุมชนของอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ รหัสทะเบียน :4-31-19-01/1-0001 จังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งอยู่เลขที่ 65 หมู่ที่ 7 ตำบลหนองแวง อำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเป็นรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มสตรีในตำบลบ้านโนนที่ประกอบอาชีพทอเสื่อกก เมื่อปี พ.ศ. 2547 และได้จัดตั้งขึ้นเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรบ้านโนน เมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยมีการผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ทำจากต้นกก แปรรูปเป็นเสื่อกกที่หลากหลายรูปแบบ อาทิ

กล่องกระดาษทึบจากสีจากเปลือกเป็นต้น เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณและวัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม (สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์บุรีรัมย์, ม.ป.ป.)

4. ความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชน

ในส่วนนี้เป็นส่วนของการวิเคราะห์ สรุปและเรียบเรียงโดยผู้เขียนจากการใช้ข้อมูลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปความแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชนได้ดังต่อไปนี้

1. คำนิยาม หรือ คำจำกัดความ

วิสาหกิจเพื่อสังคม หมายถึง การทำธุรกิจ ของบริษัท ห้างหุ้นส่วน นิติบุคคล หรือนิติบุคคลอื่นที่บูรณาการระหว่างองค์การที่แสวงหาผลกำไรและองค์การที่ไม่แสวงหาผลกำไร ดำเนินงานธุรกิจเพื่อสังคมเป็นหลัก ดำเนินธุรกิจในระยะยาวและต่อเนื่อง ต้องทำให้ธุรกิจให้มีผลกำไร และนำผลกำไรที่ไปพัฒนาสังคม

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์โดยเป็นกิจการของชุมชนเอง ผลิตสินค้า การให้บริการและรูปแบบอื่น ๆ ที่อาจเป็นการแก้ปัญหาของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทุนทางสังคม เป็นได้ทั้งนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล

2. เป้าหมาย

วิสาหกิจเพื่อสังคม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสังคม แต่มุ่งเน้นที่ผลกำไรก่อน จากนั้นจึงนำผลกำไรที่ได้ไปลงทุนเพื่อสังคม โดยมีการแบ่งสัดส่วนผลกำไรทั้งหมด 30% สำหรับแบ่งปันกำไรให้แก่เจ้าของกิจการหรือผู้ถือหุ้นได้ และอีก 70% จะต้องนำกลับไปลงทุนซ้ำ และไม่จำเป็นต้องทำกิจการกับชุมชนเหมือนกัวิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชน มีเป้าหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจในระดับชุมชนเป็นหลัก ไม่ได้หวังผลกำไรเหมือนการทำธุรกิจทั่วไป เป็นการดำเนินการของคนภายในท้องถิ่นตนเองที่มีชื่อตามทะเบียนบ้านเท่านั้นในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของวิสาหกิจ

3. รูปแบบการดำเนินงาน

วิสาหกิจชุมชน ดำเนินงานแบบใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ยกย่องคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนเป็นเจ้าของ และเป็นผู้ดำเนินการ ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรของชุมชนเอง

ใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญ สร้างนวัตกรรมของท้องถิ่นขึ้น รายได้มาจากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการของวิสาหกิจและเงินทุนที่ขอรับจากหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก

วิสาหกิจเพื่อสังคม ดำเนินงานในรูปแบบของธุรกิจ ผลิตและบริการที่มีบุคคล หรือนิติบุคคลเป็นเจ้าของ มีการจ้างงานจากบุคคลภายนอก หรือกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งจะช่วยเหลือ อาทิ กลุ่มคนด้อยโอกาส เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรจากท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง รายได้มาจากการจำหน่ายสินค้าและบริการเป็นหลัก และต้องไม่ได้มาจากการบริจาคหรือขอรับเงินทุนจากภาครัฐ

4. กฎ ระเบียบและข้อบังคับ

วิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานเป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนฉบับที่ 1 พ.ศ.2548 และ พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนฉบับที่ 2 พ.ศ. 2562 ส่วนวิสาหกิจเพื่อสังคม การดำเนินงานเป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562

5. หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจ ควบคุม ดูแล

วิสาหกิจชุมชน อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนวิสาหกิจเพื่อสังคม อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม

5. สรุป

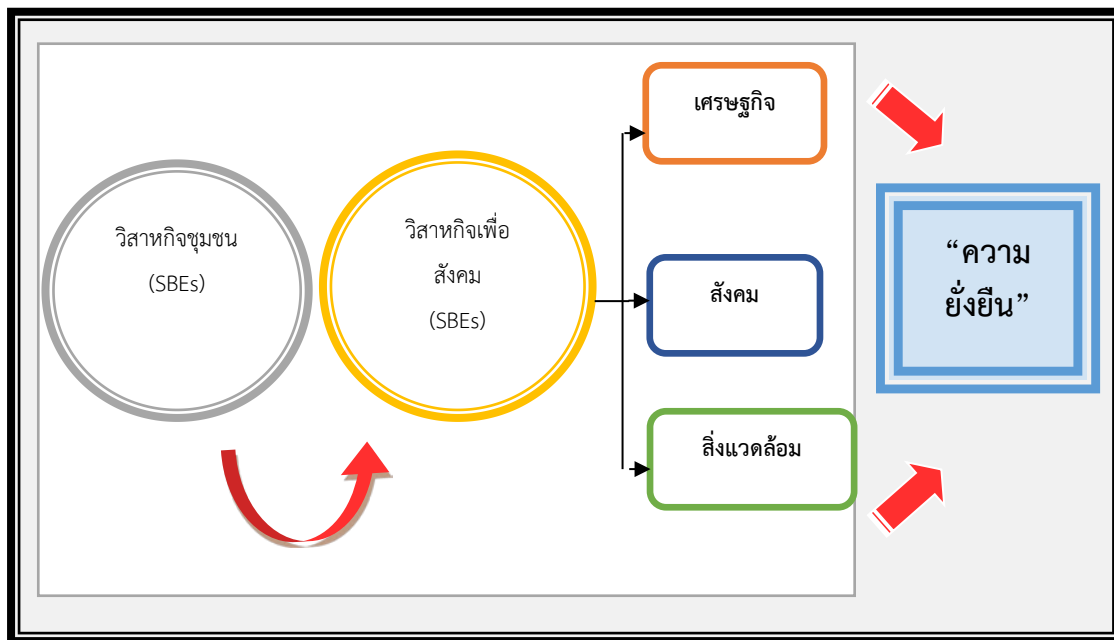
จากการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชน พบว่า แนวคิดสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในระดับชุมชน มุ่งเน้นพึ่งพาเศรษฐกิจของชุมชน หรือท้องถิ่นเท่านั้น แต่แนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคม มีหัวใจสำคัญ คือ การพัฒนาสังคมโดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่เป็นการมองภาพรวมของสังคม มุ่งเน้นให้คนในระดับสังคมมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจภาพรวม และต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย อีกทั้งยังจะเห็นได้ว่า ในประเทศไทยวิสาหกิจชุมชนเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นและดำเนินการมาก่อนแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมทำให้ถูกมองว่าเป็นเรื่องเดียวกันเพียงแต่ใช้คำ หรือชื่อเรียกที่แตกต่างกัน แต่ความจริงแล้วทั้งแนวคิดวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจชุมชนนั้นมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของคำนิยามหรือคำจำกัดความ เป้าหมาย รูปแบบการดำเนินงาน กฎ ระเบียบและข้อบังคับ และหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจ ควบคุม ดูแล นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้มีการเสนอให้ยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้

กลายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งรัฐบาลมีแผนจะคัดเลือกวิสาหกิจชุมชนประมาณ 350 แห่งจากทั้งหมด 70,000 แห่งเพื่อเข้าสู่กระบวนการให้ความรู้ และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมในรูปแบบองค์กรชุมชน (โพส্তুเคย, 2559)

6. องค์ความรู้ใหม่

แม้ว่าทั้งสองแนวคิดนี้มีความแตกต่างกัน แต่การนำข้อดีและพื้นฐานแนวคิดของทั้งสองแนวคิดมาบูรณาการร่วมกันโดยวิธีการยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้กลายเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมผ่านการพัฒนาองค์ประกอบและแนวคิดของวิสาหกิจในระดับของชุมชนให้เป็นไปตามเงื่อนไขของวิสาหกิจเพื่อสังคมที่กำหนดเอาไว้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562 หากทำได้สำเร็จสิ่งนี้จะช่วยส่งเสริมความก้าวหน้าของชุมชน โดยวิสาหกิจเพื่อสังคมในรูปแบบองค์กรชุมชนจะช่วยแก้ไขปัญหามุมชน ทั้งในมิติของเศรษฐกิจ (Economy) สังคม (Social) และสิ่งแวดล้อม (Environment) เนื่องจากวิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นการทำธุรกิจที่มีเป้าหมายเพื่อทำกำไรและทำให้สังคมเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน มองสังคมเป็นเป้าหมายหลักและมุ่งเน้นให้เกิดอุปสงค์จากภายในประเทศทดแทนสินค้าและบริการจากต่างประเทศตามแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนสำหรับคนรุ่นหลัง วิสาหกิจเพื่อสังคมเป็นกลไกหลักที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เน้นสร้างความเข้มแข็งจากสังคมเป็นหลัก เข้าใจ เข้าถึง ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศให้เข้มแข็ง ทำให้ประเทศไทยเกิดการพัฒนายั่งยืนขึ้นจริงได้ในอนาคตดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1. การยกระดับวิสาหกิจชุมชนสู่วิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน. (2560).

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีที่มาอย่างไร. สืบค้นจาก

https://smce.doae.go.th/faq/show.php?faq_id=10

บริษัท เด็กพิเศษ วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด. (2564). บริษัท เด็กพิเศษ วิสาหกิจเพื่อสังคม

จำกัด. สืบค้นจาก <https://www.specialchil.co.th>

ประพิน นุชเปี่ยม, ดิษฐธรณ์ ประทีปพรณรงค์, และ บงกช เจนจรัสสกุล. (2561). วิสาหกิจเพื่อสังคมในประเทศไทย: ข้อเสนอแนะบางประการต่อร่างพระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 11(1), 109-141.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2548. (2548, 18 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 122 ตอนที่ 6 ก, หน้า 1.

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

โพสต์ทูเดย์. (2559). รัฐหนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมดันเศรษฐกิจฐานราก. *โพสต์ทูเดย์*. สืบค้นจาก

<https://www.posttoday.com/economy/news/423632>

ระบบสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน. [ม.ป.ป.]. วิสาหกิจชุมชน. สืบค้นจาก

<https://sites.google.com/site/mjuu5801125372/home/> wisahkic-chumchn

สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์บุรีรัมย์. [ม.ป.ป.]. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

บ้านโนน. สืบค้นจาก <https://buriram.cad.go.th/download/visakakit/visadee55.pdf>

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. [ม.ป.ป.]. วิสาหกิจชุมชนน่ารู้.

สืบค้นจาก <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2#ความหมาย>

AmicaDigital. (2020). How social enterprises can use digital marketing to increase impact. Retrieved from <https://amicadigital.com/business/digital-marketing-social-enterprises/>

Chantawong, N., Phumturian, S., and Phraratrattanawatee. (2020). Development of Community Enterprise Management in Nakhon Sawan Province. *The Journal of Research and Academics*, 3(2), 51-64.

Department of Trade and Industry. (2003). Social enterprise: A strategy for success. Retrieved from <http://www.publicnet.co.uk/abstracts/2003/10/23/social-enterprise-a-strategy-for-success>

Ridley-Duff, R. J. (2008). Social enterprise as a socially rational business. *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 14(5), 291-312.

การนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2558–ปัจจุบัน: ความท้าทายแห่งการเปลี่ยนแปลง *

The Implementing of Commercial Fisheries Policy
B.E. 2558 – Present: The Challenges of Change

บุญวีร์ หนูประกอบ¹ และภาวิดา รังษี²

Punyavee Nooprakop¹ and Pawida Rungsee²

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี¹

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้²

Faculty of Humanities and Social Science,

Suratthani Rajabhat University, Thailand¹

Maejo University at Chumphon, Maejo University, Thailand²

Corresponding Author, E-mail: punyaveenew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ทำการศึกษานโยบายด้านการประมงพาณิชย์ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษานโยบายด้านการประมงพาณิชย์ในประเทศไทย 2) ศึกษาบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน และ 3) วิเคราะห์แนวทางการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ พบว่าในอดีตที่ผ่านมากระบวนการจัดการประมงพาณิชย์ในประเทศไทยไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีการทำประมงจนเกินขีดความสามารถการผลิตของทรัพยากรตามธรรมชาติ ประกอบกับใน พ.ศ. 2558 สหภาพยุโรปได้แจ้งเตือนว่าประเทศไทยไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม หากรัฐบาลไทยไม่แก้ไขปัญหา สหภาพยุโรปจะไม่นำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทย ทำให้รัฐบาล

* ได้รับบทความ: 27 มีนาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 23 เมษายน 2564

ปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการประมงอย่างเร่งด่วน มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและการประกอบอาชีพประมงอย่างมาก โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนํานโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ฝ่ายการเมือง หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย บทความนี้วิเคราะห์ว่าแนวทางการนํานโยบายไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ การป้องกันและการปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมาย การปรับปรุงนโยบาย ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายและภาครัฐมาร่วมกันแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางการนํานโยบายไปปฏิบัติ

คำสำคัญ: การนํานโยบายไปปฏิบัติ; การประมงพาณิชย์; นโยบายการประมง

Abstract

This paper investigates the commercial fisheries policy in Thailand. The objectives are to 1) Study the policy on commercial fisheries in Thailand; 2) Examine the roles of stakeholders in implementing the policy on commercial fisheries from B.E. 2558 to the present; 3) Analyze the guideline for commercial fisheries policy implementation. Previous studies and documentary analysis revealed that the management system of the commercial fisheries in Thailand was inefficient, resulting in the fisheries exceeding the natural resources' production capacity, widely known as overfishing. In B.E. 2558, the European Union (EU) officially warned that if the Thai government does not cooperate with tackling illegal, unreported, and unregulated fishing (IUU Fishing) or not address these issues adequately, the EU will not import the fishery products from Thailand. This prompted the government to change the fisheries policy direction urgently. Then, the Royal Ordinance on Fisheries B.E. 2558 was announced, causing a drastic change in how the government officials work and the fishing occupation. Those involved in this policy implementation are the political departments, state

institutions, government officials, and stakeholders affected by this policy. This paper analyzes that a proper approach towards policy implementation should include preventing and suppressing illegal fishing with concrete participation from all parties concerned. This will encourage people affected by the policy and the government to mutually solve the problems and establish a common guideline for implementing the policy.

Keywords: policy implementation; commercial fisheries; fisheries policy

1. บทนำ

การประมงพาณิชย์ในประเทศไทยเกิดขึ้นมาตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เมื่อเวลาผ่านไปเทคโนโลยีการประมงพัฒนาขึ้น เช่น มีการนำเอา เครื่องมืออวนลากมาใช้ในการประมงเพื่อให้จับสัตว์น้ำได้เพิ่มขึ้น (ภาวิดา รังษี และเศกสรรค์ ยวงวิชัย, 2563) จนกระทั่งประเทศไทยกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าประมงในปริมาณมาก เป็นอันดับต้นของโลก จากข้อมูลพบว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) มีการส่งออกสินค้าด้านการประมงติดอันดับ 1 ใน 10 ของโลก และในพ.ศ. 2557 มีการส่งออกสินค้าประมงมากเป็นอันดับ 4 ของโลก มีมูลค่าการส่งออก 6,565 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 213,362 ล้านบาท (Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO], 2016) การนำสัตว์น้ำในทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์จำนวนมากอย่างต่อเนื่องยาวนาน ภายใต้ฐานคิดที่ว่าสัตว์น้ำในทะเลเป็นของสาธารณะจึงเกิดการทำการประมง อย่างเสรี ประกอบกับกฎหมายด้านการประมง ได้แก่ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ที่มีการบังคับใช้มานาน ทำให้การจัดการประมงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เรือประมงจำนวนมาก ไม่มีทะเบียน ไม่มีใบอนุญาตทำการประมง หรือใช้เรือประมงที่ทำการสวมทะเบียนเรือ รวมถึงใช้ เครื่องมือการทำการประมงไม่ตรงกับใบอนุญาตที่ได้รับจากกรมประมง เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่มีการส่งเสริมและสนับสนุนการจดทะเบียนเรืออย่างจริงจัง ทำให้ข้อมูลเรือไม่สอดคล้องกับ ความเป็นจริง (พศกร โยธินนิรนาท, ผจงรักษ์ กุญแจแก้ว, ไพรินทร์ มากเจริญ, และ ครองธรรม นีละไพจิตร, 2559) เกิดปัญหาการนำสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์ในปริมาณมากจนเกินกว่า

ที่ธรรมชาติจะผลิตขึ้นมาทดแทนได้ การจับสัตว์น้ำใน พ.ศ. 2521 มีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ 126.75 กิโลกรัม/ชั่วโมง ขณะที่ใน พ.ศ. 2548 มีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ 51.456 กิโลกรัม/ชั่วโมง (สิชล หอยมุข, พรอนันต์ ศิริรัตน์, ฐมาวดี ใจเย็น, ทศพล กระจ่างดารา, และ วรลี สิงห์ธงยาม, 2559) อย่างไรก็ตาม รายได้จากการส่งออกสินค้าประมงยังมีมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี ทำให้รัฐบาลไทยไม่ได้จัดการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2558 สหภาพยุโรปได้ให้สถานะธงเหลือง ซึ่งเป็นการประกาศเตือนมายังประเทศไทยเพื่อให้รับทราบว่าเป็นประเทศที่ไม่ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing หรือ IUU fishing) หากรัฐบาลไม่แก้ไขปัญหาภายใน 6 เดือน ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม พ.ศ. 2558 สหภาพยุโรปจะไม่นำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทย (อริยพร โพธิ์สัย, 2560) ซึ่งจะกระทบต่อภาคการประมงทั้งระบบเป็นปัจจัยเร่งให้รัฐบาลทำการกำหนดนโยบายด้านการประมงอย่างเร่งด่วน มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการประมงครั้งสำคัญของประเทศไทย เพราะการน่านโยบายไปปฏิบัติจะต้องเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐและวิธีการทำประมงของผู้ประกอบอาชีพด้านการประมงพาณิชย์ แต่ผลจากการน่านโยบายไปปฏิบัติก็ทำให้เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2562 สหภาพยุโรปได้ให้สถานะธงเขียวเพื่อแสดงการยอมรับความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาการทำประมง IUU ของประเทศไทยซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนประสบความสำเร็จในการยกระดับอุตสาหกรรมการประมงของประเทศทั้งระบบให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล (กระทรวงการต่างประเทศ, 2562) ความสำเร็จข้างต้นมีประเด็นที่น่าสนใจว่าผู้ที่เกี่ยวข้องมีวิธีการน่านโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติอย่างไร

ดังนั้น ในบทความนี้ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาและนำเสนอในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) นโยบายด้านการประมงพาณิชย์ในประเทศไทย และ 2) บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการน่านโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2558-ปัจจุบัน และ 3) วิเคราะห์แนวทางการน่านโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ

2. แนวคิดการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ หมายถึง การแปลงวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในนโยบายซึ่งอาจเป็นกฎหมาย หรือคำสั่งของรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีให้เป็นแนวทาง/แผนงาน/โครงการ /กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วยการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ การวางแผนโครงการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนด การออกแบบองค์การ และการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางการดำเนินงานโครงการที่กำหนดไว้ (มยุรี อนุমানราชธน, 2549) โดยกระบวนการนำสาธารณะนโยบายไปปฏิบัติอาจประกอบด้วยหลายขั้นตอน เริ่มต้นจากการกำหนดกฎพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติ การคาดหมายผลลัพธ์จากการนำนโยบายไปปฏิบัติ การยินยอมปฏิบัติตามกลุ่มเป้าหมาย การพิจารณาผลกระทบจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ผลกระทบจากการตัดสินใจของหน่วยปฏิบัติ และการปรับปรุงกฎระเบียบพื้นฐานที่ใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เหมาะสม (สมพร เฟื่องจันทร์, 2552) ทั้งนี้ องค์การหรือผู้เกี่ยวข้องในการนำนโยบายของรัฐไปปฏิบัติสามารถแบ่งออกเป็นหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเมือง ระบบราชการ ข้าราชการ ผู้รับบริการ หรือผู้ได้รับประโยชน์จากนโยบาย (วรเดช จันทรศร, 2552)

เนื้อหาข้างต้นนำเสนอความหมาย เป้าหมาย กระบวนการ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปวิเคราะห์การนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติต่อไป

3. นโยบายด้านการประมงพาณิชย์ในประเทศไทย

1. หลังจากทีสหภาพยุโรปได้ประกาศแจ้งเตือนประเทศไทยจากปัญหาการทำประมง IUU พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ใช้มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 ออกประกาศและคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติจำนวนมาก จากนั้นเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบแผนและนโยบายด้านการประมง 2 ฉบับ ฉบับแรกคือแผนปฏิบัติการประมงทะเลของประเทศไทย นโยบายแห่งชาติด้านการประมงทะเล พ.ศ. 2558-2562 และแผนฉบับต่อมาคือแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม พ.ศ. 2558-2562 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานตามที่สหภาพยุโรปกำหนดโดยแผนปฏิบัติการกำหนดให้มีการดำเนินงาน ดังนี้

1.1 การนำเรือประมงเข้ามาอยู่ในระบบกฎหมาย ด้วยการออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่รัฐทำการสำรวจจำนวนเรือ เร่งจดทะเบียนเรือประมงและออกใบอนุญาตทำการประมง

1.2 เมื่อภาครัฐสามารถนำเรือประมงเข้าระบบกฎหมายได้แล้วก็ทำการจัดเตรียมระบบควบคุมเพื่อป้องกันการนำเรือประมงผิดกฎหมายกลับมาทำการประมง

1.3 จัดทำกฎหมายด้านการประมงฉบับใหม่คือพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ก่อนที่จะมีการยกเลิก และเปลี่ยนมาใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ซึ่งมีความสอดคล้องกับ IUU Fishing Index ที่กำหนดโดยสหภาพยุโรปและถือเป็นนโยบายด้านการประมงของประเทศไทย

2. ในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์ในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ตลอดจนฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดผลผลิตสูงสุดของสัตว์น้ำที่สามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน โดยกฎหมายมีบทบัญญัติถึงการประมงประเภทต่าง ๆ และมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประมงพาณิชย์ ได้แก่

2.1 กำหนดแนวทางในการจัดการประมงพาณิชย์ของรัฐ ดังนี้ 1) ผู้ประกอบอาชีพประมงไม่สามารถทำการประมงอย่างเสรีแต่ต้องได้รับใบอนุญาตทำการประมงจากรัฐ กล่าวคือเรือทุกลำที่ออกทำการประมงจะต้องมีทะเบียนเรือและใบอนุญาตทำการประมง 2) มีการกำหนดจำนวนวันที่เรือประมงจะได้รับอนุญาตให้ทำการประมงในแต่ละปี รวมถึงกำหนดจำนวนเรือประมงและเครื่องมือที่จะได้รับอนุญาตให้ทำการประมงในแต่ละรอบปีการประมง 3) มีการตรวจสอบการทำประมง ตั้งแต่ก่อนที่เรือจะออกจากท่าเทียบเรือเพื่อไปทำการประมงในทะเล และเมื่อทำการประมงเสร็จแล้วต้องการนำเรือกลับเข้าเทียบท่าเพื่อขายสัตว์น้ำ ผู้ประกอบการต้องแจ้งการเข้าออกเรือประมงกับศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออกเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ 4) ขณะที่เรือทำการประมงในทะเลจะมีเจ้าหน้าที่หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงทะเลคอยลาดตระเวนเพื่อตรวจจับการทำประมงผิดกฎหมาย โดยอุปกรณ์ที่ช่วยในการทำงานคืออุปกรณ์ติดตามเรือที่กฎหมายกำหนดให้ทำการติดตั้งในเรือประมงทุกลำที่มีขนาดตั้งแต่ 30 ตันกรอสขึ้นไป 5) เมื่อเรือจับสัตว์น้ำได้ผู้ควบคุมเรือต้องทำการจดบันทึกข้อมูลพักการจับสัตว์น้ำ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละวันและส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออก เมื่อผู้ควบคุมเรื่อนำเรือเข้าเทียบท่า 6) มีการวางระบบการตรวจสอบทั้งระบบตั้งแต่เรือประมงท่าเทียบเรือ และผู้รับซื้อสัตว์น้ำ เพื่อให้ตรวจสอบได้ว่าสัตว์น้ำมาจากเรือที่ทำการประมงผิดกฎหมายหรือไม่ 7) มีการกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดกฎหมายการประมง

โดยเฉพาะโทษปรับในอัตราสูง จะสังเกตได้ว่าภาครัฐมีการนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน เช่น เมื่อได้ข้อมูลสัตว์น้ำจากสมุดบันทึกการทำประมงแล้วก็นำมาคำนวณค่าผลผลิตสูงสุดที่ยั่งยืนเพื่อวางแผนการจัดการประมงต่อไป การใช้อุปกรณ์ติดตามเรือเพื่อตรวจสอบพิกัดและวิธีการเดินเรือ เป็นต้น

2.2 ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในการจัดการประมง กฎหมายกำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประมงจังหวัดซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของภาคส่วนต่าง ๆ ด้านการประมงในจังหวัด รวมถึงตัวแทนจากภาคประมงพาณิชย์เป็นกรรมการ เพื่อนำเสนอปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการประมงในจังหวัด รวมถึงแนวทางการพัฒนาการประมงเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายการประมงแห่งชาติ อธิบดี หรือรัฐมนตรี

2.3 ประการสุดท้าย กฎหมายคำนึงถึงภาคการประมงอื่น ๆ ที่ใช้ทรัพยากรร่วมกับภาคการประมงพาณิชย์ มีการกำหนดเขตการทำประมงระหว่างเรือประมงพาณิชย์ซึ่งเป็นเรือที่มีขนาดตั้งแต่ 10 ตันกรอสขึ้นไป กับเรือประมงพื้นบ้านเพื่อป้องกันการแย่งชิงทรัพยากร และทำให้พื้นที่ชายฝั่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมถึงมีการคุ้มครองสวัสดิภาพของแรงงานที่ทำงานในเรือประมง

จากสาระสำคัญของนโยบายแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนกฎหมายเพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาการทำประมง IUU ที่กำหนดโดยสหภาพยุโรปและการทำให้ประเทศไทยมีระบบการจัดการประมงที่ได้มาตรฐาน

4. บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ

ผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติมีหลายภาคส่วน และเมื่อวิเคราะห์นโยบายด้านการประมงพาณิชย์จะพบว่ามีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ฝ่ายการเมือง มีบทบาทในการพิจารณาเลือกหน่วยงานมารับผิดชอบการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยเลือกหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาการทำประมง IUU และการจัดการประมง ได้แก่

1.1 หน่วยงานที่ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาการทำประมง IUU นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 10/2558

ลงวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2558 ให้จัดตั้งศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (ศปมผ.) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผล

1.2 หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการประมง นายกรัฐมนตรีซึ่งดำรงตำแหน่งเป็น ประธานคณะกรรมการนโยบายการประมงแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่กำหนดแนวทางการบริหาร สัตว์น้ำให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและสามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมแนวทาง ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ 1) การส่งเสริมมาตรการอนุรักษ์และบริหารจัดการการทำประมงอย่างยั่งยืน 2) การป้องกัน คุ่มครองสิทธิ พัฒนาและส่งเสริมอาชีพความเป็นอยู่ของชาวประมงไทย 3) การ ป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์เกินควรจากทรัพยากรสัตว์น้ำ 4) การป้องกันการทำประมงโดย ไม่ชอบด้วยกฎหมาย 5) การร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ นานาประเทศ รวมตลอดถึงรัฐ ชายฝั่งในการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสถิติในการจับสัตว์น้ำและข้อมูลอื่นใดเกี่ยวกับ การทำประมง โดยกรมประมงจะดำเนินการจัดทำแผนบริหารจัดการประมงให้สอดคล้องกับ นโยบายดังกล่าว เสนอคณะกรรมการพิจารณาและเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ และ ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติต่อไป

2. หน่วยงานของรัฐในระบบราชการ เป็นผู้รวบรวม วิเคราะห์และป้อนข้อมูลให้กับฝ่าย การเมือง รวมถึงกำหนดรายละเอียดในการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ มี 2 หน่วยงานหลัก ๆ ได้แก่

2.1 ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (ศปมผ.) ซึ่งเป็นหน่วยงาน ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ มีผู้บัญชาการทหารเรือเป็นผู้บังคับบัญชาศูนย์ฯ ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีหน้าที่ กำกับดูแลให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนปฏิบัติการแห่งชาติในการแก้ไขปัญหาการทำประมง IUU ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวง คมนาคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงดำเนินงานทำความเข้าใจกับสหภาพยุโรป

สาเหตุที่จะต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาใหม่เพราะการให้หน่วยงานเดิมรับนโยบายใหม่ ระเบียบประจำจะเป็นอุปสรรคต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยเฉพาะในเรื่องของการ เปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากมีนโยบายใหม่ออกมา มักจะหลีกเลี่ยงที่จะให้องค์กรเดิมรับผิดชอบ การ ดำเนินนโยบายใหม่ ๆ จึงต้องสร้างหน่วยงานขึ้นมาใหม่เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำนโยบายไป ปฏิบัติมากที่สุด (ชยากร พันธุ์หล้า, ทิพาพร พิมพิสุทธ์, ลลิตา ช่วยรักษ์, และ พัด ลวางกูร, 2557)

2.2 กรมประมง ในยุทธศาสตร์กรมประมง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เรื่องการบริหารจัดการด้านการประมงและการบริหารทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความยั่งยืนและคงความหลากหลาย เป้าประสงค์เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรประมงมีความอุดมสมบูรณ์และคงความสมดุลของโครงสร้าง มีกลยุทธ์ดังนี้

2.2.1 กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาทรัพยากรสัตว์น้ำและแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อสร้างสมดุลและความหลากหลาย

2.2.2 กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ

2.2.3 กลยุทธ์ที่ 3 ควบคุมและป้องกันการทำประมงให้เป็นไปตามกฎหมายและแผนระดับชาติ

2.2.4 กลยุทธ์ที่ 4 วิจัย พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ (กรมประมง, 2560)

3. ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะข้าราชการระดับล่างที่เป็นผู้ให้บริการหรือดำเนินงานถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในกระบวนการนโยบายไปปฏิบัติ เพราะข้าราชการดังกล่าวเป็นผู้ปฏิบัติที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับประชาชนผู้รับบริการ (วรเดช จันทรศร, 2552) ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประมงพาณิชย์มีหลายหน่วยงาน เช่น เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคจังหวัด สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัด หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงทะเล เป็นต้น เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานเหล่านี้ล้วนปฏิบัติงานตามภารกิจของหน่วยงาน และมีการทำงานร่วมกันในศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออกซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน 30 แห่งทั่วประเทศ ในแต่ละศูนย์ฯ มีเจ้าหน้าที่ชุดสหวิชาชีพปฏิบัติงานตรวจเรือหน้าท่าเทียบเรือ ประกอบด้วยบุคลากรจากกรมประมง กรมเจ้าท่า กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กรมการเจ้าท่า พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ประสานงานด้านภาษา (ล่าม) ในการดำเนินการเจ้าหน้าที่แต่ละสายงานมีหน้าที่ตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายภายใต้อำนาจของแต่ละหน่วยงาน และมีการให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ เบาทะเลหรือข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ของศูนย์ฯ กับผู้ประกอบการ ผู้ควบคุมเรือ (ไต้เรือ) แต่เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ กรมประมงจึงร่วมกับศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานขึ้นเพื่อให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในแต่ละศูนย์ฯ มีมาตรฐานเดียวกัน (กรมประมงและศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล, 2563)

4. ผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย การกำหนดนโยบายด้านการประมงอย่างเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาการทำประมง IUU ตามแนวทางของสหภาพยุโรป เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติได้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพประมง เพราะทำให้ผู้ประกอบการอาชีพประมงผิดกฎหมายจำนวนมากต้องเลิกประกอบอาชีพ ส่วนผู้ที่ทำประมงอย่างถูกกฎหมายก็มีต้นทุนการทำประมงเพิ่มขึ้น เช่น ค่าขึ้นทะเบียนเรือ ค่าขอใบอนุญาตทำการประมง ค่าติดตั้งระบบติดตามเรือและค่าบริการรายเดือน ค่าจ้างแรงงานและสวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงมีระเบียบ กฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ออกมาใช้บังคับ หากปฏิบัติไม่ถูกต้องอาจถูกลงโทษตามกฎหมายซึ่งมีโทษปรับสูง ในระยะแรกที่ภาครัฐนำนโยบายไปปฏิบัติ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2558 เรือประมงกว่าร้อยละ 80 ทั่วประเทศได้นัดตอบโต้ด้วยการหยุดเดินเรือไม่ออกทำการประมง (เดลินิวส์ออนไลน์, 2558) แต่รัฐบาลก็ยืนยันที่จะดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้ ประกอบกับอำนาจของรัฐบาลที่มีอย่างมาก ทำให้การเรียกร้องของผู้ประกอบการในครั้งนั้นยุติลง และต้องปรับตัวในการประกอบอาชีพอย่างมาก ทั้งนี้การนำนโยบายไปปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพประมงได้ทำให้สมาชิกสมาคมประมงแห่งประเทศไทยที่มีเครือข่ายอยู่ในจังหวัดชายทะเลในรูปแบบของสมาคมประมงจังหวัดมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นมากขึ้น หลังจากมีการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 สถานการณ์ทางการเมืองผ่นคลายลง สมาคมประมงแห่งประเทศไทยได้รวบรวมปัญหาและจัดทำข้อเรียกร้องของผู้ประกอบการประมงทั่วประเทศเสนอต่อรัฐบาล จากนั้นรัฐบาลจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการประมงไทยขึ้นเพื่อรับฟังและแก้ไขปัญหา ร่วมกับภาคประมง

จากที่มาของนโยบาย บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติมีความสอดคล้องกับตัวแบบทางการเมืองที่ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดจากความสามารถของผู้เล่นหรือบุคคลที่เป็นตัวแทนขององค์การ กลุ่มหรือสถาบัน และความสัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกองค์การ โดยเห็นว่าการเห็นพ้องต้องกัน วิธีการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในองค์การและในระบบสังคมทั่วไป การตั้งความคาดหวังหรือการหวังให้ทุกฝ่ายเห็นชอบและปฏิบัติตามนโยบายเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ทั้งนี้เพราะนโยบายก็คือการเมืองซึ่งเป็นเรื่องของการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ซึ่งแน่นอนย่อมจะมีทั้งผู้ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ ดังนั้นจึงเป็นธรรมดาที่ทุกฝ่ายจะต้องคอยปกป้องผลประโยชน์ของตน (สัญญา เคนาภูมิ และบุรฉัตร จันทร์แดง, 2562) ดังที่ผู้ประกอบการอาชีพประมงทำการรวมตัวกัน

อย่างเหนียวแน่นมากขึ้น หลังจากได้รับผลกระทบจากการที่รัฐบาลนำนโยบายด้านการประมงไปปฏิบัติตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา

5. วิเคราะห์แนวทางการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ

เมื่อวิเคราะห์บทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติพบว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ 3 แนวทาง ได้แก่

1. การป้องกัน เจ้าหน้าที่ชุดสหวิชาชีพของศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออกซึ่งปฏิบัติงานตรวจเรือหน้าท่าเทียบเรือ ต้องทำงานใกล้ชิดกับผู้ประกอบการ ผู้ควบคุมเรือ และแรงงาน นอกจากจะทำการตรวจเรือและแรงงานให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ก็จะใช้วิธีการให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะ เบาะแสหรือข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการอาชีพประมง เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง เป็นการช่วยป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการทำประมงผิดกฎหมาย เช่น การเสียค่าปรับ การถูกเพิกถอนใบอนุญาตทำการประมง เป็นต้น

2. การปราบปราม พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มีการกำหนดโทษของผู้กระทำผิดด้วยโทษปรับสูงเช่น ผู้ประกอบการที่ใช้เรือขนาดตั้งแต่ 20 ตันกรอสขึ้นไป แต่ไม่ถึง 60 ตันกรอส ทำการประมงโดยไม่มีใบอนุญาตทำการประมง ต้องระวางโทษตั้งแต่ 200,000-600,000 บาท หรือปรับจำนวน 5 เท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า เป็นต้น ประกอบกับก่อน พ.ศ. 2558 ภาครัฐไม่ได้ทำการปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง เมื่อภาครัฐปรับเปลี่ยนนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมง IUU ตามระยะเวลาที่สหภาพยุโรปกำหนด ในระยะแรกก็นำนโยบายไปปฏิบัติจึงมีผู้กระทำผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก

แม้ว่าในการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้แนวทางการป้องกันควบคู่ไปกับการปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมาย แต่เน้นแนวทางการป้องกันมากกว่าเพื่อลดการต่อต้านจากผู้ประกอบการอาชีพประมง ส่งผลให้สถิติการทำผิดกฎหมายการประมงลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2559 มี 3,270 คดี พ.ศ. 2560 มี 958 คดี พ.ศ. 2561 มี 574 คดี จนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 มี 333 คดี (สยามรัฐออนไลน์, 2562)

3. การปรับปรุง การกำหนดนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน และการเร่งนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วนั้นอาจมีผลกระทบบางอย่าง

ที่ติดตามมา คือในบางครั้งมิได้คำนึงถึงปัญหาในระหว่างการปฏิบัติ หรือที่เรียกว่าการเกิดช่องว่างของการนำนโยบายไปปฏิบัติในบางส่วนของกระบวนการดำเนินการ (ปานชนก ชูหนู, 2564) ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพประมงได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อลดการต่อต้านนโยบายรัฐบาลจึงต้องเปิดให้ผู้ประกอบการอาชีพประมงมีส่วนร่วมในการจัดการประมง รับฟังปัญหา ข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการอาชีพประมงเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข เช่น การมีตัวแทนของผู้ประกอบการอาชีพประมงพาณิชย์เป็นคณะกรรมการประมงจังหวัด เป็นต้น รวมถึงมีการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย โดยจัดทำโครงการนำเรือประมงออกนอกระบบเพื่อการจัดการทรัพยากรประมงที่ยั่งยืน ระยะที่ 1 (ระยะเร่งด่วน) การชดเชยเยียวยาเจ้าของเรือที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐ ปี 2558 วงเงินชดเชย 764.454 ล้านบาท เพื่อชดเชยเรือประมงจำนวน 305 ลำ (ข้าวสอาดออนไลน์, 2562)

จากแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติทั้ง 3 วิธี จะเห็นลำดับช่วงเวลาของการใช้แนวทางต่าง ๆ โดยในช่วงแรกภาครัฐใช้วิธีการป้องกันและปราบปราม แต่เพราะกระบวนการกำหนดนโยบายที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติมีผู้ประกอบการอาชีพประมงได้รับผลกระทบอย่างมาก ดังนั้น เพื่อลดการต่อต้านภาครัฐจึงใช้แนวทางการปรับปรุง เปิดให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงมากขึ้นรวมถึงมีการชดเชยผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายด้วย

6. สรุปผล

ประเทศไทยมีการทำประมงพาณิชย์มานาน จนกลายเป็นแหล่งผลิตอาหารทะเลที่สำคัญของโลก การนำสัตว์น้ำในทะเลขึ้นมาใช้ประโยชน์จำนวนมากมาอย่างต่อเนื่องยาวนานทำให้จำนวนสัตว์น้ำลดลงอย่างมาก แต่รัฐบาลไม่ได้สนใจที่จะแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง จนกระทั่งสหภาพยุโรปประกาศแจ้งเตือนว่าประเทศไทยไม่ให้ความร่วมมือในการต่อต้านการทำประมง IUU หากรัฐบาลไม่แก้ไขปัญหภายใน 6 เดือน สหภาพยุโรปจะไม่นำเข้าสินค้าประมงจากประเทศไทย ทำให้รัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการประมงอย่างเร่งด่วน มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 จากนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้ 1) ฝ่ายการเมือง ทำหน้าที่ในการกำหนดผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ 2) หน่วยงานของรัฐ ทำหน้าที่ให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจกับฝ่ายการเมืองและกำหนดแนวทางการปฏิบัติตามนโยบาย 3) ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นผู้นำกฎหมายไปบังคับใช้กับผู้ประกอบการอาชีพ

ประมง และ 4) ผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพประมง ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างมากจากการปรับเปลี่ยนนโยบายอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่รัฐมีแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ 3 แนวทาง ได้แก่แนวทางการป้องกันควบคุมไปกับการปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมาย และแนวทางสุดท้ายคือการปรับปรุง กล่าวคือภาครัฐจะรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทำให้แก้ปัญหานำนโยบายไปปฏิบัติอย่างตรงจุด การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านการประมงของประเทศไทยในครั้งนี้ถือเป็นความท้าทายที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย

7. องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้รับจากบทความจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติ รวมถึงผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ต่อยอดทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ต่อไป โดยองค์ความรู้ที่ได้รับ ได้แก่

1. การปรับเปลี่ยนนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ในประเทศไทยถือเป็นความท้าทายใน 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ความท้าทายจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ หลังจากทีหน่วยงานภาครัฐกำหนดแนวทางเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เจ้าหน้าที่รัฐต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน ผู้ประกอบอาชีพประมงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำประมงครั้งใหญ่ ส่วนที่สอง ความท้าทายในเป้าหมายของนโยบายที่ต้องการสร้างให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรไปพร้อม ๆ กับการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบอาชีพประมง

2. การที่สหภาพยุโรปกระตุ้นให้รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายด้านการประมงขึ้นมาอย่างเร่งด่วน โดยไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งผลให้เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติเกิดปัญหาตามมาหลายประการ เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้แนวทางการป้องกัน และปราบปรามการทำประมงผิดกฎหมาย ควบคุมไปกับแนวทางการปรับปรุงเพื่อส่งเสริม ผลักดันให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการประมงมากขึ้นสอดคล้องกับที่ สมพร เพ็ญจันทร์ (2552) ได้กล่าวถึงการปรับปรุงกฎระเบียบพื้นฐานที่ใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เหมาะสม ดังนั้นจากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐข้างต้นทำให้สถิติการทำผิดกฎหมายการประมงลดลงทุกปี ลดความรู้สึกต่อต้านของผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย แสดงให้เห็นว่าการนำนโยบายด้านการประมงพาณิชย์ไปปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2560). ยุทธศาสตร์กรมประมง 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564). สืบค้นจาก <https://www.fisheries.go.th/strategy/UserFiles/files/strategy%202560-2564.pdf>
- กรมประมงและศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล. (2563). คู่มือปฏิบัติงาน ศูนย์ควบคุมการแจ้งเรือเข้าออก PIPO Manual. สืบค้นจาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20201028114852_1_file.pdf
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2562). สหภาพยุโรปประกาศปลดใบเหลืองภาคประมงไทย. สืบค้นจาก <https://www.mfa.go.th/th/>
- ข่าวสดออนไลน์. (2562). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊ไอยูยู นายก หวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_2277605
- ชยากร พันธุ์ล้ำ, ทิพาพร พิมพ์สุทธิ์, ลลิตา ช่วยรักษั, และ พัด ลวางกูร. (2557). การนำนโยบายความมั่นคงแห่งชาติทางทะเลในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ไปปฏิบัติ. วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร, 9(1), 82-99.
- เดลินิวส์ออนไลน์. (2558). เรือประมงนับพันจอดประท้วงรัฐบาลออกกฎหมายเข้ม. เดลินิวส์. สืบค้นจาก <http://www.dailynews.co.th/regional/332026>
- ปานชนก ชูหนู. (2564). การนำนโยบายเพื่อจัดการใช้แรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายไปปฏิบัติ: กรณีแรงงานเด็กข้ามชาติ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., 9(1), 430-445.
- พศกร โยธินีรินาถ, ผจงรักษ์ กุยก้าว, ไพรินทร์ มากเจริญ, และ ครองธรรม นิละไพจิตร. (2559). การพัฒนานโยบายแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุมการค้ามนุษย์และแรงงานบังคับ พ.ศ. 2559 (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวิตา รัชชี, และ เศกสรรค์ ยงวณิชย์. (2563). พัฒนาการของการประมงพาณิชย์จังหวัดระนอง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 12(2), 159-179.

มยุรี อนุมานราชธน. (2549). *นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

วรเดช จันทรศร. (2552). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ* พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย.

สมพร เพื่องจันทร์. (2552). *นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ* พิมพ์ครั้งที่ 1.

กรุงเทพมหานคร: ออนอาร์ตครีเอชั่น.

สยามรัฐออนไลน์. (2562). ตร.-กรมประมง ดำเนินคดีเรือประมงผิดกฎหมาย 96 ลำ. *สยามรัฐ*.

สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/98812>

สัญญา เคนาภูมิ, และ บุรฉัตร จันทรแดง. (2562). ตัวแบบทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติ. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 3(1), 95-115.

สิชล หอยมุข, พรอนันต์ ศิริรัตน์, ฐมาวดี ใจเย็น, ทศพล กระจำงดารา, และ วรลี สิงห์ธงยาม.

(2559). *ทรัพยากรสัตว์น้ำจากเรือสำรวจประมง บริเวณฝั่งทะเลอันดามันของประเทศไทย พ.ศ. 2549* (รายงานผลการวิจัย). ภูเก็ต: ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลฝั่งอันดามัน.

อริยพร โพธิ์ใส. (2560). มาตรการและแนวทางป้องกันปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายของประเทศไทยกับหลักการสำคัญของ IUU Fishing. *วารสารจุลนิติ*, 14(4), 149-161.

Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO]. (2016). *The State of World Fisheries and Aquaculture*. Rome: Publishing Policy and Support Branch.

**การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ผ่านสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลี ***
**Driving Human Resource Development Policy
through Entertainment Media of the Republic of Korea**

พิชญ์ จิตต์รักดี¹, อาภาลัย สุขสำราญ², เจตต์ ดวงสงค์¹,
ภัทร ชมภูมิ่ง¹ และสุดเขต สกุลทอง¹
Pit Jitpakdee¹, Apalai Suksamran², Jedth Duangsonk¹,
Pattara Chompooming¹ and Sutkhet Sakunthong¹
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹,
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้²
School of Administrative Studies, Maejo University, Thailand¹,
Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Thailand²
Corresponding Author, E-mail: pit.jitpakdee@gmail.com

บทคัดย่อ

สื่อบันเทิงนับได้ว่าเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่สามารถใช้ในการชี้นำสังคมตามนโยบาย
สาธารณะด้านต่างๆ ของประเทศ โดยเน้นไปที่การมุ่งปรับพฤติกรรมของประชาชน บทความ
วิชาการนี้ให้ความสนใจกับนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีทั้ง
ในส่วนของการปัจจัยที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการพัฒนา แนวทางการปฏิบัติรวมถึงการเรียนรู้ในลักษณะ
ต่าง ๆ โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลี ได้แก่ ละครเกาหลีจำนวนสามเรื่อง
ประกอบด้วย Crash Landing on You, Start-up, และ Dr. Romantic ที่ส่งผลต่อการ
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในประเทศทั้งทางด้านทัศนคติที่มีต่อการสร้างสันติภาพ

* ได้รับบทความ: 27 มีนาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 เมษายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 23 เมษายน 2564

ในคาบสมุทรเกาหลี การเสริมสร้างต่อยอดองค์ความรู้ผ่านกระบวนการแสวงหา และ การพัฒนาทักษะวิชาชีพศัลยแพทย์ในฐานะอาจารย์และนักศึกษา อันสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของ เบนจามิน บลูม จากผลการศึกษาพบว่า สื่อบันเทิงทั้งสามเรื่องให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่แตกต่างกันออกไป โดยเรื่อง Crash Landing on You มีความสอดคล้องกับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย เรื่อง Start-up เป็นไปตามลักษณะการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย และเรื่อง Dr. Romantic มีเรื่องราวการถ่ายทอดที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัยซึ่งทั้งหมดนี้สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะอันเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลีอีกด้วย

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, นโยบายสาธารณะ, การเรียนรู้, สื่อบันเทิง, การขึ้นนำสังคม

Abstract

Entertainment media is one of the important management tools that could be used to lead society and people as a part of the public policy implementation by focusing on the alteration of citizens' behavior. This academic paper emphasized upon the human resource development policy in terms of catalysts for the development, practices as well as different types of learning. This paper aims to study the way in driving human resource development policy through entertainment media of the republic of Korea through the Korean Dramas, namely Crash Landing on You, Start-up, and Dr. Romantic which had influence upon citizens' behavioral changes such as the attitude towards the peace agreement in the Korean Peninsula, the knowledge extension through hackathon process, and the medical human resource production for both surgery instructors and the medical students. The study results suggested that each of the stated Korean dramas were conformed with Benjamin Blooms' domains of learning which Crash Landing on You conformed with the affective domain, while Start-up followed the

pattern of the cognitive domain, and Dr. Romantic had the process of the psychomotor domain. The study also provided suggestions related to the success in driving the human resource development policy of the Republic of Korea.

Keywords: human resource development; public policy, learning; entertainment media, leading society

1. บทนำ

เป็นเวลามากกว่าสองทศวรรษที่วัฒนธรรมและสื่อบันเทิงของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ได้รับความนิยมสูงกระจายไปทั่วโลกอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการบริหารจัดการประเทศ ซึ่งหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความนิยมนั้น ได้แก่ นโยบายสาธารณะของประเทศ ในที่นี้หมายถึงนโยบายทางด้านวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ความเป็นชาติและขณะเดียวกันก็เป็นการส่งออกวัฒนธรรมไปยังนานาประเทศจนเกิดเป็นกระแสวัฒนธรรมเกาหลี (Korean Wave) ที่มีอิทธิพลทางความคิด พฤติกรรม รวมถึงรสนิยมของผู้คนไปทั่วโลกและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง (Jung, 2009) นับแต่นั้นเป็นต้นมาจะสามารถสังเกตได้ว่า สาธารณรัฐเกาหลีใช้สื่อบันเทิงโดยเฉพาะละครโทรทัศน์ (Korean Dramas) เป็นตัวกลางในการชี้นำสังคมไม่ว่าจะเป็น การมุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติ ส่งเสริมรูปแบบการพัฒนาตนเอง และตอบสนองต่อประเด็นปัญหา อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ท่ามกลางบริบททางสังคม (Moyer-Gusé, 2008)

เมื่อพิจารณาถึงบริบทของสังคมโลกในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและได้ดำเนินไปนั้น นักวิชาการหลายท่านได้เรียกขานการเปลี่ยนแปลงนี้ว่า การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง (Disruptive Change) (Coccia, 2018; Delgado, Murdock & Gammon, 2018) ซึ่งส่งผลกระทบต่อที่ซับซ้อน ไม่แน่นอน และผันผวน ต่อการบริหารจัดการในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น การเมือง เศรษฐกิจ และด้านสังคม อีกทั้งยังส่งผลต่อเนื่องให้เกิดความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จัดได้ว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยทางการบริหารที่สำคัญเพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงตามที่ได้กล่าวมาแล้วผ่านการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและความก้าวหน้าของสังคม (Armstrong, 2006)

เมื่อเป็นเช่นนั้น แนวคิดในการวิเคราะห์แนวโน้มของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคตจึงเกิดขึ้น จากการศึกษาของ World Economic Forum (2020) ระบุว่า การทำงานในปัจจุบันไปจนถึงอนาคตช่วงสามถึงสี่ปีข้างหน้าจะต้องอาศัยแนวคิด ความรู้ และทักษะ ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวัง รวมถึงความต้องการของการพัฒนาและจากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สาธารณรัฐเกาหลีก็มีหลากหลายประเด็นที่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศมีแนวคิดที่ทันต่อปัจจุบัน มีความรู้ที่สามารถตอบสนองต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และมีทักษะในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดีซึ่งจะได้หยิบยกตัวอย่างประเด็นสำคัญที่สาธารณรัฐเกาหลีได้ใช้สื่อบันเทิงชี้นำประชาชนในการรองรับการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการสร้างสันติภาพบริเวณคาบสมุทรเกาหลีซึ่งประชาชนของสาธารณรัฐเกาหลีไม่ได้มีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (ไชยวัฒน์ คำชู, 2561) การส่งเสริมพฤติกรรมการทำงานในรูปแบบแฮกกาธอน (Hackathon) ที่มุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการทางวิชาการและทักษะอันนำไปสู่การเกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ (Shu, 2014) และการมุ่งแก้ปัญหาการขาดแคลนศัลยแพทย์ในประเทศ (Song, 2020)

จากประเด็นตัวอย่างที่กล่าวถึงไปแล้วนั้น ทำให้เห็นทิศทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสาธารณรัฐเกาหลีซึ่งเป็นผลจากนโยบายการส่งออกวัฒนธรรม หรือกระแสวัฒนธรรมเกาหลี ผ่านอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง จนมีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษา รวมถึงออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง ส่งเสริมการเผยแพร่และส่งออก จนส่งผลให้เกิดสถาบันการอุดมศึกษาที่เน้นการเรียนการสอนทางด้านการผลิตสื่อ การแสดง ตลอดจนการผลิตนักกีฬาอิเล็กทรอนิกส์ (e-sport)(Parc & Hwy-Chang, 2013; Cheon, 2014; Valieva, 2018) ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นมีประเด็นที่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้สามด้านของ เบนจามิน บลูม (Bloom's Taxonomy) (Bloom et al., 1956) ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ที่มุ่งถ่ายทอดและปรับทัศนคติของประชาชน ในการศึกษานี้ได้หยิบยกประเด็นการสร้างความปลอดภัยระหว่างประเทศสาธารณรัฐเกาหลีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) สืบเนื่องจากกรณีการสร้างสันติภาพบริเวณคาบสมุทรเกาหลีผ่านสื่อบันเทิงเรื่อง Crash Landing on You ออกอากาศในปี 2019 ด้วยเป็นสื่อบันเทิงเรื่องแรกที่พยายามนำเสนอชีวิตโดยทั่วไปของผู้คนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีที่ผิดไปจากความเข้าใจของคนทั่วไป (Sharad, 2021) 2) การ

พัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หรือการพัฒนาด้านความรู้ ซึ่งในการศึกษานี้มุ่งชี้ประเด็นการสนับสนุนการใช้องค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์เพื่อตอบสนองการทำงานรูปแบบ แสกกาทอนผ่านสื่อบันทึกในการศึกษานี้ ได้แก่เรื่อง Start-up ออกอากาศในปี 2020 ด้วยการสะท้อนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในช่วงเวลาปัจจุบันของสาธารณรัฐเกาหลีที่ผู้คนที่ต้องดิ้นรนในการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ (Tamondong, 2020) และ 3) การพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ที่การศึกษานี้มุ่งศึกษาการส่งเสริมให้ประชาชนและนักศึกษา แพทยศาสตร์ที่มีจำนวนมากพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นศัลยแพทย์ทั่วไปและเฉพาะทางเพื่อ แก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรผ่านสื่อบันทึกเรื่อง Dr. Romantic ออกอากาศในปี 2016 ด้วย เนื้อหาที่ให้ความสำคัญกับทักษะการสอนนักศึกษาแพทย์ และทักษะการเป็นศัลยแพทย์ซึ่ง แตกต่างจากเรื่องอื่น ๆ (Venkataraman, 2020) ซึ่งสื่อบันทึกทั้งสามเรื่องนี้ สะท้อนลักษณะ การเรียนรู้ทั้งสามของ เบนจามิน บลูม อันได้แก่ การถ่ายทอดทัศนคติ แนวทางการสร้างความรู้ และเสริมสร้างทักษะ ผ่านการสร้างสื่อบันทึกเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ สาธารณรัฐเกาหลี (Ayhan, 2020) โดยการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการ ขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบันทึกของสาธารณรัฐเกาหลีที่อาจนำมา ศึกษาต่อยอดและประยุกต์ใช้ต่อไป

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับนโยบาย

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นพบว่า มี สามปัจจัยหลัก อันประกอบไปด้วยประเด็นความมั่นคงของประเทศ ประเด็นการพัฒนาต่อยอด องค์ความรู้เพื่อการผลิตนวัตกรรม และประเด็นการขาดแคลนบุคลากรในบางสาขาวิชาชีพ (Jervis & Rapp-Hooper, 2018; Nolte et al., 2018; Frey & Luks, 2016) ซึ่งประเด็นหลัก ทั้งสามนี้ นับได้ว่าประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้พยายามเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคนในชาติของ ตนเองอย่างเต็มที่ซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงและผสมผสานนโยบาย จากเป้าหมายการพัฒนา ทางเศรษฐกิจ สู่การปรับปรุงอุตสาหกรรมสื่อบันทึก ตลอดจนปรับแก้แนวนโยบายทางการศึกษา รวมถึงกฎหมายต่างๆเพื่อรองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Cheon, 2014; Valieva, 2018; Ministry of Personnel Management, 2021) โดยประเด็นแรกของการศึกษานี้นำเสนอได้แก่ เรื่องความมั่นคงในคาบสมุทรเกาหลีซึ่งเป็นที่ทราบกันว่ามีความขัดแย้งภายในคาบสมุทรเกาหลี นับตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะความแตกต่างของระบอบการปกครองระหว่างสาธารณรัฐเกาหลีที่

ตั้งอยู่ทางใต้ของคาบสมุทรกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของคาบสมุทร ซึ่งปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยและระบอบคอมมิวนิสต์ตามลำดับ และมีเขตปลอดทหารคั่นกลางระหว่างสองประเทศ ก่อให้เกิดความขัดแย้งและตึงเครียดมานานนับตั้งแต่อดีต (Jervis & Rapp-Hooper, 2018) จึงส่งผลให้ประชาชนของทั้งสองประเทศมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน อันเป็นผลมาจากรูปแบบการปกครองโดยรัฐบาลทหารและความไม่มั่นคงกรณีมีข่าวการสังสมอาวุธนิวเคลียร์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Mazarr et al., 2018) ซึ่งทั้งสองประเทศมีความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงในภูมิภาคผ่านการเจรจาสันติภาพทั้งในปี 2007 และครั้งล่าสุดในปี 2018 ทั้งนี้ประชาชนโดยเฉพาะสาธารณรัฐเกาหลียังคงมีทัศนคติในทางลบต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีอื่นซึ่งควรจะมีการปรับเปลี่ยนในทัศนคติเหล่านี้ (ปีปีซี, 2561)

อีกหนึ่งปัจจัยที่เป็นประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาของสาธารณรัฐเกาหลีได้แก่เรื่องการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการผลิตนวัตกรรมที่ต้องการรักษาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในประเทศของตนได้โดยพื้นฐานแล้วสาธารณรัฐเกาหลีมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถ แต่เมื่อพิจารณาถึงความสามารถที่ควรจะนำไปใช้ต่อยอดในระดับที่สูงกว่า รูปแบบการใช้องค์ความรู้และวิธีการทำงานจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนไปเป็นองค์ความรู้ในลักษณะสหวิทยาการ (Briscoe & Mulligan, 2014) ซึ่งหนึ่งในรูปแบบที่มีการนำมาใช้คือการทำงานรูปแบบแอกรากอนที่ได้รับค่านิยมในแวดวงเทคโนโลยีสารสนเทศ วิศวกรรมคอมพิวเตอร์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา (Nolte et al., 2018) โดยมีกระบวนการหลัก ๆ ตามที่ Frey & Luks (2016) ระบุไว้อันประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการเตรียมการ จะเป็นขั้นตอนในการวางแผนของงาน การเตรียมทรัพยากรมนุษย์กลุ่มละ 4-5 คน ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะแตกต่างกัน 2) ขั้นตอนของแอกรากอน โดยมีขั้นตอนย่อยได้แก่ การระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหา การสร้างทางเลือกในการแก้ไขปัญหา การสร้างโครงการหรือตัวแบบการแก้ไขปัญหา การนำเสนอและรับฟังผลสะท้อนกลับ 3) ขั้นตอนของการตัดสินใจ เมื่อผ่านขั้นตอนของการนำเสนอแล้วเจ้าของแหล่งทุนที่จะสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ปัญหาจะพิจารณาว่าแนวทางที่นำเสนอมานั้นควรได้รับการส่งเสริมต่อไปเพื่อไปสู่การพัฒนาต่อยอดหรือไม่ และ 4) ขั้นตอนการติดตามและการนำสู่สาธารณะ เมื่อมีการดำเนินการตามแผนงานที่นำเสนอไว้ในขั้นตอนที่ 2) แล้วจะมีการติดตามการดำเนินงานเป็นระยะตามข้อตกลงที่ทำร่วมกันไว้กับเจ้าของแหล่งทุนเพื่อให้แน่ใจว่าการดำเนินการทั้งหมดนั้นสามารถตอบโจทย์ของปัญหาที่ต้องการแก้ไขได้ ซึ่งวิธีการลักษณะนี้

กำลังเป็นที่นิยมและถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ซึ่งประชาชนของสาธารณรัฐเกาหลีต้องมีการเรียนรู้ ปรับตัว และพยายามที่จะทำงานภายใต้รูปแบบการทำงานเพื่อผสมผสานองค์ความรู้ จึงเป็นที่มาของความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เช่นกัน

ปัจจัยสุดท้ายที่ส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่ความพยายามในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากรบางสายอาชีพ ในการศึกษาที่มุ่งชี้ให้เห็นถึงกรณีของการขาดแคลนศัลยแพทย์ในสาธารณรัฐเกาหลี แม้ว่าจะมีจำนวนนักศึกษาแพทย์สูงมากในแต่ละปีก็ตาม (Song, 2020) จากการศึกษาพบว่าจำนวนศัลยแพทย์ทางด้านผิวหนังและศัลยกรรมพลาสติกมีสูงขึ้นจนเกินระดับความต้องการ แต่ในทางตรงกันข้ามศัลยแพทย์ในทางด้านสมอง ระบบประสาท และกระดูก กลับลดลงอย่างมากจนมีการศึกษาแนวโน้มในอนาคตว่าอาจมีความจำเป็นที่สาธารณรัฐเกาหลีต้องนำเข้าศัลยแพทย์จากต่างประเทศเพื่อเข้ามาทำงาน ทดแทนการขาดแคลนศัลยแพทย์ดังกล่าว (He-rim, 2019) จึงเป็นที่ชัดเจนว่าสาธารณรัฐเกาหลีเองนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างและผลิตศัลยแพทย์ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ องค์ความรู้ และที่สำคัญคือทักษะทางด้านศัลยกรรมที่จะต้องก้าวข้ามมาลดช่องว่างของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในจุดนี้

จากปัจจัยทั้งสามที่ได้กล่าวมานั้น ล้วนส่งผลต่อการกำหนดนโยบายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสาธารณรัฐเกาหลี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดออกมาผ่านสื่อบันเทิงเรื่องต่างๆ ที่มุ่งเน้นในแต่ละประเด็น อันเป็นการใช้เครื่องมือทางด้านวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศต่อไป

3. นโยบายวัฒนธรรมสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กว่าสองทศวรรษที่สาธารณรัฐเกาหลีดำเนินนโยบายการส่งออกวัฒนธรรมของชาติออกไปยังนานาอารยประเทศจนเกิดเป็นกระแสคลื่นทางวัฒนธรรมหรือเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นอาจใช้คำว่า คลื่นเกาหลี (The Korean Wave) ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นที่เข้าใจกันได้ตีความหมายถึงวงดนตรีและละครเกาหลี แต่ในการศึกษานี้มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับละครเกาหลีอันได้รับความนิยมอย่างสูงทั้งในด้านความบันเทิงและทางด้านวิชาการโดยสิ่งสำคัญที่ Jung (2009) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของละครเกาหลีว่า ในการสร้างละครเกาหลีนั้นจำเป็นต้องให้ความสนใจมากที่สุดคือการประพันธ์เรื่องราวและการเรียบเรียงบทละครที่มีการสอดแทรกเนื้อหาเพื่อชี้นำสังคมไปในทิศทางที่เหมาะสมรวมถึงนักแสดง และเครื่องแต่งกาย (Bok-rae, 2015) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อแสวงหาแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบัณฑิตของสาธารณรัฐเกาหลีอันเป็นผลจากการเปลี่ยนนโยบายของสาธารณรัฐเกาหลีตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อปัจจัยที่ส่งผลต่อเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระดับนโยบาย (Cheon, 2014; Valieva, 2018; Ministry of Personnel Management, 2021) โดยสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการรับชมสื่อบัณฑิตตามลักษณะการเรียนรู้ของมนุษย์ได้

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามลักษณะการเรียนรู้

เมื่อปรากฏความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสาธารณรัฐเกาหลี จึงนำมาซึ่งการพัฒนา ผ่านกระบวนการสำคัญตามที่ Armstrong (2006) นำเสนอไว้ ได้แก่ การเรียนรู้ การศึกษา การพัฒนา และการฝึกอบรม โดยสามารถพิจารณาตามลักษณะการเรียนรู้ 3 ด้านของเบนจาเกินบลูม (Bloom et al., 1956) ประกอบไปด้วย ด้านจิตพิสัยด้านพุทธิพิสัยและด้านทักษะพิสัย ซึ่งสามารถอธิบายตามแนวคิดของ Hoque (2016) และ London School of Management Education (2019) ดังนี้

1. ด้านจิตพิสัย เป็นการเรียนรู้ในส่วนของทัศนคติ ความรู้สึก อารมณ์ อันส่งผลต่อพฤติกรรม ในการศึกษาเป็นการกล่าวถึงการพยายามเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางลบของประชาชนของสาธารณรัฐเกาหลีที่มีต่อสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี แม้จะมีข้อตกลงจากการเจรจาสันติภาพระหว่างสองประเทศแล้วก็ตาม

2. ด้านพุทธิพิสัย เป็นการเรียนรู้ในส่วนของกระบวนการคิดอันเป็นการสร้างและผลิตองค์ความรู้ โดยในการณศึกษาที่หยิบยกมาเป็นเรื่องของกระบวนการทำงานรูปแบบแฮกกาธอนที่สมาชิกร่วมกลุ่มจะต้องนำองค์ความรู้ที่มีมาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งเอาไว้คือการสร้างเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆขึ้น

3. ด้านทักษะพิสัย เป็นการเรียนรู้ในส่วนของทักษะทางกายภาพ ปฏิบัติการตอบสนอง และการเคลื่อนไหวอย่างชำนาญซึ่งการศึกษานี้ต้องการที่จะนำเสนอในส่วนของความพยายามในการปลูกฝังในเรื่องของการพัฒนาทักษะของศัลยแพทย์ ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการแพทย์

โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามลักษณะการเรียนรู้ทั้งสามด้านนั้นสามารถอาจไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้รับชมมากเท่าที่ควร หากแต่ต้องมีการออกแบบ และให้ความสำคัญกับปัจจัยที่จะส่งผลในการจูงใจผู้รับชมด้วยเช่นกัน

5. สื่อบันเทิงกับการจูงใจผู้รับชม

หนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงทางการศึกษา ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ผ่านรูปแบบของความบันเทิง ซึ่งสามารถส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Moyer-Gusé (2008) ที่ระบุว่าปัจจัยที่สำคัญในการเรียนรู้ผ่านสื่อบันเทิงจำเป็นต้องอาศัยโครงเรื่องที่มีสาระสำคัญสัมพันธ์กับเนื้อหาในเชิงที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง ทัศนคติ ความรู้ ความสามารถ ทักษะต่างๆ ของมนุษย์ และประสบการณ์ ที่จะถูกถ่ายทอดผ่านสื่อบันเทิง และตัวละครต่างๆ ที่มีบทบาท แตกต่างกันไป โดยในการศึกษานี้มุ่งเน้นที่การศึกษาสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลีโดยเฉพาะละครเกาหลีที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในประเทศ และไม่รวมกระแสความนิยมจากผู้รับชมจากภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่กล่าวว่า การรับชมสื่อบันเทิงที่เปี่ยมด้วยความรู้ คุณค่า และรูปแบบพฤติกรรมใหม่นั้นมีผลต่อผู้ชมโดยตรงทั้งการรับรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ (Anwar, Rehman, Wang, Hashmani and Shamim, 2019)

จากนโยบายทางด้านวัฒนธรรมของสาธารณรัฐเกาหลีที่ถูกเรียบเรียงและถ่ายทอดผ่านสื่อบันเทิง (Valieva, 2018) โดยเฉพาะละครเกาหลีแล้วนั้นมียุทธประสงค์เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการขึ้นาและเปลี่ยนแปลงทางสังคมไม่ว่าจะเป็นทัศนคติ การเสริมสร้างความรู้เพื่อต่อยอดสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ รวมถึงการมุ่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์ที่ขาดแคลนที่สามารถพิจารณาโดยคณะผู้เขียนจะนำเสนอเป็นรายประเด็นดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติผ่านสื่อบันเทิง Crash Landing on You

สื่อบันเทิงเรื่อง Crash Landing on You เป็นละครเกาหลี ออกอากาศเมื่อปี 2019 นำแสดงโดย ฮยอน บิน (Hyun Bin) และ ซอน เย-จิน (Son Ye-Jin) มีเนื้อเรื่องเริ่มต้นเมื่อนางเอกของเรื่องซึ่งเป็นประชาชนของสาธารณรัฐเกาหลีประสบอุบัติเหตุระหว่างกิจกรรมการบินพารามอเตอร์จนส่งผลให้เครื่องบินตกไปยังอาณาเขตของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี ซึ่งนับได้ว่าเป็นการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และด้วยระบอบการปกครองที่แตกต่างกันแล้วสามารถทำให้เชื่อได้ว่าเป็นจารชนในการสืบหาข้อมูลของประเทศได้ แต่ด้วยความช่วยเหลือจากพระเอกที่รับบทเป็นนายทหารสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีที่ให้ที่หลบซ่อน ดูแลเอาใจใส่ รวมถึงพาเธอหลบหนีกลับประเทศจึงทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างตัวละครและเมื่อนางเอกของเรื่องกลับไปยังสาธารณรัฐเกาหลีแต่ยังคงมีภัยคุกคามติดตามเธอกลับมาด้วย

พระเอกของเรื่องจึงลักลอบและเข้าประเทศมาเพื่อคุ้มครอง ดูแล รวมถึงจัดภัยคุกคามของนางเอก เปรียบตัวละครทั้งสองเสมือนกับผู้แทนของประชาชนทั้งสองประเทศที่หากเปิดใจทำความรู้จักกัน เรียนรู้กันให้มากขึ้น อาจจะนำมาซึ่งสันติภาพที่แท้จริงระหว่างสองประเทศได้ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับข้อตกลงระหว่างทั้งสองชาติในการยุติการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันในทุกเขตแดนทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ (ปีปิซี, 2561)

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อต่อยอดองค์ความรู้สู่การสร้างนวัตกรรมผ่านสื่อบันเทิง Start-up

Start-up เป็นละครเกาหลีออกอากาศเมื่อปี 2020 นำแสดงโดยซูซี่ เบ (Suzy Bae), คิม ซอน-โฮ (Kim Seon-Ho) และ นัม จู-ฮยอก (Num Joo-Hyuk) มีเนื้อเรื่องหลักอยู่ที่การมุ่งพัฒนาต่อยอดทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมผ่านกระบวนการแสวงหาทุน ซึ่งเป็นลักษณะของการรวบรวมสมาชิกของแต่ละกลุ่มเพื่อระดมสมอง เพื่อออกแนวทางการตอบสนองต่อโจทย์ที่ได้รับ ร่วมออกแบบ ทดลอง นำเสนอผลงาน รวมถึงการพัฒนาร่วมกับแหล่งทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้า อันนับได้ว่าเป็นการพัฒนายกระดับขีดความสามารถทางด้านความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกันอันนำไปสู่การต่อยอดทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมของสาธารณรัฐเกาหลีด้วยองค์ความรู้ใหม่ ๆ (Shu, 2014; Hong, 2019)

3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อมุ่งพัฒนาทักษะและเพิ่มจำนวนศัลยแพทย์ผ่านสื่อบันเทิง Dr. Romantic

สื่อบันเทิงเรื่อง Dr. Romantic ออกอากาศครั้งแรกเมื่อปี 2016 นำแสดงโดยฮัน ซุก-คยู (Han Suk-Kyu), เซ ฮุน-จิน (Seo Hyun-Jin) และ ยู ยอน-ซอก (Yoo Yeon-Seok) จนเกิดเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายเรื่องราวเป็นการถ่ายทอดทักษะของการเป็นแพทย์ในแผนกศัลยกรรมต่าง ๆ มุ่งเน้นที่กลุ่มคนสองกลุ่มตามบทบาทที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มแรกเป็นนักศึกษาแพทย์กล่าวถึงบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ รวมถึงสิ่งสำคัญคือการฝึกฝนทักษะการรักษาด้วยการผ่าตัดซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญ อันเกิดจากการบ่มเพาะประสบการณ์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่ อาจารย์แพทย์ผู้สอนนักศึกษาแพทย์ที่ต้องอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ความรับผิดชอบในฐานะหัวหน้าแผนกศัลยกรรม จริยธรรม และคุณธรรมทางการแพทย์ นำไปสู่การถ่ายทอด สอดแทรก และฝึกฝนนักศึกษาแพทย์ โดยเนื้อหาเป็นที่น่าสนใจว่าต้องการให้เกิดการสร้างศัลยแพทย์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการภายในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีด้วยเพราะในปัจจุบันมีนักศึกษาแพทย์

ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่เพียงส่วนน้อยที่จะพัฒนาตนเองต่อเพื่อการก้าวไปสู่การเป็นศัลยแพทย์ โดยแสดงให้เห็นได้จากข้อมูลอัตราส่วนการรับสมัครศัลยแพทย์ในโรงพยาบาล เช่น โรงพยาบาล Seoul St. Mary's ประกาศรับสมัครศัลยแพทย์จำนวน 15 อัตรา แต่มีผู้มาสมัครเพียง 6 คน เท่านั้น (Song, 2020)

6. สรุปผล

จากเนื้อหาและเรื่องราวของสื่อบันเทิงอันได้แก่ละครเกาหลีเรื่อง Crash Landing on You, Start-up, และ Dr.Romantic พบประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายในทางวิชาการได้ โดยเริ่มจากสื่อบันเทิงเรื่อง Crash Landing on You ซึ่งการสร้างและกำหนดการออกอากาศอยู่ในช่วงปลายปี 2019 ภายหลังเสร็จสิ้นการเจรจาสันติภาพภายใต้การประชุมสุดยอดสองเกาหลีเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2018 (พ.ศ. 2561) โดยเนื้อหาของสื่อบันเทิงดังกล่าวมุ่งเน้นที่การตอบสนองต่อข้อตกลงความร่วมมือเพื่อสันติภาพ (ปีปีซี, 2561) โดยมุ่งเน้นให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้โดยประชาชนของทั้งสองประเทศ อีกทั้งยังเป็นการพยายามก้าวข้ามอคติบางประการที่เป็นสิ่งกีดกั้นไม่ให้เกิดการสานสัมพันธ์อย่างที่ควรตามข้อตกลงสันติภาพ (ไชยวัฒน์ คำชู, 2561) ซึ่งสื่อบันเทิงดังกล่าวช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนโดยเฉพาะของสาธารณรัฐเกาหลีได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้ที่ชื่นชอบการรับชมสื่อบันเทิง อันสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ทางด้านจิตพิสัยที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติของมนุษย์เพื่อการพัฒนาต่อไป (Hoque, 2016)

สื่อบันเทิงอีกเรื่องหนึ่งได้แก่ Start-up ที่ออกอากาศในปี 2020 โดยเรื่องราวสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ความต้องการมุ่งตอบโจทย์ทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของประเทศ ซึ่งมีการหยิบยกกระบวนการแสกการอน เข้ามาเป็นแกนหลักในการเดินเรื่องที่มุ่งเน้นการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ของทรัพยากรมนุษย์ในประเทศอันเป็นผลมาจากการให้ความสำคัญของแสกการอนในช่วงเกือบหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมาและถูกมองว่าเป็นกลไกที่สำคัญ ในการมุ่งแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ (Shu, 2014; Hong, 2019) โดยเริ่มจากการเตรียมการวางแผนงาน สรรหา และคัดเลือกสมาชิกของกลุ่ม จากนั้นระดมสมอง วิเคราะห์ปัญหา หาทางพัฒนาต้นแบบ แล้วนำเสนอต่อแหล่งทุนเพื่อทำสัญญาสู่การพัฒนาต่อยอดต่อไป ซึ่งกระบวนการที่ได้กล่าวมานี้เป็นไปตามขั้นตอนของแสกการอนตามที่ Frey & Luks (2016) ได้เสนอไว้ อีกทั้ง

เรื่องราวยังได้แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้โดยใช้องค์ความรู้ที่สมาชิกแต่ละคนจดจำและเข้าใจ มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมใหม่ๆซึ่งเป็นไปตามลักษณะการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยอันส่งผลให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศต่อไป (Bloom et al., 1956)

สื่อบันเทิงเรื่องสุดท้ายในการศึกษานี้ ได้แก่ ละครเรื่อง Dr. Romantic ที่กระตุ้นให้ประชาชนในประเทศมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองขึ้นมาในสายวิชาชีพศัลยแพทย์ ภายใต้สถานการณ์การขาดแคลนแพทย์ โดยเฉพาะแผนกศัลยกรรมสมอง หัวใจ และกระดูก (He-rim, 2019; McKinsey Global Institute, 2021) อันเป็นผลสืบเนื่องจากสภาวะความตึงเครียดในวิชาชีพ (Kang et al., 2015) ซึ่งการมุ่งพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้เกิดความชำนาญในทักษะนี้เป็นไปตามลักษณะการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย (Hoque, 2016)

ซึ่งจากการศึกษาทั้งหมดนี้ทำให้เห็นเป็นที่ชัดเจนว่าสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลีถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางของรัฐที่ได้วางไว้เป็นอย่างดี (Parc & Hwy-Chang, 2013) โดยเฉพาะกับกลุ่มคนที่มีความชื่นชอบในการเสพสื่อบันเทิงตามความสนใจในเรื่องที่แตกต่างกันไป

7. องค์ความรู้ใหม่

จากผลสรุปที่ได้กล่าวไปแล้วพบว่า การขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านสื่อบันเทิงของสาธารณรัฐเกาหลีนั้นต้องอาศัยปัจจัยเกื้อหนุนที่ต้องให้ความสำคัญอันได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ ซึ่งถูกถ่ายทอดผ่านหน้าตา การแต่งหน้า ทรงผม และเครื่องแต่งกายของนักแสดงในเรื่อง 2) เนื้อหาที่ต้องการสื่อสารต้องถูกนำมาเรียงร้อยเข้ากับแกนหลักของเรื่อง 3) โครงสร้างของสื่อบันเทิงควรมีความเป็นวิชาการผสมรวมอยู่ และ 4) ควรมีการตอบสนองต่อกลุ่มผู้ชมที่หลากหลายหรือเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับกลยุทธ์การแข่งขันของ ไมเคิล พอร์เตอร์ ที่นำพาองค์การให้ประสบความสำเร็จโดยการขับเคลื่อนนโยบายในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับต่อสภาพการณ์ของประเทศรวมถึงการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี (Porter, 1990; Vlados, 2019) อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Parc & Hwy-Chang (2013) ที่ทำการศึกษากลยุทธ์การขับเคลื่อนกระแสนวัตกรรมเกาหลีผ่านสื่อบันเทิงสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในมุมมองของการศึกษา อันเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศสาธารณรัฐเกาหลีที่สามารถใช้เป็นต้นแบบสำหรับประเทศอื่นในการพัฒนาต่อไป (Cheon, 2014; Valieva, 2018)

เอกสารอ้างอิง

- ไชยวัฒน์ คำชู. (2561). เบื้องหลังสนธิสัญญาสันติภาพเกาหลีเหนือ-ใต้. สืบค้นจาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/7917/>
- ปียีชี. (2561). ประชุมสุดยอดสองเกาหลี- เปรียบเทียบข้อตกลงปี 2018 กับปี 2007. สืบค้นจาก <https://www.bbc.com/thai/international-43928638>
- Anwar, R., Rehman, M., Wang, K. S., Hashmani, M. A., & Shamim, A. (2019). Investigation of Knowledge Sharing Behavior in Global Software Development Organizations Using Social Cognitive Theory. *IEEE Access*, 7, 71286-71298. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2912657>
- Armstrong, M. (2006). *A handbook of human resource management practice*. London: Kogan Page Limited.
- Ayhan, K. J. (2020). Transferring knowledge to narrative worlds: applying power taxonomy to science fiction films. *International Studies Perspectives*, 21(3), 258-274.
- Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: the classification of educational goals*. New York: David McKay.
- Bok-rae, K. (2015). Past, present and future of Hallyu (Korean Wave). *American International Journal of Contemporary Research*, 5(5), 154-160.
- Briscoe, G., & Mulligan, C. (2014). Digital innovation: the Hackathon phenomenon. Retrieved from <https://qmro.qmul.ac.uk/xmlui/bitstream/handle/123456789/11418/Briscoe%20Digital%20Innovation:%20The%20Hackathon%20Phenomenon%202014%20Published.pdf?sequence=2>

- Cheon, B. Y. (2014). Skills development strategies and the high road to development in the Republic of Korea. In Salazar-Xirinachs, J. M., Nübler, I., & Kozul-Wright, R. (Eds.), *Transforming Economies* (pp. 213-238). Geneva: International Labour Office.
- Coccia, M. (2018). Disruptive firms and industrial change. *Journal of Economic and Social Thought*, 4(4), 437-450.
- Delgado, R. I., Murdock, S., & Gammon, E. (2018). A model for healthcare administration education to meet needs of disruptive change in healthcare. *The Journal of Health Administration Education*, 35(4), 491-504.
- Frey, F. J., & Luks, M. (2016). The innovation-driven hackathon: one means for accelerating innovation. *The 21st European Conference on Pattern Languages of Programs*, 1-11. <https://doi.org/10.1145/3011784.3011794>
- He-rim, J. (2019). 'Korea may have to import surgeons in the future'. Retrieved from <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20190111000479>
- Hong, A. (2019). Global entrepreneurs gather in Seoul to 'hack' for a greater Korea. Retrieved from <https://www.korea.net/NewsFocus/HonoraryReporters/view?articleId=174439>
- Hoque, M. E. (2016). Three domains of learning- cognitive, affective and psychomotor. *The Journal of EFL Education and Research*, 2(2), 45-52.
- Jervis, R., & Rapp-Hooper, M. (2018). Perception and Misperception on the Korean Peninsula. *Foreign Affairs*, 97(3), 103-117.
- Jung, E. Y. (2009). Transnational Korea: a critical assessment of the Korean wave in Asia and the United States. *Southeast Review of Asian Studies*, 31, 69-80.

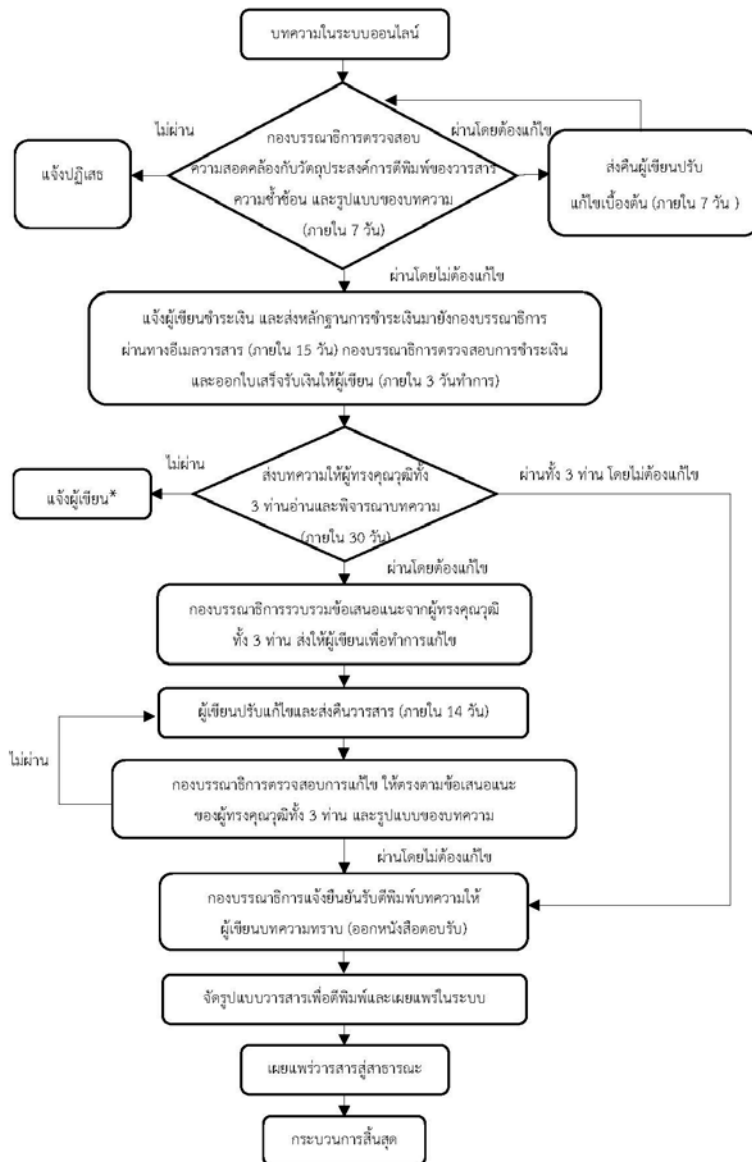
- Kang, S., Jo, H. S., Boo, Y. J., Lee, J. S., & Kim, C. S. (2015). Occupational stress and related factors among surgical residents in Korea. *Annals of surgical treatment and research*, 89(5), 268-274.
<https://doi.org/10.4174/astr.2015.89.5.268>
- London School of Management Education. (2019). The three (3) domains of learning – cognitive; affective; and psychomotor (caps) – it's application in teaching and learning. Retrieved from <https://lsme.ac.uk/blog/the-three-3-domains-of-learning>
- Mazarr, M. J., Gentile, G., Madden, D., Pettyjohn, S. L., & Crane, Y. K. (2018). *The Korean peninsula: Three dangerous scenarios*. California: Rand Corporation.
- McKinsey Global Institute. (2021). The future of work after COVID-19 (Executive Summary). Retrieved from <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/the-future-of-work-after-covid-19>
- Ministry of Personnel Management. (2021). Human resource development. Retrieved from <http://www.mpm.go.kr/english/system/humanResource/>
- Moyer-Gusé, E. (2008). Toward a theory of entertainment persuasion: explaining the persuasive effects of entertainment-education messages. *Communication Theory*, 18(3), 407-425.
- Nolte, A., Pe-Than, E. P. P., Filippova, A., Bird, C., Scallen, S., & Herbsleb, J. D. (2018). You Hacked and Now What? - Exploring Outcomes of a Corporate Hackathon. *Proc. ACM Hum.-Comput. Interact.*, 2(CSCW), Article 129.
<https://doi.org/10.1145/3274398>
- Parc, J. & Hwy-Chang, M. (2013). Korean dramas and films: key factors for their international competitiveness. *Asian Journal of Social Science*, 41, 126-149.

- Porter, M. E. (1990). The competitive advantage of nations. Retrieved from <https://hbr.org/1990/03/the-competitive-advantage-of-nations>
- Sharad, K. (2021). 'Crash Landing on You' explores the painful separation of the two Koreas. Retrieved from <https://studybreaks.com/tvfilm/crash-landing-on-you/>
- Shu, C. (2014). Global Hackathon Seoul will be the first event of its kind sponsored by the city's government. Retrieved from <https://techcrunch.com/2014/12/15/global-hackathon-seoul/>
- Song, S. Y. (2020). 'Why are medical school students reluctant to become surgeons?'. Retrieved from <https://www.koreabiomed.com/news/articleView.html?idxno=9161>
- Tamondong, H. (2020). Why Netflix's K-drama 'Start-Up' is worth watching. Retrieved from <https://www.cosmo.ph/entertainment/why-should-you-watch-the-k-drama-start-up-a4575-20201115-lfrm>
- Valieva, J. (2018). Cultural soft power of Korea. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(4), 207-212.
- Venkataraman, S. (2020). 'Romantic Doctor, Teacher Kim'...A gripping medical drama, that puts forward some pretty compelling arguments on what it really means to be a doctor. Retrieved from <https://medium.com/the-broken-refrigerator/romantic-doctor-teacher-kim-a-gripping-medical-drama-that-puts-forward-some-pretty-compelling-1ebfcfb074b1>
- Vlados, C. M. (2019). Porter's Diamond approaches and the competitiveness web. *International Journal of Business Administration*, 10(5), 33-52.
- World Economic Forum. (2020). The future of jobs report 2020. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพอารมณ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ
ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่
พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน* (*เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1. **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
3. **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นการอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

2. สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง กำธร ชำรงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพนธ์ วราทนนท์กุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรคดอกไม้มือเมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6. Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุก คน – FILL ALLL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./&/Author, F. F./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ตัวอย่าง หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/... ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./... Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)
	ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญจรร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ด้วยย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i>. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i>. New York, NY: Springer.
หนังสือแปล	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> / (ชื่อผู้แปล, ผู้แปล)./ สถานที่พิมพ์: ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี) Author, A. A./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> / (Translator, / Trans.)./ Location: / Publisher. / (Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรีนติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)./ (ปีที่พิมพ์)./ <i>ชื่อหนังสือ</i> ./ สถานที่พิมพ์: ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Edited Book,	Editor, A. A./ (Ed./Eds.)./ (Year of publication)./ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> ./ Location: / Publisher.
No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i>. กรุงเทพฯ: โครงการวิถิธรศน์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i>. New York, NY: Russell Sage Foundation.
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง	<i>ชื่อหนังสือ</i> ./ (ปีที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์: ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> ./ (Year of publication)./ Location: / Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
Unknown Author	<u>ตัวอย่าง</u> แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary</i> . (1993). Springfield, MA: Merriam- Webster.
ปรากฏครั้งที่ พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือ โรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of publication)/ <i>Title of work: Capital letter also for subtitle</i> / (Edition.)/ Location:/ Publisher. <u>ตัวอย่าง</u> กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระ อาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5 th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่ พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่ พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book	
ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลขหน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาขา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดชัย, และ มนตรี ตูจินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร์ หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphrasejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ Title of Periodical./ volume number(issue number),/ pages.
ตัวอย่าง	โมราร์ช ช่อขบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์</i>, 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month of publication)/Title of article./Title of Magazine./volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month/Date of publication)/Title of article./Title of Newspaper./p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รักษ์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิสต์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะเกษม นักรักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title./ In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number./ p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คิวอั๊กคว้าง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา./ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(Humanities and Social Science) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./Title of dissertation/(Doctoral dissertation or Master's thesis)./Name of Institute,/Location.
ตัวอย่าง	ช่อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนชนวนาบก จังหวัดนครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ),/(ปีที่ผลิต),/ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน],/สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director),/(Date of publication),/Title of motion picture/[Motion picture],/Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีัญญา จิตศิลป์. (2561). <i>คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา</i>. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). <i>รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ</i>. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์),/ชื่อบทความ,/สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A.,/&/Author B. B.,/(Date of publication),/Title of page/[Format description when necessary],/Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ/ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล Author, A. A./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Online Journal./ volume number(issue number)./ page range../ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาวัญศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบะเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก <a "="" full="" href="http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task=Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ ชื่อบทความ/ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ เลข DOI Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./ Title of article./ Title of Journal./ volume number(issue number if available)./ page range./ doi:00000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. <i>European Journal of Marketing</i> , 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ(ถ้ามี)/(บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ <i>Title of Book</i> (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpaugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i>. Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i>. Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/Month/Date,/Year/from/Name of WIKI:/https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/ women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊สไอ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https:// www.khaosod.co.th/ economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American> Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฬ ภา ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อุ ูเอะ เอ เอาะ เอา

เอน เอย เียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1/ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ